

OTDK-dolgozat

2025

**DEBRECENI EGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR**

**REPUBLIKANIZMUS-E A TRUMPIZMUS, AVAGY HOGYAN
VÁLTOZTATTA MEG EGY TELEVÍZIÓS CELEB ÜZLETEMBER A
VILÁG POLITIKAI JOBBOLDALÁNAK RETORIKÁJÁT**

**IS TRUMPISM REPUBLICANISM, OR HOW DID A TV
CELEBRITY BUSINESSMAN CHANGE THE POLITICAL RIGHT
WING'S RHETORIC**

Porcsin Zsombor

Konzulens: Dr. Tőkés Tibor

Kézirat lezárásának dátuma: 2023.10.25.

TARTALOMJEGYZÉK

1.	BEVEZETÉS	1
2.	DONALD TRUMP BEMUTATÁSA	3
2.1.	Gyerekkora, családja és üzleti tevékenysége.....	3
2.2.	Az amerikai republikánus párt ismertetése	7
2.3.	Az amerikai elnökválasztási rendszer rövid bemutatása	10
3.	A 2016-OS VÁLASZTÁS MENETE.....	13
3.1.	Trumpizmus alapjai.....	13
3.2.	A republikánus előválasztás	16
3.3.	Barátból ellenség: A demokrata párti előválasztás.....	20
3.4.	Külső veszélyek: A harmadik utas pártok	22
3.5.	A jelöltek gazdasággal kapcsolatos kampányígéreteik	24
3.6.	A média szerepe a választás során.....	34
3.7.	„CNN projects, Donald Trump wins the presidency”, a 2016-os választás eredményének értékelése, és Trump beiktatása	39
4.	DONALD TRUMP ELNÖKSÉGE	45
4.1.	A Trump-kabinet ismertetése	45
4.2.	Donald Trump elnökségének megítélése Amerikában	50
4.3.	Szövetségesek a nagyvilágban – a Trumpizmus megjelenése különböző országokban, követőik ismertetése.....	55
4.4.	A Trumpizmus vége? A 2020-as elnökválasztás eredménye és hatása.....	57
5.	ÖSSZEGZÉS	61
6.	IRODALOMJEGYZÉK.....	62

1. BEVEZETÉS

A politika, mint fogalom, az ókori görög polisz szóból ered, melynek jelentése város. A politika a magyar etimológiában „egy társadalmi csoportnak az államhatalmi megszerzésére és megtartására folytatott tevékenységeként” van definiálva. A politikus egy olyan személy, aki a politikával hivatásszerűen foglalkozik, és aktív tevékenységet folytat (Arcanum.com, 2022).

Az Amerikai Egyesült Államok (angolul: United States of America, röviden USA) egy független szövetségi köztársaság Észak-Amerikában, amely ötven különböző tagállamot és egy szövetségi kerületet foglal magába. Északon Kanadával, délen Mexikóval keleten, és nyugaton pedig a Csendes- illetve az Atlanti-óceánnal határos. A világ harmadik legnagyobb országa terület és népesség alapján. Az ország GDP-je 18558 milliárd dollárra tehető, ezzel az egész világ GDP-nek több mint a 21%-át adja. Az Egyesült Államok a világ egyetlen szuperhatalma, a Szovjetunió 1991-es felbomlása óta. (CIA, 2022) Ezek az adatok mutatják, hogy globalizált világunkban az Amerikai Egyesült Államok, mint a világ vezető hatalma, minden ország életét valamilyen szinten befolyásolja. Ezért is fontos, hogy az Egyesült Államokat olyan szakképzett, és rátermett emberek irányítsák, akik a világban bekövetkező változásokat felelősségesen tudják befolyásolni. Az amerikai polgárok négyévente mondhatnak véleményt arról, hogy az ország adott kormánya megfelelő irányba vezeti országukat. Ekkor dönthetnek arról, hogy az adott elnökválasztási ciklusban továbbra is kívánják a kormányt hatalmon tartani, vagy változást akarnak.

Donald Trump, illetve maga az amerikai elnökválasztás mindig is érdekelt. Az amerikai elnök személyében azt az államférfit választják meg, aki pozíciója által a világ központi alakja lesz, akinek a szavai és intézkedései az elkövetkező négy évben az egész világ működését alapvetően határozza meg. Fontosnak tartom, hogy megtudjuk ezen a személyek milyen hatással lesznek, még egy olyan magamfajta emberre is, aki több ezer kilométerre lakik az amerikai határtól. Donald Trumpról ugyanakkor hallottam legelőször amikor az első amerikai elnökválasztásomat követtem végig, amely a 2004-es volt. Bár 7 évesen az ember nagy volumenű következtetéseket még nem tud levonni a politikai csatározásokból, de a cirkuszi felhajtást már igen. Elmondható, hogy egy-egy elnökválasztás a közember számára, egyfajta valóságshow érzéseket kelt fel. Ahogyan a kampányban résztvevő politikusok próbálják a szavazóknak eladni magukat, néha már feszíti a jóízlés kereteit. Az elmúlt két

elnökválasztási ciklus, a 2016-os, és a 2020-as ilyen érzéseket keltett az emberekben. Egy jelölt mindkét választás során részt vett, ez nem más, mint a republikánus Donald John Trump, üzletember. Tudományos diákköri dolgozatom személyével foglalkozik, és megpróbál egyben több kérdést megválaszolni, amelyek segítségével rávilágítást szeretnék nyújtani Trump politikai értékrendszeréhez, illetve, választ adni, hogy főbb intézkedéseit miért hozta meg, és mit szeretett volna elérni velük, ezeknek milyen hatása van-volt világpolitikai szempontból.

Remélem dolgozatom elnyeri az olvasó tetszését, ezen felül jó szórakozást kívánok olvasásához!

2. DONALD TRUMP BEMUTATÁSA

2.1. *Gyerekkora, családja és üzleti tevékenysége*

Donald John Trump (1946-), közismertebben **Donald Trump** 1946. június 16-án született a New York államban található New York város, Queens-i negyedében, apja Fred Trump (1905-1999), üzletember, aki elsősorban ingatlanfejlesztései után gazdagodott meg, anyja Mary Anne MacLeod (1912-2000), szobalány. (The White House, 2021) A Trump család eredetileg német származású, Donald nagyapja Friedrich 1885-ben vándorol be az Atlanti-óceánon keresztül emigrál az Egyesült Államokba, anyja révén skót felmenői vannak. Trump szüleivel, illetve testvéreivel együtt Queens-ben az úgynevezett Jamaica Estates szomszédságban nevelkedett fel, 4 éves koráig otthonának a 85-15 Wareham Place adott helyet. Óvodától kezdve egészen általános iskolai tanulmányai befejeztéig a Kew-Forest Iskolába járt, amely egy magán, főiskola-előkészítő iskolaként szolgál. 13 éves korában a New York-i Had Akadémián tanult, ahol elmondása szerint „megtanulta a tisztelet, és a kegyelet” fogalmát. 18 éves korában a Fordham Egyetemen kezdte el felsőoktatási tanulmányait, két évvel később pedig átkerült Wharton School of the University of Pennsylvania gazdasági szakára, ahonnan BSc diplomáját 1968-ban kapta meg. Az egykori államfő saját elmondása szerint Summa Cum Laude fokozattal végezte el az egyetemet, ehhez képest 2015-ben, Trump ügyvédje Michael Cohen (1966-) jogi perrel fenyegette meg az elnökaspiráns egykori osztálytársait, illetve az egyetem tantestületét, ha kiadták volna Trump iskolai eredményeit a nyilvánosságnak. Összesen négy testvére volt Trumpnak napjainkban közülük csak nővérei élnek. Maryanne Trump Barry (1937-) szövetségi bíró volt, egészen testvére elnökké választásáig, amikor is nyugdíjba vonult, másik nővére, Elizabeth Trump Grau (1942-) a Chase Manhattan Bank számára dolgozott adminisztratív asszisztensként nyugdíjba vonulásáig. Frederick” Freddy” Christ Trump Jr. (1938-1981) Donaldnak idősebb bátyja volt, 1981-ben alkoholizmus okozta szívrohamáig repülőgép pilótaként dolgozott. Fred Jr. volt a fekete báránya a Trump családnak, az egykori elnök elmondásai szerint „nagyon sok teher zúdult bátyjára, mind Donald, mind az apjuk, Fred által, amiért nem akart Freddy a családi vállalkozásban részt venni”. (Kranish, 2019) Robert Stewart Trump (1948-2020) volt a legfiatalabb tagja a családnak, hivatása szerint üzletember és befektető, elsősorban a családi vállalkozásban, a Trump Organizationban dolgozott. 2020-ban májusában egy esés traumájának következtében folyamatos agyvérzéseket szenvedett el több hónapon keresztül, melyekbe augusztus közepén belehalt. Trumpnak 5 gyermeke van 3 feleségtől, Ivana Trump

(1949-2022) (leánykori nevén: Zelníčková), modellel 1977-1992-ig voltak házasok, gyermekeik: Donald Jr. (1977-) üzletember, aki jelenleg apja megbízottja, újraválasztási kampányának fő vezetője egyben a Trump Organization társelnöke, Ivanka (1981-) üzletasszony, apja kormányában hivatalosan a „Gazdasági Kezdeményezési és Vállalkozási Hivatal” igazgatója volt, ezen kívül vezető tanácsadója volt az elnöknek, és Eric (1984-) aki ugyancsak megbízottja az apjának illetve társelnöke a Trump Organizationnek. Ivana Trump 2022 júliusában az otthonában leesett a lépcsőről, melynek következtében törzssérüléseket szenvedett el melyekbe később belehalt, temetése a volt elnök egyik golfpályáján történt meg (Hogan – O’Neill,2022). Donald Trump, és Marla Maples (1963-) modell 1993-1999-ig voltak házasok, házasságukból egy gyerekük született: Tiffany (1993-) aki jelenleg jogi kutató asszisztensként dolgozik a Georgetown Egyetem Jogi karán. Jelenlegi felesége, Melania Trump (1970-), modell, illetve az Egyesült Államok 45.-ik First Lady-je. 2005-ben házasodtak össze egy gyermekük született, Barron (2006), aki jelenleg az Oxbridge Akadémián egy magán, főiskola-előkészítő gimnáziumon tanul. Érdekes megemlíteni, hogy 17 éves kora ellenére Barron már most több mint 200 centiméteres magassággal rendelkezik.

Trump vallási-felekezeti hovatartozása változott évei során, 1959-ben a presbiteriánus First Presbyterian Church in Jamaica-ban szerezte meg konfirmációját, magyarul hitmegegyesítését, amely egy keresztény népegyházi szokás, ahol 13-14 éves gyermekek önmaguktól tesznek vallást Istenbe vetett hitükről. (Békésireformátusok.hu, 2022) Szülei révén a 70-es évektől kezdve a Marble Collegiate Church protestáns templomba járt, azonban 2020-ban egy interjúban azt mondta, hogy nem tartozik egy felekezethez sem. Trump egészségi állapota vitatott. Saját elmondása szerint, sosem fogyasztott alkoholt, sosem cigarettázott, illetve sosem használt drogokat, esténként körülbelül 4-5 órát alszik. Az aktív testedzést feleslegesnek tartja, legfőbb edzésként a golfozást tartja. Személyi orvosa Harold Bornstein (1947-2021) 2015-ben egy levelen keresztül úgy fogalmazott, hogy „Donald Trump lenne Amerika történelmének, legegészségesebb elnöke”, viszont 2018-ban már azt mondta, hogy a levél tartalmát Trump diktálta neki személyesen, illetve az elnök emberei az összes vele kapcsolatos orvosi leletet elvittek tőle, az elnök beiktatása után. (Schechter, 2018) Trump 2020 októberében elkapta a COVID-19 vírust, amelyet különböző értesülések szerint a szervezete nehezen viselt meg, alacsony vér oxigén szintjét elsősorban antitest gyógyszerekkel, illetve szteroidokkal kezelték.

A hétköznapi ember Donald Trumpot az elnöki ciklusa előtt leginkább a cégeiről, egyedi életviteléről, TV-s műsorairól, és könyvei alapján ismerhette meg. Vagyona mennyiségére előszeretettel hivatkozik, az egy másik kérdés, hogy nem vagyunk biztosak

abban, hogy ténylegesen mekkora vagyonnal rendelkezik a volt elnök. Saját bevállalása szerint 10 milliárd dollárra tehető az értéke, míg a legtöbb pénzintézet, mint pl. a Bloomberg Milliárdos Index, körülbelül 2,5 milliárd dollárra teszi ezt az összeget. (Bloomberg Billionaire Index, 2022) Trump 1960-es évek végén kezdte el üzleti tevékenységet, a Trump Organization egyik leányvállalatában, a Trump Management-ben, amelynél elsősorban New York város külső részében található középosztályú lakások forgalmazásával foglalkozott. Saját elmondása szerint nem volt ekkor könnyű az élete, egy 2015-ös interjúban a „My father gave me a small loan of a million dollars” „Apám adott egy kis mennyiségű, egy millió dolláros kölcsönt”, beszédében viszonytagságos életkörülményét akarta leírni. Ez az összeg inflációt igazítva ma több mint 8 millió dollárt érne, amely jelen árfolyamon számítva több mint 2,5 milliárd forintnak felel meg. (TODAY, 2015) 2018-ban napvilágot látott adóbevallásai alapján, a családi vállalkozásból többször is kölcsönt vett fel apja nevében, amelyeket az esetek nagy részében nem fizetett vissza. Ezeknek a kölcsönöknek körülbelül fél milliárd dollárra tehető a teljes összege. 1971-ben lett a Trump Organization elnöke, ezt a céget használja azóta is „umbrella brand” -ként, azaz az összes üzleti beruházása, és terméke, kapcsolattól függetlenül a Trump Organization neve alatt fut. A Trump Organization teljes irányítását a 70-es évek végére vette át az apjától, amikor is Fred hírneve megcsorbult a New Yorki ingatlankörökben, befektetési projektek alatt elkövetett visszaélései miatt. (Kessler, 2016) Első jelentősebb ingatlanépítkezéseihez tartozott ekkor a Hyatt Hotel újjáépítése, a Third Avenue-n található lakásszövetkezetként működő Trump Plaza megépítése, illetve 2019-ig az otthonát is adó Trump Tower, amely szállodaként működik. (priority.one, 2016) Ezek az ingatlanok gyorsan hozzásegítették Trump sikeres üzletemberi kultuszát kiépíteni, az ekkoriban kialakuló yuppie kultúra egyik meghatározó ikonjává vált a fiatal Donald, igazi celeb lett, amelyet például az 1991-ben íródott Bret Easton Ellis (1964-) szerző könyvében az Amerikai pszichóban is tapasztalhatunk, itt Trump 80-as évekbeli attitűdje egy központi elem az elbeszélés során, a könyv szereplői a viselkedését, megszólalásait, öltözködési stílusát utánózni próbálják. Már ekkor megjelentek első elnökaspiráns gondolatai, amelyet 1988 az Oprah Show egyik adása során hangoztatott, ekkoriban az elsődleges gazdasági fenyegetettséget Japán felől érezte. (Orimbo, 2019) Trump hamar észrevette, hogy TV szerepléseivel könnyen tud nagyon hamar széleskörben tömegekhez eljutni, és ezáltal saját brandjét tudja népszerűsíteni, azzal, hogy egy „aranykezű” üzletemberként állítja be magát, aki sikert sikerre halmoz. Ezt 1987-ben megjelent könyve a „Trump: The Art of The Deal” csak tovább erősített, a könyv nagyon sikeres volt, 48 héten keresztül volt megtalálható a New York Times Best Seller listáján. Trump ugyan társíróként van feltüntetve a könyvben, ehhez

képest a könyv teljes egészét Tony Schwartz (1952-) írta, aki gyakran kritizálta a new yorki gazdasághoz kötődő ismereteit elnökké válása után. (Mayer, 2016) Trumpnak összesen 21 könyve jelenik meg az évek alatt, ezek nagy része a 2000-es évek második felétől jelentek meg, ezek közül a legfontosabb a 2015-ben megjelent „Crippled America: How to Make America Great Again”, amely a 2016-os választási programjáról szól. Könyveinek jelenleg több mint 80%-át bizonyíthatóan szellemírók írták. A 80-as évek végére Trumpnak egyre több nagyon markáns, szemfelkeltő befektetése látott napvilágot, például az Eastern Airlines rövdávú belföldi légitársaságát 1988-ban vette meg, amelyet Trump Shuttle-re nevezett át vagy a Trump Taj Mahal kaszinót 1990-ben nyitja meg, melynek finanszírozását elsősorban magas hozamú kötvényekkel, úgynevezett ócska kötvényekkel finanszírozott. (Buettner – Bagli, 2016). Az ócska kötvények egy olyan adósságfajta, amelyet olyan vállalat bocsát ki, amely nem rendelkezik befektetési besorolású hitelminősítéssel, és ezáltal magasabb kockázata van a nemvisszafizetésnek. Az ócska kötvényeket magas hozamú kötvényeknek is nevezik, mivel a kamatfizetés magasabb, mint az átlagos vállalati kötvények esetében., azzal a céllal, hogy rávegyék a befektetőket a vásárlásra ezáltal kiküszöbölve a nagyobb kockázatot. Trump 1988-ban csakugyan megalapítja az adómentes Donald J. Trump Alapítványt, amelyet eredetileg a könyvének eladásából származó összegek bizonyos részének jótékonyági célra való adakozására hozott létre, ám ezt a tevékenységet sosem tudta igazolni a volt elnök. Trump a 90-es évek eleji recessziót nehezen élte meg, a 80-as években ingatlanépítési célból több mint 4 milliárd dolláros felvett kölcsöneit nem tudta visszafizetni a bankoknak a nyereségtelen vállalkozásai miatt, ezeknek köszönhetően Trump 1991-ben Chapter 11 csődöt jelentett. Fontos megemlíteni, hogy ez a csődfajta nem személyes csődöt jelent, hanem a vállalkozásai egyfajta reorganizációját jelenti a szövetségi kormány által, amely egyben fenntartja a likviditáció esélyét is. Trump ekkor legjelentősebb projektjei felett elvesztette a tulajdonjogot, amelyeket szépen lassan a bankoknak át kellett adnia, egyes kaszinóiról, légitársaságáról, illetve néhány kisebb-nagyobb ingatlanjairól le kellett mondania. 1996-ban stabilizálódott pénzügyi helyzete. Ekkoriban vásárolta meg a televíziós jogokat a Miss Universe szépségversenyért, amelyet egészen 2016-os elnöki kampányáig birtokolt, azonban elmondható, hogy innentől kezdve majdnem egy teljes évtizedig, semmiféle grandiózus befektetést, illetve építkezést nem hajtott végre. Trump a 90-es évek második felétől visszavonult a széles nyilvánosságtól, néhány interjún kívül nem nagyon lehetett vele találkozni a TV-ben. Trump összesen még háromszor fog Chapter 11 csődöt jelenti egészen 2009-ig sikertelen vállalkozásai miatt. (Isidore, 2015) Donald Trumpot viszont nem olyan fából faragták, aki megijedne, holmi több milliárd dolláros csődöktől, sebeit nyalogatva, a

2000-es évek közepétől egyre jobban elkezdte a megszokott befektetései helyett az üzleti image-brand képét értékesíteni, amely a mára már kultikus *The Apprentice* (2004) TV műsorban körvonalazódott először. A Mark Burnett (1960-) által létrehozott műsor olyan az USA különböző részeiről és különböző szakmai háttérrel rendelkező embereket mutat be, egy reality verseny sorozaton keresztül, ahol a nyertes egy évre szóló, 250 000 USD értékű szerződést, illetve, Donald Trump ingatlanmágnás egyik cégének vezetését szerezhette meg. Az első bemutatója óta a *The Apprentice* számos nemzetközi verziót szabadalmaztatott, valamint nem hitelesített utánzatokat szült az évek során. Trump a sorozat során, egy hidegfejű, sikeres, no-nonszensz Midas-érintéssel megáldott cégvezetőnek van beállítva, amely 80-as évekbeli renoméjára emlékeztetett. Ez a szerep nagyon sikeres is volt, igazi üde színfolt volt a leendő elnök, olyan klasszikus beszólásai mint a „You’re fired”, vagy a „I don’t like the word, white-trash” olyan jelzőkkel asszociálta Trump egyéniségét, amelyeket elnöki kampánya, majd elnöki ciklusa alatt is rendszeresen használt. (Wood, 2018) Az évad befejeztével újra egy kíváncsi márká lett a Trump név. Trump rájött, hogyha a nevét egyenlővé teszi a siker fogalmával, akkor csak a nevének licencelésével egyszerűbben, könnyebben, és sikerebben tudja üzleti birodalmát építeni. (Schwarz, 2020) 2005-ben egy másik ilyen branding, és piacmélyítési lehetőségként nyitotta meg a kapuit Trump University, amely ingatlankezelés, vagyonkezelés, vállalkozás, és vagyonteremtéssel kapcsolatos kurzusokon tanulhattak a hallgatók. A Trump University, a neve ellenére nem volt akkreditált egyetem, a képzés során a hallgatók 3-5 napig tartó szemináriumokon vehettek részt, amelyeken elmondások szerint, nyomtatékosítottak a hallgatókat arra, hogy különböző befektetések hajtsanak végre a Trump Organization különböző leányvállalataiban, illetve, hogy vegyenek minél több a Trump Organization-hoz kapcsolható terméket. Az egyetemmel szemben nagyon sok bírósági eljárás indult az évek során még két csoportos kereset is indult a szövetségi bíróságon. A perek központjában az állt, hogy a Trump University félrevezető marketing gyakorlatokkal és agresszív értékesítési taktikákkal csalta ki vagyonukból a hallgatókat. Annak ellenére, hogy többször is hangoztatta, hogy nem fog semmilyen büntetést kifizetni, Trump 2016 novemberében az összes fennálló pert rendezte, összesen 25 millió dollárt fizetett a károsultaknak, elnökké választása után. (Boser et al., 2017)

2.2. Az amerikai republikánus párt ismertetése

Az Amerikai Egyesült Államok (USA), történetében összesen 6 párt tudott elnököt adni az ország élére, ezek közül a legtöbbet, az 1854-ben alapított Republikánus Párt (The

Republican Party, néha szokás hívni „Grand Old Party” „GOP”) (algot.org, 2022). A Republikánus Párt eredetileg Stephen A. Douglas (1813-1861) demokrata szenátor által benyújtott, és Franklin Pierce (1804-1869) elnök által elfogadott 1852-es Kansas-Nebraska Act elutasítóit tömörítette magába. Ez a törvény az akkoriban számos belpolitikai vitát okozó rabszolga kérdést kívánta megoldani azzal, hogy az USA által utóbbi pár évtizedben elfoglalt nyugati területeken (1803 Louisiana Purchase, 1854 Gadsden Purchase) lehetővé tette államomként az önrendelkezést a rabszolgatartás lehetőségeiről. Ezt a törvény számos történész szerint az Egyesült Államok történelmében a valaha egyik legrosszabb törvény, amely be lett iktatva, elsősorban azért, mert a törvény által érintett államokra (pl. Kansas állam-Bleeding Kansas konfliktus) beözönlöttek mind a pro-rabszolgatartó „Határmenti Gazemberek”, mind a rabszolgatartást ellenző „Szabad-Állam” gyülekezetek tagjai, akik egymás ellen folyamatosan harcoltak, sorozatos, és erőszakos civil összecsapásokat vívtak meg egymással. (History.com, 2021) A Whig Párt összeesése után az egykori whigek nagy számban csatlakoznak a Republikánus Párthoz, amely így tovább erősödik ez ahhoz vezetett, hogy 1856-ban országos szinten elég ismertek voltak ahhoz, hogy tudjanak jelöltet állítani az akkori választásokra John C. Frémont (1813-1890) személyében.

A Republikánus Párt eredetileg fő meghatározó értékei közt a klasszikus liberalizmust, gazdasági reformokat, illetve a rabszolgatartás teljes ellenzését és betiltását támogatta. Ugyan az 1856-os választást a GOP végül elvesztette, de a párt egyik alapító tagja, Abraham Lincoln (1809-1865) 1860-as megválasztásával, és az ő elnöki ideje által megvívott Amerikai Polgárháború megnyerésével, illetve a rabszolgatartást betiltó 13.-ik alaptörvény módosítással a Republikánus Párt évtizedeken keresztül a legmeghatározóbb pártja lesz az amerikai politikai életnek, 1860-tól kezdve egészen 1932-ig a 19 megtartott választásból a republikánus jelölt 14-szer fog nyerni. 1912-től kezdve jelenik meg, a máig tartó trend, azaz a Republikánus Párt egyre nagyobb mértékben kezd eszmerendszerében a politikai jobb oldal felé közeledni. Ezt Theodore „Teddy” Rooseveltt (1858-1919), volt elnök, illetve pártelnök, pártból való kivonulása idézte elő, ennek oka az volt, hogy az addig legjobb barátjaként, illetve ideológiai társként definiált William Howard Taft (1857-1930) elnök szembe ment Roosevelttel politikai filozófiájával. A Taft kormány engedékeny volt a korrupcióval, illetve a trösztökkel szemben, amelyet Roosevelt korábbi korrupció ellenes fellépéseivel nem voltak összeegyeztethetőek, illetve gyenge természetvédelmi törvényei miatt (Pinchot-Ballinger Affér) Roosevelttel szükségesnek érezte, hogy volt barátját megakadályozza egy újabb elnöki ciklustól, amely a Progresszív Párt létrehozásában érvényesült. (Arnold, 2022) Ezzel lényegében annyit ért el, hogy a republikánus bázist kétfelé osztotta, ezzel táncán kínálva fel

Woodrow Wilson (1856-1924) demokrata elnökjelöltnek a választás megnyerését. A Progresszív Párt kevesebb mint 10 év alatt összeesett, tagjai pedig csak kis részben fognak a republikánusokhoz visszatérni.

Herbert Hoover (1874-1964) elnök hiába nyert hatalmas előnnyel az 1928-as választás során, rossz gazdaságpolitikai döntései miatt az országa különösképpen megszenvedte az 1929-ben kirobbant Nagy Gazdasági Világválság következményeit, ekkor egy majd 10 éves ciklus során az USA több mint 20%-os munkanélküliséggel, a reálbérek közel 30%-os visszaesésével, az ipari termelés 45%-os csökkenésével, és az állampolgárok 60%-nak a szegénységbe való torkollásával kellett megküzdenie. Franklin Delano Rooseveltt (1882-1945) New Deal koalíciója, garantálta, hogy a republikánusok a következő 32 évben csak kétszer tudnak választást nyerni, azt a kettőt is elsősorban Dwight D. Eisenhower (1890-1969) népszerűsége miatt, aki a második világháború során a szövetséges erők legfelsőbb parancsnoka volt. Az 1960-as évek közepétől a Republikánus Párt megváltoztatta a stratégiáját a választásokra, az ekkoriban nemrég elfogadott 1964-es Polgárjogi törvény, illetve az 1965-ben elfogadott Szavazati jogról szóló törvény, miatt. Ezt a stratégiát nevezik a politológusok „Southern Strategy” azaz „Déli Stratégiának”. A Republikánus Párt tudva, hogy nagyon sok elsősorban déli, több generációs demokrata párti, fehér szavazó egyáltalán nem támogatta ezeket a törvényeket a pro-szegregációs nézeteik miatt, a 1968-as kampány során megpróbálta ezt a csoportosulást magához csábítani, olyan jelgéket hangoztatva, mint pl. az állami önrendelkezés fontossága, illetve egyéb radikális szervezetektől (kommunisták, fekete párdúcok) való védelem szükségességének megszervezése. (Guillory, 2022) Ez a stratégia, ebben a kezdetleges formájában csak félig lesz sikeres, Richard Milhous Nixon (1913-1994) volt alelnök, ugyan megnyerte az 1968-as választást, de a méltán híres-hírhedt alabamai kormányzó, George Wallace (1919-1998), sikeresen elorozza előle a „Deep South” elektori szavazatait, a spontán megszervezett, faji szegrációt támogató, American Independent Party jelöltjeként. A 4 évvel későbbi 1972-es választáson során viszont Nixon a stratégia tovább csiszolásával (és a Watergate betörések által kisebb-nagyobb egyéb előny szerzéssel), kiütéses győzelmet vívott, George McGovern (1922-2012), dél-dakotai szenátor felett. 1968, és 2004 között a republikánusok a megtartott 10 választásból, összesen 7-et fognak megnyerni, érdekes megjegyezni azt, hogy a demokraták csak akkor tudtak ez időtáj alatt nyerni, amikor a jelöltjeik a déli államok egyikéből származott. (Jimmy Carter (1924-) 1976-es választás, volt georgiai kormányzó; Bill Clinton (1946-) 1992-es, és 1996-os választások, volt arkansasi kormányzó).

A 80-as években Ronald Reagan (1911-2004) egykori filmsztár, és kaliforniai kormányzó ezt a stratégiát fogja kiegészíteni, azzal, hogy hangsúlyozza a család, a keresztény vallás, azon belül is az evangélikus hit, illetve az amerikai álom, meg a szabadság elméletének fontosságát. Ezek a kiegészítések annyira sikeresek lesznek, hogy Reagan mindkét választását (1980, 1984) sikerrel veszi be, toronymagasan nyer mindkétszer. Azokat a választókat, akik elsősorban déli-demokrata választók voltak, és Reagan retorikáját teljes mértékben elfogadták, a politikatudomány „Reagan Democrat” -nak hívja, ezek a szavazók ekkortól köteleződnek el teljesen a Republikánus Párt mellett. (Beinart, 2016) A mostani republikánus pártideológia alapjainak a letételét a 2000-es évektől kezdve láthatjuk megjeleníteni, George Walker Bush (1946-), volt texasi kormányzó, az egyre növekedő kisebbségi arányok, illetve bevándorlási trendeknek köszönhetően kijelenti, hogy a pártideológia a déli stratégia miatt túl sok kisebbséget idegenít el teljesen a republikánusoktól, és amiatt, nyitni kell a fekete, latino, ázsiai származású közösségek felé. A republikánusok ekkortól fókuszáltak arra, hogy minél több kisebbségből származó politikai szereplő karrierjét futtassák fel a nyilvánosság számára pl. Colin Powell (1937-2021) és Condoleezza Rice (1954-) külügyminiszterek Bush kabinetjében, később Herman Cain (1945-2020) üzletember, és 2012-es előválasztási jelölt, vagy éppen Marco Rubio (1971-) floridai szenátor, 2016-os előválasztás jelölt lesznek ennek a trendnek a tagjai.

Itt érkeztünk el a jelenbe, Donald Trump ezt az elképzelést a politikába való érkezésével teljesen a feje tetejére állította, elképzelései mind magát a republikánus pártot, mind a választókat, teljesen szembe állította a kialakult pártideológiával, tette ezt sikeresen, hisz a trumpizmus olyan népszerű a párt köreibben, hogy Trump 2016-ban, illetve 2020-ban is az előválasztások során, megdönti az egy személyre leadott szavazatok számának rekordját, és soha nem látott támogatottsági százalékokat szerez a felmérések során, a republikánus választók körében. A volt elnök annyira népszerű a párton belül, hogy egy egyszerű támogatói üzenete vagy nyilatkozata, óriási mértékben befolyásolja a republikánus előválasztások végső nyerteseit. (King, 2022) A republikánus pártelnök 2017 óta Ronna Romney McDaniel (1973-) egykori politikai stratégia, Mitt Romney (1947-) volt elnökaspiráns, és jelenlegi utahi szenátor unokahúga, unokabátyjával ellentétben jelentős támogatója Trumpnak

2.3. Az amerikai elnökválasztási rendszer rövid bemutatása

Az amerikai elnökválasztásnak a világon teljesen egyedülálló rendszere és lebonyolítási formája van. Az elnökválasztás során, a szavazók az ország végrehajtói hatalmának birtokosát

választják meg. (USA.gov, 2022) Amit nagyon fontos megemlíteni, hogy a szavazók nemcsak az elnökre tehetik le a voksukat 4 évente, hanem a különböző államok szenátoraira, illetve képviselőikre is szavaznak, akik a szenátusban, vagy a képviselőházban foglalják el a helyüket, a Washington D.C-ben található Capitolium épületében. A Képviselőház másnéven az Alsóház foglalkozik a törvények létrehozásával, míg a Szenátus ezeket a törvényeket felügyeli, megvitatja és ellenőrzi azokat. Amíg a Szenátusnak 100 tagja van, amelybe az 50 állam mindegyike 2-2 szenátort küld, addig a Képviselőházban 435 képviselő ülészik. A 435 helyet az 50 állam között osztják el, mégpedig úgy, hogy az egész ország népességszámhoz viszonyítják az egyes államok népességszámát, és ezen arány szerint kap egy-egy állam adott mennyiségű helyet a Képviselőházban, kb. minden 700 ezredik lakos számít egy képviseleti helynek. Kalifornia a legnépesebb állam, ezért van 53 képviselője, míg a legalacsonyabb népességű államnak, Wyomingnak vagy Delaware-nek csak 1. (ehhez kapcsolódóan, érdekességgéppen meg lehet ejteni a District of Columbia helyzetét, ugyan a körzet adhat elektori szavazatokat az elnökválasztás során, szenátorokat, illetve képviselőket viszont nem küldhetnek a Szenátusba vagy a Képviselőházba, ettől függetlenül a szavazók úgymond árny-szenátor/képviselőkként minden ciklus során megválasztanak ügyvivőket, akik nem hivatalosan képviseltetik magukat, és körzetüket).

Az amerikai polgárok az elektorális kollégium segítségével, közvetett szavazáson választják meg elnöküket. Ez lényegében azt jelenti, hogy hiába szavaznak a választók valamelyik elnökjelöltre, technikailag elektorokat választanak meg, akik az elektori nagygyűlésen leadhatják szavazatukat a jelöltekre, ám döntésüket nem befolyásolja semmi, emiatt előfordulhat, hogy egy elektor máshogy szavaz, mint ahogyan azt a választók megkívánták. Ezeket az elektorokat hívja a politikatudomány „faithless electornak”. (Moody, 2016) Ez nagyon ritkán fordul elő, hisz az elektorok jelentős része, egy adott párt legnagyobb lobbizói közül kerülnek ki, emiatt ezen embereknek nincsen érdekük arra, hogy pártjuk jelöltje helyett valaki másra szavazzanak. Arról, hogy ki is indulhat a választás során, az ország alkotmánya rendelkezik, amely egyben a világ második legrégebbi alkotmánya, 1788-beli elfogadásával (San Marino ilyen szempontból az első, 1600-ban lett az ottani alkotmány elfogadva). Az alaptörvény második cikkelyének második szekciójának ötödik bekezdése foglalkozik azzal, hogy az elnöki pozíció betöltéséhez milyen alkalmassági kötelezettsége van az indulónak. Az ötödik bekezdés kimondja, hogy csakis olyan emberek indulhatnak az elnökségért, akik amerikai állampolgársággal rendelkeznek, betöltötték 35.-ik életévüket, és legalább 14 éve az Egyesült Államokban élnek. (US Constituion, 2022) Egyes felmérések szerint az amerikai lakosság 40-45%-a be tudná tölteni ezeket a feltételeket, el tudnának

indulni a választáson. Érdekességként említem meg, hogy míg a magyar alaptörvény kizárja a büntetett előéletűek hivatali pozíciókba való kerülését, addig ezt az amerikai nem teszi. (valasztas.hu, 2017) Az alkotmány egyben kijelenti, hogy az elnök a végrehajtói hatalom szerepét tölti be, fő feladata a törvények előkészítése, és elfogadtatása először a képviselőházzal, majd a szenátussal, végül ezek törvénybe foglalása. Fontos feladata még az elnöknek, hogy a megüresedett helyeket a Legfelsőbb Bíróságban feltöltse olyan bírókkal, akik megfelelően látják el a bírói hatalom gyakorlását. Az elnököt, illetve alelnökjelöltöt egy párt az adott kampányidőszak során, a pártgyűléseken fogadtatják el. Ezeken a nagygyűléseken a párton belüli legfontosabb emberek vesznek részt, és egyesülnek azért, hogy a pártjuk elnök és alelnökjelöltét megszavazzák, és támogassák. (Dummies.com, 2016) Franklin Delano Rooseveltnél elnök halála után 1951-ben lett elfogadtatva az Egyesült Államok alkotmányának huszonkettedik módosítása, amely kijelenti, hogy egy elnök maximum két darab négy éves ciklus idejéig lehet hatalmon. (law.cornell.com, 2022)

3. A 2016-OS VÁLASZTÁS MENETE

3.1. *Trumpizmus alapjai*

Donald Trump, ahogyan láthatjuk, régóta fontolgatta azt, hogy elindul az elnöki székért vívott csatában, ámde amikor 2015. június 16-án egy már-már legendássá vált. a Trump Towerben tartott kampányrendezvényen ténylegesen bejelentette indulását a republikánus előválasztáson, szinte senki se vette őt komolyan, se a politikai elit, se az elemzői rétegek, se az átlagemberek. Az egyik legelső dolog, amelyet Trumpnak felrótak a kritikusok, az volt, hogy nem értették sokan az üzletember politikai hovatartozását. A 80-as években nyíltan republikánus, majd 1992-ben Bill Clinton győzelme után már demokrataként hivatkozott magára, majd, 2000-ben a Ross Perot (1930-2019) által alapított Reform Párt színében indult az elnökségért. (biography.com, 2016) A Reform Pártot ugyan sosem lehetett egy ütőképes pártként említeni, de Perot 1992-es, és 1996-os eredményei (1992: 18,9%-át kapta meg az összzavazatoknak; 1996-ban 8,4%-ot, mindkétyszer 0 elektori szavazat) kecsegtetőek voltak egy „harmadik utas” politika képviselői számára, ezek közé tartozott több érdekes jelölt mellett Trump is. Ez a kampány már a kezdetekben látszott, hogy inkább csak egy marketing fogás lenne, Trump véleményeit a dolgokról sokkal lazábban fogalmazta meg, mint másfél évtizeddel később, inkább csak arról beszélt, hogy az akkoriban hamarosan megjelenő könyvében (The America We Deserve) minden, az Egyesült Államokat érintő problémára megfogalmazta a megoldásokat. Egy fontos tényező, amely hozzájárult Trump indulásához ekkor az volt, hogy a Reform Párt története legnagyobb sikerét érte el azzal, hogy az egykori WWE pankrátor sztár Jesse Ventura (1951-) megnyerte a Minnesotai kormányzói választást. Ventura hivatali pozíciója miatt nem tudott, és nem akart elindulni az elnökválasztáson, de népszerűségét egy általa vélt jó cél érdekében hasznosítani akarta, amely egy általa támogatott jelölt indíttatásában tetőződött ki, ezen kiszemeltek között volt Donald Trump is. A háttérben nagyon sok gyözködés után határozta el magát Trump a kampánya elindítása mellett. (Squitieri, 2015) Elősorban televíziós, és rádiós beszélgetések során próbálta a kampányára felhívni a figyelmet, többször volt vendége, az akkor nagyon jól menő The Larry King Show-nak, illetve hetente betelefonált az ugyancsak népszerű The Howard Stern Show-ba. (CNN, 2018) Ezekre a megnyilvánulásaira az elnökjelöltnek a választópolgárok által voltak igények, de inkább elsősorban showműsor, és humorforrásként tekintettek ezekre az interjúkra, nem pedig Trump tényleges politikai elképzeléseinek megismerésére. Trump a kampányát végül 2000 februárjában befejezte, hiába nyerte meg az addigi összes Reform Párti

előválasztási versenyt. Mivel ahogyan az előbb említettem, a Reform Párt ekkoriban a legnagyobb és legjobb alternatívaként szolgált olyan jelöltek számára, akik se nem demokratáknak, se nem republikánusoknak gondolták magukat, ennek következtében nagyon sok „érdekesnek” mondható figura is megjelent a párt előválasztási versenyén, amelyet Trump búcsúzó beszédében röviden értékelt is, úgy fogalmazott: „So the Reform Party now includes a Klansman—Mr. Duke, a Neo-Nazi—Mr. Buchanan, and a Communist—Ms. Fulani. This is not company I wish to keep” Trump a Reform Párt lassú „elhalálózása” után újra demokrataként majd, 2008-tól megint csak republikánusnak vallotta magát. Több millió dollárral támogatta Mitt Romney, egykori massachusettsi kormányzó kampányát 2012-ben. Ekkor ment végbe az általam, és egyéb szakmában kutató által agyon jelentősnek tulajdonított eset, amelynek következtében Trump már évekkel előre elhatározta magát a 2016-os indulása mellett.

Barack Hussein Obama (1961-) 2008-ban lett az Egyesült Államok 44.-ik elnökeként megválasztva, a kampánya során, és utána is, nagyon sok teória született arról, hogy Obama származása „meghamisított”, és nagy valószínűséggel nem lehetne elnök hisz, az amerikai alaptörvény második fejezete kijelenti, hogy csak is azok lehetnek elnökök, akik az Egyesült Államok területén születtek meg, vagy honosítottak lettek. Az egyik, ha talán nem a legnagyobb hangoztatója ezeknek a teóriáknak nem más volt, mint Donald Trump, aki többször is megvádolta az akkori elnököt, hogy az nem tudja bizonyítani amerikai származását, hanem igazából kenyai, és különböző stilisztikai hibát is megjegyzett Obama, 2008-ban a nyilvánosság előtt kiállított anyakönyvi kivonatával szemben. A Trump által megalkotott „birther movement” széleskörben elterjedt ekkor a Republikánus Párton belül, amely megalapozta azt, hogy Trumpnak a későbbieknek már legyen egy potenciális bázisa. (Adams, 2012) A mozgalom végét viszont egy 2011-es este alaposan megrázta, ez pedig a Fehér Házi Tudósítónak, minden évben rendezett ünnepi estéje volt. Ezen az estén általában az elnök egy kellemes vacsorát tölt azokkal a tudósítókkal, riporterekkel, újságírókkal, akiknek nagy része azért kapják a megélhetésüket, hogy az elnök személyét rossz színben tüntessék fel, így, ha jó kedvben is telnek el ezek az esték, mindig van egy kis adok-kapok. Ez az este ebből a szempontból nem volt kivétel, Trump eredetileg nem volt meghívva erre az eseményre, de Obama külön kérte személyesen, hogy jöjjön el a businessmágnás az utolsó utáni pillanatban. Trump egyáltalán nem volt felkészülve arra, ami következett, Obama 5 percen keresztül ironikusan viccelt Trump, Obamának felrótt állításaival és elképzeléseivel, még az Oroszlánkirály című filmből is bemutatott részeket, azt mondván, hogy a leendő republikánus elnökaspiráns valahogy így képzei el, a demokrata elnök születését. Trump

próbált valamennyire a vicceken nevetni, de kínosan egyértelmű volt, hogy igazából csak azért lett meghívva, hogy a demokrata elnök folyamatosan kószolgassa őt, a többi vendég pedig nagyon is élvezte ezt. Trump egyik volt legközelebbi embere, Michael Cohen jogász szerint ekkor fogalmazódott meg az elnökaspiránsban, hogy revansot akar venni Obamán, és komolyan nekiállt kampányának felépítéséhez. Ezt a gondolatot csak tovább erősítette egy TV-s szereplése Obamának, amely során azt mondta, hogy a különbség közte, és Donald Trump között az, hogy ő volt elnök az életében, míg Donald soha az életben nem lesz az.

Egy másik tényező, amelyet nagyon sokan kritikusan néztek el Trumppal szemben, az nem más volt, mint Trump „idegengyűlölő” beszéde a kampányindító rendezvényén. Történt ugyanis, hogy Trump azt mondta a beszéde során, idézve: „When Mexico sends its people, they're not sending their best ... They're sending people that have lots of problems, and they're bringing those problems with [them]. They're bringing drugs. They're bringing crime. They're rapists. And some, I assume, are good people.” (C-SPAN, 2015) Kijelentése következtében sok cég, pl. NBC, Univision, NASCAR megszakította a vele való üzleti kapcsolatokat, republikánus ellenfelei, pl. Jeb Bush egyszerűen saját személyi sértésként értékelte a megnyilvánulást, feleségének mexikói származása miatt, Hillary Clinton demokrata elnökjelölt pedig egyszerűen bojkottálásra hívta fel a szavazókat, Trump személyének vállalhatatlansága miatt. Az üzletember többszörösen kiállt megszólalása mellett, sőt folyamatosan statisztikákra referált az interjúk során, amellyel bizonyítani akarta álláspontjának helyességét. Később Trump továbbment, egyenesen azt mondta, szerinte szükséges lenne egy déli határfalat felépíteni Mexikóval, ezáltal csökkentve az illegális bevándorlást. Amíg a mainstream média ezeket a kijelentéseket felháborítónak, sértőnek és megengedhetetlennek állította be, addig az átlag szavazó szemében az elnökaspiráns először kezdett egy igazi alternatívaként beköszönni. Ez idő tájt az átlag republikánus szavazók nagy részének a legfontosabb problémák az ISIS kérdése, az illegális bevándorlás puha kezelése, illetve az amerikai identitáshiány fontossága volt. Trump milliárdosként átérezte az átlag republikánus szavazó óhajait, pl. az Iszlám Állam kapcsán úgy fogalmazott:” Hivatalba lépésem után 100 nap alatt megsemmisíteném őket” és ennek következtében, hiába látszott úgy, mintha minden nap tett egy-két olyan kijelentést, amelyet a politikai elit, és a média folyamatos lábonlövészként értékelt, szavazóbázisa folyamatosan nőtt, és nőtt, a nyár végére Trump, Ben Carson (1951-) egykori idegsebésszel egyetemben vezette a népszerűségi listákat. Érdekes módon jelentős spanyolajkú kisebbség támogatta Trumpot a választás során, amelyet a Latinos for Trump szervezet reprezentált, a szakértők szerint ez annak következtében tudható be, hogy a latino közösség nagyon sok különböző népcsoportból

tevőik össze pl. kubaiak, haitiak, venezuelaiak, mexikóiak stb., akik egymással sokszor ellenszenvesek, így amikor Trump beszédjeit hallgatják ezek a szavazók, ők nem magukra, hanem a „távoli nem nagyon szeretett rokonaikra” gondolnak. (Cadava, 2020) Trump kampányának a főszlogenje a „Make America Great Again”, magyarul a „Tegyük Amerikát Újra Naggyá”, amelyet érdekességgént megemlítve, Ronald Reagan az 1980-as kampánya során már használt. A MAGA ahogyan gyakran szokták rövidíteni, egy megint csak sokszor kritizált szlogen Trump kampányában, támogatói szerint, egyszerű, nagyszerű, és ki nem szeretné, hogy az országa sikeres legyen, a szlogen kritizálói szerint viszont kétértelmű kijelentése vannak a szófordulatnak, amely egy úgymond kódolt jelentéssel bír a „rasszista”, fehér férfi szavazók számára. Az bizonyos, hogy az előbb már referált David Duke (1950-), egykori Ku Klux Klán főmágus, aki Trump vetélytársa volt a Reform Párti előválasztás során 2000-ben, beállt Trump mögé, és az elnökaspiráns támogatásra buzdította ismerőseit, és a „klán végső céljának” támogatóit. Trump vehemensen kritizálta emiatt az egykori KKK vezetőt, és teljes mértékben elutasította a támogatását, de az ettől függetlenül tovább támogatta a New Yorkit. (Berenson, 2016)

3.2. *A republikánus előválasztás*

A republikánus előválasztás 2016. február 1-től június 7-ig tartott. Egy előválasztás során az adott párt a szavazói segítségével próbálja a legmegfelelőbb jelöltet kiválasztani az általános választásra, ekkor választják meg azt az elnökjelöltet, illetve az alelnök jelöltet, akik segítségével a párt arra számít, hogy az elnökválasztást megnyerhetik, illetve személyeik esetlegesen segíthet mind a szenátusba, mind a képviselőházba, a párt tagjainak bejutását elősegíteni. (fvap.gov, 2022) A pártok előválasztási rendszere ugyanúgy indirekt, mint a főválasztásé, azaz, a választási lapon hiába jelennek meg a párt jelöltjeinek a neve, a választók igazából delegáltakra szavaznak, akik majd az adott párt konvencióján leadják szavazataikat a kiválasztott jelöltre, ha úgy gondolják, hiszen az előválasztáson általánosságban elmondható, sokkal nagyobb az esélye annak, hogy a delegáltak szembe menjenek a választók akarataival. Trump kampányának legfőbb ígéretei között a már említett falépítés, és illegális bevándorlás megszüntetése mellett megtalálhattuk az ISIS „teljes megsemmisítését”, az ipari munkák visszahozatalát a harmadik világból az Egyesült Államokba, olyan gazdasági intézkedések bevezetése, amely szerinte a „legnagyobb adócsökkentést eredményezné az országban az elmúlt 70 évben”, és egyben az akkor 20 trilliárdnyi amerikai államadósságot jelentősen csökkentené., az Iráni egyezmény újratárgyalása, az úgynevezett „Obamacare”, avagy az Affordable Care Act felszámolása , az Észak-Amerikai Kereskedelmi Egyezmény (NAFTA)

és Transz-Atlanti Partnerség (TPP) újratárgyalása vagy kilépése belőlük, teljes leállítása néhány, predominánsan muszlim többségű országokból való beutazására, illetve vámot kivetni a Kínából, illetve Mexikóból importált termékekre. (Berenson, 2015; Politifact.org, 2022) Ezek az ígéretek Trumpot a Political Compass.com által a legautokratikusabb jelöltté avasztották, de ahogyan láthatjuk, hiába a sok óhaj-sóhaj a mainstream média részéről, vetélytársaival szemben olyan elképesztően nagy eltéréseket nem lehet találni Trump elképzelései, illetve az ígéretei felhozatalában. (Politicalcompass.org, 2016) Az ISIS megsemmisítése, a kalifátus megjelenése óta, egy fő motívumként jelent meg a republikánus párt érdekképviselőiben, illetve szavazóbázisában. Az adók csökkentése már az 1850-as évekre visszanyúlik a párt értékrendszerében, az ipari munkák visszahozatala pedig bizonyos mértékben kiengesztelné az amerikai munkaerő szakképesítésének növekedését az iparban, amely megint csak egy klasszikus republikánus retorika. Ezt elsősorban kiveteli vámokkal, illetve külföldi foglalkoztatási adókkal, illetve itthoni foglalkoztatási adókedvezményekkel szeretne volna elérni az elnökaspiráns.

A 2015-ben az Obama kormány által elfogadott „Joint Comprehensive Plan of Action”, közismertebb nevén az „Íráni egyezmény”, során Irán, és az Egyesült Nemzetek öt állandó tagja plusz az Európai Unió megállapodott arról, hogy Irán feladja az államilag finanszírozott nukleáris fúzió iránti kutatásait, illetve atombomba programját, csökkenti uránium készleteit 98%-al, az urándúsításra használt centrifugák 2/3-at leállítják, illetve Irán megengedi a Nemzetközi Atom Energia Ügynökségnek, hogy felügyelőket küldjenek az országba, mely képviselők számát 50-ről 150-re növelték. 2016 januárjában az IAEA bejelentette, hogy Teherán betartotta a rá kiszabott részét az egyezménynek, amelynek következtében jelentős pénzügyi szankcióktól szabadították fel a síita többségű országot. (U.S. Department of State, 2017) Az egyezmény republikánus körökben egy borzalmas szerződésként lett beharangozva, mondván, az Egyesült Államok a megállapodás által, jelentős pénzeket adományozott egy olyan országnak, amelynek fő célja Amerika elpusztítása. A közvélemény kutatások ebben a kérdésben, túlnyomó részben a republikánus hozzáállást támogatók többségét jelezte. Az Affordable Care Act, avagy „Obamacare”, egy 2010-ben elfogadott rendelet, amely egy átfogó egészségügyi reform csomagként szolgál, főbb rendelkezési között találhatunk törekvéseket az egészségügyi szolgáltatások minőségének növelésére, ezen szolgáltatások árának csökkentését, a Medicare, illetve Medicaid programok kibővítését, illetve az egészségügyi biztosítási lehetőségek növelését olyan emberek számára, akik eddig azt nem vehették igénybe, anyagi helyzetük miatt. A Medicare egy nemzeti egészségbiztosítási program az Egyesült Államokban, amely 1965-ben indult a Social Security Administration (SSA) alatt.

Elsősorban 65 évnél idősebbeknek nyújt egészségbiztosítást, de néhány fiatalabb, az SSA által meghatározott fogyatékos státusszal rendelkező embernek is felajánlják az egészségbiztosítást. A Medicaid egy szövetségi és állami program, amely bizonyos alacsony, és korlátozott jövedelmű állampolgárnak próbálja az egészségügyi kiadásait csökkenteni. A Medicaid olyan juttatásokat is kínál, amelyeket a Medicare általában nem fedez, ideértve az otthoni ápolást és a személyes gondoskodást. A fő különbség a két program között az, hogy a Medicaid az alacsony jövedelműek egészségügyi költségeit fedezi, míg a Medicare az idősekét. A rendelet kritikusai azt mondják, hogy a törvény által bekövetkezett, nagy mértékben elszabaduló egészségbiztosítási árak túl nagyok ahhoz, hogy a törvény a legalitását megőrizze, a republikánus előválasztáson résztvevők mindegyike ellenezte az Obamacaret. Érdekes megemlíteni, hogy a 2012-es választás során, Mitt Romney republikánus elnökjelölt ugyancsak nagy mértékben ellenezte az akkor frissen elfogadott rendeletet, de a saját kritikusai sorra felrótták neki, hogy a kormányzósága alatt elfogadott „Romneycare” Massachusetts államban élők egészségügyi szolgáltatását segítő csomag, szinte teljes egészében megegyezett az Obama-féle csomaggal. (Obamacarefacts.com, 2015) Trump az Obamacare helyettesítésére egy új egészségbiztosítási csomagot álmodott meg, amelynek a konkrét elképzeléseit sosem osztotta meg a nyilvánossággal, csak annyit mondott mindig, hogy a tervek már haladna, és többször hangoztatta: „mindenkiről gondoskodni fogok ezzel a csomaggal”.

Trump ezen kívül pro-lifenak titulálja magát, azaz ellenzi az abortuszt, egy beszédében azt is felvetette, hogy az anyának abortusz esetén valamilyen szintű büntetést el kell szenvednie, a marihuána legalizálását tiltaná, orvosi használatát pedig az államokra bízna. Trump folyamatosan hangoztatta, hogy kiáll a szabad fegyvertartási jog, azaz a második alkotmánymódosítás mellett, és mindent megtesz, hogy az amerikaiakat ebben a kérdésben minden áron segítse. Kijelentette, hogy a szíriai konfliktusból kivonná az Egyesült Államokat, tehát a lázadókat nem támogatnák tovább. Ezen kívül fontos külpolitikai lépésnek tartja az USA és Oroszország kapcsolatának a javítását, úgy tartja a második Obama ciklus alatt eltávolodott az eleve nem túl közeli kapcsolatban lévő két állam. Trump szerint Vladimir Putin (1952-) a hazájában egy nagyszerű elnök, és felvetette egy beszédben, hogy „nem lenne jó, ha meg tudnánk élni egymás mellett?”. (Shamberg, 2016)

A republikánus párt az előválasztás során, összesen 17 jelöltet vonultatott fel, amely abszolút rekord volt ekkor az amerikai előválasztások történelemben, egy párt elnökjelöltségi posztjáért soha nem indultak ilyen sokan egyszerre. A fontosabb indulók: texasi szenátor **Ted Cruz (1970-)**, aki ekkortájt a Republikánus Páton belül a Tea Party mozgalom által betöltött

pozíciója és evangélikus retorikája miatt volt híres. Floridai szenátor Marco Rubio, aki elsősorban kubai származása által, az akkori új republikánus választási stratégia dédelgetett várományosa volt. A valamikori idegsebész **Ben Carson**, aki afro-amerikai származása miatt volt meghatározó szereplő. A volt floridai kormányzó Jeb Bush (1953-), a Bush dinasztia tagja, apja George Herbert Walker Bush (1924-2018) és testvére George Walker Bush mindketten elnökök voltak. Ohioi kormányzó John Kasich (1952-), a párt klasszikus konzervatív irányának egyik vezetője, Arnold Schwarzenegger (1947-) egykori kaliforniai kormányzó egyik legjobb barátja, akivel sokat kampányolt az előválasztás során. Utolsó indulóként megtalálhatjuk a már sokat emlegetett businessmágnás Donald Trumpot. Az előválasztások első felében titkos esélyesnek számító Marco Rubio ugyan sokáig versenyben volt, de egyszerűen rosszkor lépett rossz helyre, a választókban teszetosza magatartást érzékeltetett, ez a republikánus mezőnyben végzetes hibának számított. (Hallberg, 2016) Jeb Bush borzalmas kirohanásai és hallatlanul gyenge energiát sugalló hozzáállása a dolgokhoz, illetve szereplései miatt a legnagyobb esélyesből az abszolút legnagyobb vesztes lett, amelyet a mai napig nem tud kiheverni, sok év után, még mindig közröhej tárgya az átlag amerikai számára. (O’Keefe et al., 2016) John Kasich el tudott jutni a kampány végéig, de az ohioi, győzelmén kívül nem tudott semmit felmutatni, azt is elsősorban csak azért tudta megnyerni, mert az állam kormányzója volt. A harmadik nagyobb csoportban azok vannak, akik a politikai életben nem voltak az elnökválasztás előtt aktív szereplők, legnagyobb eredményeiket a politikán kívül érték el, vagy nem tudtak eddig érvényesülni az eddigi pártvezetés miatt. Ben Carson 2015 októberétől decemberéig vezette a közvélemény-kutatásokat, esélyét azzal rombolta le, hogy alapvető elnöki és közéleti dolgokkal nem volt tisztában, amely elfogadhatatlan volt a választók szemében. (Devega, 2015) Ted Cruz a republikánus párton belül eddig egy teljesen kívül álló figura volt, az evangélikusoknak köszönhetően viszont sorra nyerte az államokat. A verseny előrehaladtával viszont hiába nyújtottak a párt központi emberei segítséget neki, (Jacobs, 2016) nem tudták megállítani a véső győztest Donald Trump-ot, aki az Iowa-i előválasztáson elért második helye után rajt-cél győzelmet aratott. Elérte, hogy ekkoriban az előválasztások alatt a legtöbb szavazatot elnyert elnökjelölt legyen a republikánus párt történetében. (Hoft, 2016) Trump találta meg a legjobban a szavazókkal a közös hangot, amely egyes elemző szerint nem az ő zsenialitását tükrözi elsősorban, hanem a többi jelölt rossz döntéseiből fakad elsősorban. Egyes elemző szerint, amikor már csak Ted Cruz volt az egyetlen igazi ellenfél, a szavazók végig gondolták azt magukban, hogy egy „evangélikus örültet” vagy egy „pojácát” szeretnének hatalomba

juttatni, és inkább Trump mellett tették le a voksukat. (The Young Turks, 2016), (RealClearPolitics, 2016a).

Miután megnyerte a republikánus pártjelöltséget, a businessmágnás maga mellé, **Mike Pence (1959-)**, indianai kormányzót nevezte ki alelnökjelöltjének. Pence magát: „kereszténynek, konzervatívnak, és republikánusnak tartja, ebben a sorrendben”. Saját maga bevallása szerint Ronald Reagan elnöksége ihlette meg arra, hogy politikus legyen, leendő munkájának ihletadójaként pedig Dick Cheney (1941-), George W. Bush alelnökének, munkáját említette meg. (BBC.com, 2020) A már említett „delegált hűtlenség” fenomen, nagyon sokszor megtörtént az amerikai előválasztások története során, igaz legutóbb 1970-ben de a Trump kampány joggal aggódhatott, hogy még ha a jelöltséget bebiztosító mágikus számú delegált mennyiséget össze is hozzák, amely ebben az esetben 1237 delegált volt 2472 közül, valamilyen titkos alku következtében mégsem nyerhetné meg az előválasztást, a delegáltak szavazatai hiánya miatt. Ez nem következett be, így Trump lett a republikánusok elnökjelöltje, míg Pence lett az alelnökjelölt a 2016-os választásra.

3.3. Barátból ellenség: A demokrata párti előválasztás

A demokrata előválasztás 2016 február 1-től június 14-ig tartott. A demokrata előválasztási rendszer nagyon hasonló a republikánusokéhoz, annyi különbséggel, hogy amíg a republikánus pártnál csak olyan delegáltak szavazhatnak, akiket a jelöltek csak adott állam előválasztási küzdelmei során szerezhettek meg addig, a demokratáknál vannak úgynevezett szuperdelegáltak. A szuperdelegáltak olyan delegáltak, akik kedvük szerint szavazhatnak, nem függenek az előválasztási eredményektől. A szuperdelegáltak létét sok kritika érte korábban, illetve ezen választás során is, hiszen technikailag ők a „megvakarod a hátamat, akkor én is megvakarom a hátadat” elvet reprezentálják, a jelöltek sok időt szánnak egy kampány során a szuperdelegáltak meggyőzésével, ne adj Isten esetleg fizetnek nekik vagy pozíciókat kínálnak a jelöltek esetleges győzelmük során, a szuperdelegáltak szavazataikért cseréjében.

A Demokrata Párt összesen hat jelöltet vonultatott fel az előválasztásuk során, amelyből ténylegesen csak két jelöltnek volt bármiféle sansza a végső győzelemre, a többi indulónak a legtöbb felmérés még matematikai esélyt se mutatott ki: vermonti szenátor Bernard” Bernie” Sanders (1941-), aki évtizedek óta a legliberálisabb szenátora volt az országnak, saját magát szocialistaként referálja, azon kevesek egyike, aki szenátorként ellenezte mind az öböl háborút, később pedig az Afganisztáni, illetve Iraki háborúkat is. Hosszú politikusi karrierje ellenére, kevesek ismerték őt a választások előtt, a legtöbb közvélemény kutató 2015 első

felében pár százalékra mérte a vermonti támogatottságát. A másik nevezetes induló, az egykori first lady, egykori new yorki szenátor, az Obama kormány külügyért felelős minisztere, Hillary Diane Rodham Clinton (1947-), egyértelműen nem csak a demokrata előválasztás legnagyobb esélyese volt, hanem a főválasztásnak is, nagyon sok demokrata politikus Clinton miatt nem indult el az előválasztáson, mondván, Clinton akkora nagy favorit, biztos úgys megnyeri azt. A két küzdő óriási politikai háttérrel rendelkeztek, vagy építettek az előválasztás során, és teljesen más utat bejárva jutottak el a választáshoz véghajrájához. Bernie Sanders, saját magát az úgynevezett „progresszív” mozgalom vezetőjének tekinti. Legfőbb célja az Egyesült Államokat szociális demokráciává tenni. Ez benyomása szerint azt jelenti, hogy ingyenes egyetemi oktatást, a korábban felvett egyetemi hitelek teljes eltörlését, a bevándorlások nagy mértékű bővítését, az egészségügy teljes átreformálását, illetve a minimálbér radikális növelését szeretné elérni. Liberális nyelvezete nagy sikert aratott a fiatal munkanélküli, eddig a politikával nem foglalkozó szavazóknál, népszerűsége az előválasztás alatt folyamatosan nőtt. Míg a választások kezdetén összesen 2%-ra mérték támogatottságát, addig a hajrában már 50% körül mozgott, és simán verte Clintont az utolsó felmérésekben. Sanders gyengülését az okozta, ami korábban olyan népszerűvé tette. Egyrészt reformjai túl soknak bizonyultak a nem liberális, inkább konzervatív demokrata szavazóknak, másrészt a vermonti egy vita során kijelentette, hogy nem fogja Clinton e-mailes ügyét felhozni, nem fogja saját javára felhasználni a másik szerencsétlenségét, amely fordulattal elveszítette népszerűségét a saját, kőkemény szavazói körében. (Sargent, 2016) Harmadlagos okként pedig meg kell említenünk, hogy a média hatalmak pl. CNN, MSNBC nem foglalkoztak olyan nagy mértékben Clinton hibáival, mint Sandersével, emiatt szoros csatában, de végül a szavazók a pártközpont által erőltetett, és hihetetlen mértékben nyomott Hillary Clintont választották meg a demokrata elnökjelöltnek. (Weber, 2016; Nicholas – Tau, 2016) Clinton ugyan rajt-cél győzelmet tudott aratni, viszont sokkal nehezebb dolga akadt Sanderssel mint Trumpnak Cruzzal, néhány ponton úgy is tűnt, hogy a vermonti szenátor akár meg is verheti a volt first ladyt. Clintonnak a 2008-as választás az egyik legnagyobb fájópont az életében, amikor nem lett pártja elnökjelöltje így nem meglepő, hogy minden eszközt felhasznált annak érdekében, hogy felejttesse ezt a kudarcot magában, lejárató kampányaitól most se riadt vissza. Itt jönnek képbe a szuperdelegáltak, Clinton a szuperdelegáltak több mint 90%-át már a zsebében villanthatta az előválasztások kezdetekor, még mielőtt az egyáltalán elkezdődött volna. Ez esetlegesen befolyásolhatta a Sanders támogatók bizonyos részét, hiszen miért is szavaznának egy bizonyos pont után egy olyas valakire, aki ekkora hátszélben indul, és a kezdetektől fogja szinte semmi esélye sincsen

végso diadalt aratni. Clinton végülis 2842 delegáltjával átment a 2382-es álomhatáron, viszont ki kell emelnünk, ha az 572 szuperdelegáltját levonnánk Clintonnak, és Sandersnek adnánk ezeket a delegáltakat, akkor Sanders nyerte volna meg az előválasztást, amely megint csak bizonyítja, Clintonnak ez a győzelem egyáltalán nem volt egyszerű.

Clinton az elnökjelöltség megnyerése után július 4-én felavattatta alelnökjelöltjét, a virginiai szenátor Tim Kaine-t (1958-), aki saját magát egy konzervatív demokratának tartja, mások viszont egy korrupt demokrataként induló republikánusnak írják le. (Blake, 2016) Hillary Clinton kampányszlogenje az „I’m with Her”, magyarul „Vele vagyok”, legfőképpen a nők egyenjogúságáért harcol, illetve eltörölné a vitatott „wage gap-et”, tehát a nemek közti jövedelemkülönbséget. Ezen kívül támogatná a TPP-t, pro-choice, azaz támogatja az abortuszt, a diszkrimináció teljes eltörlését szeretne elérni mind faji, mind nemi, mind szexuális irányultságok ellen. A gazdagabb családokra nagyobb adókat vezetne be, amely plusz bevételt a szegényebbek felzárkóztatására költené. Támogatja az arab országokból elmenekülők bevándorlását, az illegális bevándorlókat pedig ugyan „megszkenneltetné”, de nagy részüket az országba befogadtatná. A szíriai konfliktusban először Bassar-el Assad megbuktatását szeretné elérni, majd az ISIS ellen is harcolna, de csak is légicsapásokkal. (hillaryclinton.com, 2016) Clintont több éve azzal kritizálják, hogy „egy elképesztően korrupt, és a világ egyik legtöbbet hazudozó” politikus. Erre ugyan vannak bizonyítékok, de nagyon sok embert ezek a bizonyítékok nem érdekelnek, és csak azért szavaznak Clintonra, mert „ő nem beszél olyan csúnyán az emberekről, mint Trump”. (Rebel Media, 2016) Az, hogy ez egy helyes vagy helytelen gondolkodás, az vitatható. Személyes véleményem szerint nem a politikai korrektség alapján kellene valakinek szavaznia, hanem azt kellene figyelembe vennie a választóknak, hogy az elnökséggel járó feladatokat melyik jelölt látja el a legjobban, ezen kívül érdemes a jelöltek világpolitikai nézeteiket is figyelembe venni. Összességében elmondható, hogy a Clinton kampány fő hajtómotorja a nők, illetve a kisebbségek által leadott szavazatok. Kimutatható, hogy nagyobb eséllyel tudnak a demokraták megnyerni egy választást, mint a kisebbséget jelentő, és folyamatosan csökkenő fehér férfi szavazók táborát képező republikánus párt. Egyszerűen több embert tud programjaival a demokrata párt megszólítani, mint a republikánusok.

3.4. Külső veszélyek: A harmadik utas pártok

Donald Trumpról, és Hillary Clintonról egyértelműen elmondható, hogy a választások történelme során, a két legnépszerűtlenebb nagypárti elnökjelöltek voltak. (RealClearPolitics, 2016b) Ugyan már ekkor nagy eséllyel ki lehetett jelenteni, hogy a következő elnök vagy a

republikánus vagy a demokrata párt elnökjelöltje lesz, ettől függetlenül népszerűtlenségük, és elutasíthatóságuk miatt, voltak esélyei a kevésbé ismert pártoknak, hogy egy jól felépített kampánnyal, jelentős eredményeket érjenek el. Emellett azért is fontos megemlíteni ezen pártokat, hisz jelenlétükkel alternatívát tudtak szolgálni a tömegesen kiábrándult, és elégedetlen szavazóknak. Az egyik ilyen kisebbik, harmadik utas párt a Libertariánus Párt, melynek jelöltje az egykori republikánus új-mexikói kormányzó Gary Johnson (1953-), alelnökjelöltje pedig az egykori republikánus massachusettsi kormányzó William Weld (1945-) volt. (Weigel, 2016) A Libertariánus Párt fő célja, hogy a központi kormánynak, illetve az államigazgatásnak kevesebb joga legyen beleszólni a polgárai életébe. Ezen kívül egy széles, mindenki által használható gazdasági piac létrehozása a cél, melynek résztvevőit egyenlően segíti az állam, de nem szabályozza a piaci résztvevők gazdasági tevékenységeiket. A Libertariánus Pártot 1971-ben alapította meg David F. Nolan (1943-2010), miután kilépett a republikánus pártból. A Libertariánus Párt hívői sokszor úgy szokták körülírni pártjukat, mintha a legjobb elemeket kivennénk a demokrata, illetve republikánus gondolatokat, (pl. kisebbségek támogatása, de egyben a fegyvertartási jog kibővítése) és ezeket vegyítve jön létre a libertariánus elmélet. (LP.org, 2016) Johnson már egyszer indult a 2012-es választáson libertariánus elnökjelöltként. Egymillió szavazatot ért el akkor, amellyel akkor egy 12 éves rekordot tudott megdönteni, egy harmadik utas párt a 2000-es választás óta nem tudott ennyi szavazatot magáénak tudni, így joggal gondolhatták azt a libertariánus, hogy van esélyük egy nagy társadalmi réteget megszólítani a 2016-os választás során. Hillary Clinton és Donald Trump egyre jobban romló népszerűtlensége tovább növelhette volna a libertariánus párt szavazótáborát, ám Johnson rendszeresen bizonyította, hogy alkalmatlan lenne az elnöki székbe, alapvető politikai fogalmakkal nem volt tisztában, retorikai képességének hiánya miatt pedig nem tudta ezekből a helyzetekből úgy kimagyarázni magát, mint Trump, hibái a kampánya során nagyon sok potenciális szavazót fordított el a párttól, pl. elszólása Aleppóval kapcsolatban. (Rappeport, 2016)

Egy másik, az elmúlt években egyre nagyobb népszerűségnek örvendő harmadlagos párt a Zöld Párt volt, melynek a 2016-os választáson az elnökjelöltje Dr. Jill Stein (1950-), orvos, illetve alelnökjelöltje az aktivista Ajamu Baraka (1953-) voltak. A Zöld Párt, nevéből adódóan legfőbb feladatának a környezetvédelmet, illetve a liberális elméletek hangoztatását tartja. Ez az egyetlen olyan párt, amely a globális felmelegedést tényleges problémának kezeli, az USA katonai kiadásait óriási mértékben csökkentené, és teljes mértékben legalizálná a legtöbb drog használatát. (GP.org, 2016) 2000-ben Ralph Nader (1934-) aktivista és Winona LaDuke (1959-) közgazdász érte el a Zöld Párt legjobb eredményét,

amely a teljes lakosság 2,7%-nak a szavazatát tette ki. (Hughes, 2012a) A zöldek ugyanabban reménykednek, mint a libertariánusok, kis szerencsével el tudjanak csípni egy-egy szavazatot a nagyobb pártoktól, fő céljuk elsősorban 15%-os országos eredmény elérését tűzték ki, amellyel biztosíthatják a párt finanszírozását az állam részéről, illetve kötelezően meg kéne őket hívni televíziós vitákra. (Butler et al.,2016)

3.5. A jelöltek gazdasággal kapcsolatos kampányígéreteik

A 2016-os elnökválasztás ugyan már a pártok előválasztási kampányával kezdődött, de a fő figyelmet az úgynevezett „általános elnökválasztás” nyeri el a kampányszezon során. Ezalatt azt az időszakot értjük, amely során a két fő párt, a Republikánus, illetve Demokrata Párt két jelöltje próbálja a választókat meggyőzni arról, hogy miért pont ők lennének a legjobb választás az Egyesült Államok elnöki székéért, ugyanakkor miért lenne a másik jelölt rossz választás az ország számára. A legtöbb politikai elemző véleménye szerint, ez volt a modern amerikai politikatörténelem egyik legizgalmasabb időszaka, és egyben a legvitatottabb választási szezonja is. Ahhoz, hogy megértsük, mi, hogyan, és miért alakult így, meg kell értenünk nemcsak a jelöltek álláspontjait a legfőbb kérdésekben, de a választók általános viszonyulását is ezen kérdésekhez, illetve az országos hangulatot is át kell néznünk, hogy mélyre menő következtéseket le tudjunk vonni a választási szezon alakulásában. Az általános választási szezon hivatalosan július vége felé kezdődött el, amikor is a két párt megtartotta a nagygyűléseit, de én szeretnék egy kicsit előrébb menni az időben, hogy teljes képet adjak olyan történesekről, amelyek a verseny későbbi pillanataiban is meghatározták a kampány alakulását. Donald Trump a republikánus elnökjelöltséget elméletileg már május 4.-én bezsebelte, amikor is az előválasztás ezen pontján annyi delegáltat nyert össze, amellyel elméletileg az első „roll call” során nyerhetett. Mint utóbb kiderült ez sikerült is neki. A választási előrejelzések ekkor országosan átlagosan 6,5%-os előnyt biztosítottak Clintonnak Trumpgal szemben, amely egy nagyon jelentős előnynek tudható be, ám Trump gyors, és stabil győzelme az előválasztás alatt, egy sokkal pozitívabb helyzetet vetített a választók felé, mint az ekkor már szuperdelegáltakkal kitömött, de még mindig fej-fej mellett versenyző Clinton, aki csak szenvedett Sanders ellen. Itt már felfedhetünk egy hibát a demokrata elnökjelölttel kapcsolatban, a volt first ladynek egyszerűen kevesebb ideje volt az általános választásra készülni, mint Trumpnak, valahogy minden előzetes számítás ellenére Hillarynek sokkal szorosabb csatája volt Sanderssel, mint a republikánus üzletembernek a 16 másik konzervatív jelölttel szemben. Mindezt Clinton úgy érte el, hogy megint csak nyomatékositani

kell, Hillary számára nagyon lejtett a menet, mindenki, aki egy kicsit is számított a demokrata pártban, a volt Secretary of State-t támogatta pl. Jimmy Carter, Bill Clinton (nagy meglepetés), és Barack Obama, volt elnökök, Walter Mondale (1928-2021), Al Gore (1948-), és Joe Biden (1942-), egykori alelnökök, 2 kivétellel az összes akkor aktív demokrata szenátor, illetve az összes vezetője a Democratic National Committee-nek, stb. Meg kell kérdeznünk magunkat viszont, hogy az időhátrány mekkora problémát jelenthetett a demokraták számára. Ezt nagyon egyszerűen össze tudjuk foglalni azzal, hogy Clinton a kampány során a megjelenéseit rendszerint csökkenteni próbálta, hiszen a DNC, és a Clinton kampány is úgy volt vele, a kevesebb néha több, „feleslegesen” nem mennek oda, ahová a kutatások azt jelzik, nagy mértékkel fognak győzni. (Borden, 2017) Május végére Trump vezette a kutatások nagy részét, bár mindegyiket csakis hibahatáron belül tudta magáénak mondani.

A két jelölt politikai nézetei, karakterük, és kampányuk felépítése teljesen különbözőek voltak egymásétól. Donald Trump kampányát elsősorban saját imázsára, a már kialakított „Trump’s golden touch” mítoszára alapozta, amelyet korábbi média szereplései által eltanult trükkökkel, illetve heccekkel egészített ki. Egy kiszámíthatatlan, „csípőből lövő”, azt mondja, ahogy a dolgok állnak, klasszikus politikusnak egyáltalán nem nevezhető ember benyomását akarta kelteni a választókban, amelyet a republikánus pártban az elmúlt évtizedek megfontolt, lassan lépegető neokonzervatív jelöltjeihez képest, ezt az új irányvonalat a közönség egyenes módon felfalta, a new yorki „macsósága”, illetve autoriter hozzáállása a kampány legfőbb kérdéseire, nagy népszerűséget eredményezett neki. Nem is csodálkozhatunk ezen, hisz a kutatások is azt tükrözték már évek óta, hogy republikánus szavazók túlnyomó része olyas valakit akartak az elnöki székbe juttatni, aki legfőbbképp egy „erős vezető”, keményen fellép a terrorizmus ellen, illetve az Egyesült Államok ellenségeivel, ezen felül a bűnözőket is keményen megtorolja. Trump jól megérezve a választók óhaját, saját magát a Law&Order azaz a Törvény és Rend jelöltjeként referálta. Trump politikai pozícióit röviden fel izolációs, protekcionista, és nativista jelzőkkel lehetne összefoglalni. Izolációs politikáját a NAFTA, TPP szerződések megszüntetése, vagy újratárgyalása, illetve az Egyesült Államok esetleges NATO-ból való kilépésével hangsúlyoztatta. A NATO-ból való kilépést Trump azért vetette fel, mert szerinte maga az organizáció „feleslegesen” működik, másrészt, néhány tagállam (köztük ekkoriban Magyarország), a szükséges befizetéseket (amely egy adott ország GDP-nek 2%-át teszi ki) nem hajtotta végre, amely a businessmágnás szemében indirekt támadásként érzékelődött az Egyesült Államok ellen, hisz a hiányzó egyenleget általában az Egyesült Államoknak kellett kiegyesítenie. Trump ezen kívül többször is megemlítette, hogy a

Bush elnökség, majd az Obama elnökség alatt folytatott „nation-building” azaz az Egyesült Államok Közel-Keleten végzett demokráciát terjesztő csendőri szerepét, illetve az ott élők demokráciára való „áttérjesztését” csökkenteni, illetve teljesen meg kéne szüntetni. Trump szerint az Afganisztáni, illetve Iraki háborúk teljes kudarcot vallottak, amelyből Amerika nemcsak, hogy gazdaságilag rosszul jött ki („2 trillion dollars down the drain”), de a nemzetközi színterén is leégette magát az USA, elég, ha csak a sokat emlegetett iraki atomfegyverek koncepciójára emlékszik vissza az ember, amely a háború végére kiderült, hogy nem is léteztek. (McGraw, 2018) Trump elvei protekcionista, hisz míg Clintonnal szemben, aki magát szélsőségesen a szabadkereskedelem, illetve a kereskedelmi nyílt határok mellett kötelezte el magát, addig Trump a már emlegetett kereskedelmi egyezmények újtárgyalását, illetve azon amerikai cégek, amelyek az Egyesült Államokból kiszervezték a munkahelyeiket költséghatékonyság révén, azokra súlyos adó büntetést akart kiróni. Nativista a Trumpizmus, hiszen az elnökjelölt elképzelései, és kampánya a jelen politikai környezethez képest nem teljesen megszokott módon arra helyezte hangsúlyát, hogy Amerikát problémáival, és azok megoldásaival foglalkozzon, („Make America Great Again”) míg a világ más országaiban élő lakosoknak a jóléte nem prioritása. Ahogyan fogalmazott a new yorki, őt az amerikaiak választhatják meg, így neki az amerikai lakosokat kell szolgálnia. Ezt a motívumot, ha Clintonnal szembe állítjuk, megint csak láthatjuk, hogy a két jelölt teljesen különbözik egymástól, a volt first lady többször megemlítette, hogy az Egyesült Államok tanulhatna a világ többi országaitól néhány tekintetben, mint pl. a skandináv országok, államilag finanszírozott egészségügyi rendszere kapcsán. Clinton kampányának a prioritása elsősorban a középkeresetűek megszólításán, az egészségügyi rendszer megreformálásán, a nők egyenjogúságának kiterjesztésén, illetve a kampányfinanszírozási módszerek újragondolásán alapult. A Demokrata Párt klasszikusan mindig is elmondható, hogy a kis, és középkeresetűek pártjaként akarta magát beállítani, amelyre a történelemben megannyi példát is találhatunk, (Franklin Delano Roosevelt New Deal programja, Lyndon Baines Johnson (1908-1973), War on Poverty), így ez egy magától értetődő lépés volt Clinton kampány számára. A leggyakrabban megemlített egyik ilyen középkeresetűeket segítő kampány ígérete Clintonnak az úgynevezett „inclusive capitalism” elképzelései voltak, amely azt hangoztatta, hogy ha a vállalatoknak minél több lehetőséget, és finanszírozást adna a kormány pl. adókedvezmények, állami megbízások által, az fellendítené a kereskedelmet, amely megerősítené az Egyesült Államok gazdasági befolyását a világpiacra, amely „bűvös” folyamatok közepette visszajut az ország polgárai számára. (Chozick, 2015) Az élesszeműek már leszűrhatték, hogy ez az elképzelése Clintonnak szinte teljesen megegyeznek Ronald

Reagan elnök után elnevezett „Reaganomics” alapvető tételeivel. Míg az átlagolvasó meglepődhet, hogyan lehet az, hogy egy demokrata elnökjelölt 2016-ban az egyik legismertebb, magát teljes ízig-vérig konzervatívnak titulált elnök gazdasági elképzeléseit kopírozza, majdnem 40 évvel azon elvek megszületése után, a válasz nagyon egyszerű, és könnyen megtalálhatjuk, ha visszatekerjük az idő kerekét egy kicsit a múltba.

Az 1973-as, illetve 1979-es olajárrobbanás az Egyesült Államok gazdaságát óriási mértékben befolyásolta, a magas energiaárak recessziós hatást váltottak ki nem csak az USA-ban, de az egész nyugati világ országaiban. Egész iparágak, mint pl. az éppen kialakuló számítógépes ipar, vagy a még fontosabb autóipar folyamatos hanyatlásnak indult. Az életkörülmények stagnálása következtében a szavazópolgárok az addigra már jól megszokott politikai rendszer megreformálásának ötletével kezdtek el játszózni, nem véletlen, hogy 1976-ban Jimmy Carter, ha csak kevéssel is, de megverte az abszolút establishment jelölt Gerard Ford elnököt. (Természetesen Carter mellett több érv is szolgált elég, ha csak származása, illetve a Watergate botrány utáni bizalmatlansági korszakra emlékszünk vissza). Carter viszont a választók által vélt gazdasági „nemintézkedéseivel” feldühítette az átlag amerikai, akik ennek következtében az akkor teljesen politikai kívülálló, „veszélyesnek”, illetve „kiszámíthatatlannak” titulált Ronald Reagan mellett kezdtek el tömörülni. A korabeli interjúk során többször is elhangzott a választók részéről, „ha Carter-rel nem tudtuk elérni az a reformot, amelyet szerettünk volna, akkor Reagan-nek kell lehetőséget adni”. (Hughes, 2012b) Reagan gazdasági elméleteire referálunk a „Reaganomics” névvel. Ezen elméletek neoliberálisok, amely azt jelenti, hogy a nézet képviselői szerint az államnak néhány esetben szükséges beavatkoznia a gazdasági folyamatok működésében, a piacot oly módon kell a kormánynak igazítani, ahogyan az megkívánja. Ezt az elvet a már bemutatott Clinton-i példában meg is találhatjuk, tehát a cégek kiszolgálása jövedelem növekedést biztosítana a társadalom egészének. Reagan elnöksége alatt az állam nagy mértékben kezdte el, elsősorban a multinacionális cégóriások működését segíteni adókedvezményekkel, termelési szabályozások sorozatos eltörlésével, illetve állami költségátvállalásokkal. Ezen programokkal elvileg a cégek által elért jövedelemnyereség, illetve a vállalkozási kedv növekedése, szépen lassan jövedelemnövekedést biztosítana a társadalom egészében, szó szerint „lecsorog” a nyereség egy része. Ebből eredeztethetjük a Reagan által használt nevét az elképzelésének („trickle-down economics”). A kaliforniai emellett viszont szerette volna, hogy az inflációs ráta visszaszorítását kormányzati kiadáscsökkentéssel, illetve a pénznyomtatás redukálásával elérje. Láthatjuk, hogy ez a két cél egyáltalán nem valósítható meg konvencionális úton-módon. Lehetetlenség egyszerre adókedvezményeket adni,

kormányzati átvállalásokat növelni, és még az állami kincstárt pluszban is tartani, arról nem is beszélve, a kiadáscsökkentés, illetve az állami átvállalások egymásnak az ellentétéi, nem véletlen, hogy még a republikánus előválasztás során, maga a későbbi alelnöke Reagannek, George H.W. Bush is többször úgy fogalmazott, hogy a kaliforniai elképzeléseit igazából „voodoo-economics” -ként kéne referálni, amellyel az elképzelések szimultán megvalósíthatatlanságát értette. A Reaganomics hatása a kaliforniai 8 éves elnöki ciklusa alatt vitatott eredményeket ért el. A választók körében, Reagan gazdasági intézkedései nagyon sikeresek voltak, az átlag amerikai úgy érezte, hogy gazdaságilag nagyon jól megy neki. amely például az úgynevezett Reagan-demokraták megjelenésében is látszódott, akik olyan választók voltak, akik klasszikus demokrata szavazókból, Reagan retorikája miatt átpártoltak a republikánus párthoz. Ehhez képest a gazdasági adatok egy teljesen más képet mutatnak erről az időszakról. Igaz, az inflációs ráta a harmadára esett vissza az egykori kormányzó elnökségének befejeztével, viszont a 8 éves átlag munkanélküliségi ráta már magasabb volt az előbbi 8 évhez képest. Ezen kívül még azt is meg kell említeni, hogy a szerződéses munkahelyek létrejötte ekkoriban kezdett el kiépülni, amely magától értetődő módon emiatt nem ad teljes képet a munkapiac állásáról, hiszen a foglalkoztatottak számába olyan dolgozókat is bevontak, akik például csak egy hetet, vagy egy napot dolgoztak az adott hónapban. Fontos megemlíteni, hogy Reagan elnöksége alatt kezdtek a reálbérek fokozatosan csökkenni, az államadóság a második világháború óta először kezdett el növekedni, illetve a szegénységi ráta is egyre magasabb lett az évek során. Pozitívumként meg lehetne említeni, hogy a magas jövedelműek aránya a negyedével növekedett az előző 8 évhez képest, de ez nem volt elég ahhoz, hogy a társadalom egésze jelentős jövedelemnövekedéshez jusson hozzá, a már emlegetett „lecsorogás” nem valósult meg, az eltérő jövedelemmel rendelkező csoportok között a szakadék egyre jobban elmélyült. (Wallstreetmojo.com, 2023) A Reaganomics legnagyobb hatása viszont egyértelműen a politikai életben látható, hisz szinte kivétel nélkül az összes republikánus, illetve demokrata elnökjelölt, akik a 1980-as választások után indultak, gazdasági tervcsomagjuk főtételeként a Reaganomics alapjait helyezték le, azon kevés jelöltek, akik pedig valami újat gazdasági tervcsomagot akartak volna bevezetni, a választók részéről nagy mértékben el lettek utasítva. Így furcsa mód levonhatjuk következtetésként, hogy akár demokrata, akár republikánus jelöltre szavaz a választó, jelentős változást a gazdasági ígéretek között nem tapasztalna, így már érthetővé válhat, miért lettek az elmúlt pár évtizedben a szociális kérdések a központba helyezve, a liberális-konzervatív huzavonán kívül nem lehet sok különbséget találni pártok között. (Ezt példákkal is alá tudjuk támasztani az összes, Reagan megválasztása óta eltelt választások

során: 1984: Reagan v. Mondale: Mondale egyetértett Reagan gazdasági sikereivel, de óvva intett az államhiány emelkedése miatt, ami a választókat nem nagyon érdekelte, sokkal jobban támogatták Reagan pozitív hangvételű kampányát, 1988 Bush Sr. v. Dukakis: Dukakis aki nyíltan liberálisként referálta magát, pénzügyi kérdésekben csavaros módon azt mondta, hogy platformja konzervatív elemekkel van tarkítva, ezáltal próbálta magát közel tartani a Reaganomics alapelveihez, hiába támogatott olyan klasszikusan demokrata gazdasági tereket mint a vállalkozók kényszerítése alkalmazottjaik életbiztosításainak a fizetésére (Paul, 1988), a csel nem jött be végül, Bush jól tüntette fel magát Reagan utódjaként, 1992, és 1996 bővebben alul kifejtve, 2000 Bush Jr. v. Gore: a két jelölt gazdasági ígéretei szinte ugyanazok, 2004: Bush Jr. v. Kerry: a két jelölt gazdasági ígéretei teljesen ugyanazok a két háború finanszírozásán kívül, 2008: Obama v. McCain: Obama magát a New Democrat platform képviselőjeként, míg McCain folytatni akarta Bush 43. főfilozófiáját a gazdaság kapcsán, így nagy különbségeket nem találunk a két jelölt között (hogya miért, ez is bővebben alul kifejtve), főleg azután amikor Obama bekerült az elnöki székbe („bank bailout of 2008”), 2012: Obama v. Romney: a két jelölt azon versenyzett egymással, ki tudna több adót megspórolni a magas jövedelműek számára, ezen kívül pl. az egészségügyet szinte ugyanolyan mód akarták finanszírozni (a már említett Romneycare-Obamacare kapcsolat)).

Bill Clinton az 1992-es kampányának kiépítése során látta, hogy az egyetlen esélye a győzelemre csak is akkor létezhet, ha a választóknak egy olyan alternatívát kíván, amely pénzügyileg érzékeny az állampolgárokkal, szociálisan pedig kiszolgálja az amerikaiak egyedi hozzáállását a világ problémáihoz, nem pedig saját maga által kell megreformálnia a választók világnézetét, amelyet oly sokszor próbált meg az akkori liberális része a demokrata pártnak (pl. Michael Dukakis 1988-ban a kampány során többször megemlítette, hogy a halálbüntetést el kell törölni, és azon amerikaiak akik ezen álláspontját ellenzik, velejéig romlott embereknek titulálta). Ennek következtében fognak megjelenni a Clintonék által fémjelzett „New Democrats” része a pártnak, az új csoport képviselői szerint az Egyesült Államoknak szociálisan enyhén liberálisnak, gazdaságilag pedig neoliberálisnak, már-már korporatív törekvésűnek kell lennie (Clinton sokat emlegetett kampányszlogenje az „It’s the economy, stupid”, jól mutatja, tudta, hogyan kell a szavazókat megszólítani egyszerűen, de hatásosan). (Hale, 1995) Az új demokraták gazdasági elmélete szinte teljesen megegyezik a Reaganomics alapjaival, annyi különbséggel, hogy az alacsonyjövedelműek támogatását kiszélesítették adókedvezményekkel, illetve az egészségügy elérhetőségét szerették volna kiszélesíteni, de ez Clinton megválasztása után, többszöri próbálkozás után is sikertelen lesz. Az alapvető ötlet viszont teljesen ugyanaz, minél jobban támogatja az állam a nagy cégeket,

annál nagyobb esély és remény van arra, hogy a megtermelt jövedelemnagyobbodás a cégek által visszacsepeereg majd a társadalom egészére. Szociálisan azért lehet a Clinton-i demokratákat enyhén liberálisnak nevezni, mert a liberális része Clinton intézkedéseinek elsősorban csak a szegények helyzetének megsegítésén alapult, nem terjedt ki a ma már oly sokszor hangoztatott más neműség, vagy más rasszhoz való tartozás szélsőséges elfogadásához, ezen kívül a bevándorlás szükségességének, vagy az illegális bevándorlók állampolgári jogúvához való elősegítésének a retorikája elenyésző mértékben volt hangoztatva a mostani helyzethez képest. Bill Clinton „harmadik utas”, centrista politizálása megint csak nagyon népszerű volt a választók körében, az 1992-es választást nagyon könnyedén behúzta, elsősorban Bush, és Perot kampány során elkövetett hibái miatt (Perot a kampány felénél abbahagyta a versengést, személyes okokra hivatkozva, míg Bush a már említett kampányígéretével szembement, és adóemelést hajtott végre, amely a szavazóbázisának a lojalitását csökkentette) viszont politizálásának gazdasági értelemben vett eredményei ugyancsak, mint Reagan esetében, vitatott eredményeket tud felmutatni. A Clinton adminisztráció rekord mennyiségű munkahelyet hozott létre, bár ezek túlnyomó többsége megint csak szerződéses munkalehetőségek voltak, 8 év alatt folyamatosan erős GDP növekedést tudott a kormány felmutatni, bár a jövedelemnövekedés megint csak elsősorban a magaskeresetűek pénztárcáiba szállt vissza, a GDP arányos államhiány majdnem a felére csökkent az előző évtizedhez képest, a már sokszor emlegetett NAFTA szerződéssel a szabadkereskedelem nagy mértékben fellendült Kanadával és Mexikóval, de munkahelyek ezrei lettek kiszervezve az USA-ból, dolgozók tömkelegei lettek belekényszerítve ezáltal rosszabb fizetésű, vagy nem főállású munkahelyekbe, hiába tett a Clinton adminisztráció arra ígéretet, hogy ennek az ellenkezőjét valósítanak meg például, szénbányászokat akartak napkollektorok kiépítésére átképezni. (Faux, 2014) Arról nem is beszélve, hogy Clinton pénzügyi deregulációs utat engednek, és később a legnagyobb okozói lesznek egyes elemzők szerint a 2008-as gazdasági világválságnak (a szakértők itt a 1999-ben elfogadott Gramm-Leach-Bliley törvényre gondolnak itt, amely az FDR elnöksége alatt elfogadott 1933-as Glass-Steagall-törvény fontos piacvédelmi elemeit írta felül, innentől kezdve a kereskedelmi bankok funkcionálhattak befektetési bankokként is, magyarul, az átlagemberek által lekötött pénzekkel tudtak a bankok befektetési projektekre szállni, durván fogalmazva „szerencsejátékozni” erre klasszikus példa a 2000-es évek eleji „.com” lufi során végzett részvényvásárlások, vagy a 2000-es évek közepén végbemenő ingatlanvásárlási illetve ingatlanépítkezési hullám, amelyet a „subprime mortgage” kötvényekkel finanszíroztak ezen bankok). (Zamarian, 2007) Összességében elmondható, hogy voltak pozitív elemei, a Clinton

adminisztráció gazdasági szabályozásainak, ennek következtében nem véletlen, hogy Hillary Clinton, férje gazdasági ötleteit felhasználva kampányolt. Másik fontos eleme a Hillary kampánynak, amely a gazdaságot érintette, hogy a szakszervezetek lehetőségeit szerették volna kiterjeszteni, ezen belül a volt first lady saját bevállalása szerint a kollektív alkudozási jogoknak lett volna a legnagyobb hatása, amellyel elméletileg a szakszervezetek dolgozói számára tisztos munkakörülmányeket, illetve bérezést tudtak volna kialakítani. Ezen kívül kötelezte volna a munkáltatókat a bevándorlók „tisztos, és átlátható” bérkifizetésére, a minimálbért országos szinten 12 dollárra emelte volna az akkori 7,25 dollár helyett, legalább 3 hónapon át tartó, 2/3-os bérjuttatással járó fizetett szülési szabadságot biztosított volna minden anyának, illetve széleskörű diákhitel tartozás elengedést hirdetett meg.

Szociális kérdésekben a Clinton kampány lehetőséget látott Trump „gyűlöletet kiváltó” magatartásában, amelynek következtében begyűjtötták a rakétákat, és átkapcsoltak egy addig példa nélküli, kisebbségeket kiszolgáló ígéretplatform képviseléséhez. Az Obama korszak alatt, nem véletlenül, ez a trend már kezdett kiépülni, mindegyik prognosztizáló statisztika azt mutatta, és mutatja évtizedek óta, hogy az ország többségét kitevő fehér népesség aránya csökkenni kezdett, amely az idő előrehaladtával tényleges kisebbséggé fog lemorzszálódni. Ezen okból tehát egyik politikai pártnak se lesz érdeke, hogy a most kisebbséget kitevő választókat elherdálja azáltal, hogy nem szólítják meg őket időben. (Cohn – Caumont, 2016; Pew Research Center, 2016) Clinton mindent feltéve egy lapra, szinte csak olyan szociális elemekkel foglalkozott a kampánya során, amely valamilyen módon, ha bántóan fogalmazhatunk, sztereotipikus módon kapcsolódnak ezen csoport képviseletéhez. Erre példaként fel lehetne hozni, egy afro-amerikaiak által működtetett „Breakfast Club” nevezetű podcastben való beszélgetését, amely során a „What’s an item that you always carry with you?” kérdésre a „Hot Sauce” választ adta, magyarázva ezt azzal, hogy a „fehérek” által készített ételeknek nincsen semmi íze kicsiny fűszerezettségük okán, amely miatt a volt first ladynek sajnálatos módon mindig kell egy kis csípős szósz vinnie magával, hogy ezáltal fogyaszthatóvá váljanak számára az ételek. A műsor vezetői nem voltak elragadtatva az egykori arkansas-i választótól, hisz erre a válaszra joggal mondhatjuk az afro-amerikaiak sztereotipikus étel fűszerezési szokására játszott rá a volt first lady. Kampányának a fő eleme, megint csak nem véletlenül, révén ő volt az első nő, aki egy nagy politikai pártnak a főjelöltje volt egy választás során, a nők egyenjogúságán, illetve már-már a nők erejének mitizálásába folytató hangvétel történtek meg. Többször megemlítette az úgynevezett „glass ceiling” teória jelenlétét, a teória szerint létezik a nők, illetve a kisebbségek karrier előrehaladásában egy plafon, amely bőrszínük, és nemi származásuk miatt hatással van a magasabb pozíciójú

munkahelyek betöltésében, a teória ezzel magyarázatot adna, hogy pl. miért látunk olyan kevés női cégvezetőt a gazdasági életben. (abcnews.org, 2016) Kampányának legfőbb motívuma volt ennek a mágikus üvegplafonnak az áttörése, erre majd még később visszatérünk. Többször felszólat a nemek keresetének balanszírozásának kapcsán, szerinte a nők ugyanannyi munkáért jóval kevesebbet keresnek, mint férfi társaik, ezáltal diszkriminációt feltételezve. Míg a legtöbb statisztika bizonyosan azt állítja, hogy ténylegesen van különbség a nemek keresetei között, meg kell említenünk, hogy ezen kutatások nagy része nem vesz figyelembe, olyan munkához kapcsolódó, vagy munkától független körülményt, amelyek befolyásolhatják ennek a különbségnek a jelenlétét, gondoljunk itt csak arra, hogy a nők gyerekszülés esetén minimum 2 évre kiesnek a munkapiacból. Arról ne is beszéljünk, hogy egy férfi pedagógus, aki alsós osztályokban tanít, nagy valószínűséggel kevesebbet fog keresni egy női pedagógusnál, szokatlan szerephelyzete miatt. A közgazdászok nagy része, is kritikát ró fel a gender wage gap elképzeléssel szemben. Miért érné meg egy mai átlagos, súlyosan profitorientált cégnek, amelyik minden egyes létező centet meg szeretné spórolni, hogy 10-15%-al magasabb fizetést juttasson egy ugyan olyan munkát, ugyan olyan jól elvégző férfinak, mint nőnek. A kapitalizmus egyik legelső tana a hatékony bérezés elmélete, Clinton szemlélete ezt teljesen megdöntené. Elmélete szerint inkompetens cégvezetőkről kell világszinten beszélnünk, akik vagy veszteséggel osztják szét a cég forrásait a dolgozók részére, vagy joggal van különbség a két nem bérezése között. Az elméletre a másik válasz az lenne, hogy ugyanannyi forrásfelhasználás mellett a férfiak egyszerűen többet tudnak nyújtani a cég számára, amely miatt bérezésük is nagyobb lesz. Clinton szociális intézkedési között megemlíthetjük, hogy teljes mértékben kiállt az abortusz mellett, amely pozíciója a támogatóit is reflektálja, a Planned Parenthood nevezetű abortuszklinika anyagilag, és kampányesemények során is támogatta a volt first ladyt, a NARAL Pro-Choice America szervezet, és lobbicsoport 100%-os osztályozást adott a demokratának. Az előválasztás során Marco Rubio floridai szenátor megvádolta Clintont azzal, hogy egy interjúban kiállt a terhesség harmadik trimeszterében folytatott abortusz mellett, ez nem teljesen igaz, Clinton csak akkor támogatná ilyen esetben az abortuszt, ha az anya épsége veszélyben van. (Ross, 2015) Mondani se kell, hogy vetélytársa Trump teljesen „életpárti”, az abortusz lehetőségét teljesen eltörlné, csak abban az esetben engedélyezné azt, ha mint az előbb említve, a terhesség alatt bármikor veszélybe kerülne az anya élete. A volt secretary of state Trump állításaival szemben nem törölné el az alkotmány második módosítása alatt értendő fegyvertartási jogot, az viszont igaz, hogy a republikánus jelölt laza, fegyverviselési, és fegyvertartási jogelképzelésével szemben Clinton a legvehemensbben

kiállt a lőfegyvervásárlások háttérellenőrzésének megerősítéséért, illetve a rendszer kiskapuinak bezárását szorgalmazza azáltal, hogy előírattatná például a fegyverbemutatókon történő vásárlások limitálását, megtiltaná a lőfegyverek értékesítését az állam által feltételezett terroristáknak, családon belüli bántalmazóknak, egyéb erőszakos cselekményeket elkövetőknek, illetve a súlyosan elmebetegeknek. Az NRA, avagy a National Rifle Association egy F értékelést adott Clintonnak, míg a szervezet a Trump kampány egyik legnagyobb támogatója, illetve adományozója lesz. Az egykori first lady kapcsolata a más neműekkel szemben vitatható volt politikai karrierje során. Férje elnöksége alatt saját magát teljesen tradicionálisnak ítélte a kérdés kapcsán, azaz szerinte csak is férfi, és nő között jöhet létre olyan kapcsolat, amely szükséges lenne házastársi kapcsolat kialakulásához. A 2000-es évek közepén enyhített a pozícióján azzal, hogy társ szponzorálta a pl. Defense of Marriage Act, vagy az Employment Non-Discrimination Act of 2002, 2003, ezen törvények lehetővé tették az azonos neműek együttélésének a jogát. 2013-ban egyik pillanatról a másikra Clinton teljesen szembe menve a korábbi kérdés béli pozíciójával, teljes mértékben elkezdte támogatni az azonos neműek házasságkötési jogát, kampánya pedig nagy hangsúlyt fektetett a szivárványos motívumok felhasználására. Nem véletlen, hogy emiatt sok kritika érte az egykori arkansasit, a kritikusok szerint Clinton véleményváltoztatása mögött csak is a szivárványosok egyre növekedő társadalmi elfogadottsága húzódik meg, ezen argumentum ellen pedig nem sok érvet tudott a volt first lady felhozni. Trump hasonló módon többször eltérő véleményt formázott ezen kérdés kapcsán. 2000-es kampánya során támogatta az azonosneműek együttélésének a jogát, hamarabb, mint Clinton, 2011-ben viszont már úgy nyilatkozott, hogy teljes mértékben elutasítja a házasságkötés lehetőségét. 2015-ben a melegházasságok engedélyezése után Trump azt mondta, a döntést tiszteletben tartja, ugyanakkor kampánya során többször is megemlítette, megválasztása esetén olyan bírót választana a Legfelsőbb Bíróságba, akik ezt a határozatot eltörölnék. Clinton, és Trump véleménye a transzneműek kapcsán viszont teljesen eltér egymástól, míg a volt szenátor teljes mértékben támogatta a transzneműek katonaságban foglalkoztatásának a jogát, addig Trump megígérte, hogy megválasztása után ezt a határozatot azonnal eltörölné, illetve a 18 éves kor alatt teljesen eltörölné a „nemi identitást segítő” műtétek végrehajtását. Clinton ehhez képest többször hangoztatta, hogy egyes esetekben akár 18 éves kor alatt is megengedné ezen műtétek végrehajtását, szülői beleegyezés szükséglete nélkül.

A rasszok közti egyenlőtlenségekhez kapcsolódóan a kampány egyik legfontosabb szociális problémája volt a 2013-ban létrejött Black Lives Matter mozgalomnak a tüntetései. Ezen mozgalom a ritkán előforduló, de széleskörben publikált rendőrök által elkövetett

feketék elleni erőszak miatt jött létre, céljuk a figyelemfelkeltés, és tüntetések szervezése. Azt fontos megemlíteni, hogy az Obama adminisztráció évei alatt, az eredeti elképzelésekhez képest, jelentősen megnövekedett a rasszok közti vélt egyenlőtlenségek általi visszaélések száma, emiatt mindkét jelöltnek érdekében állt valamilyen programmal előállni, hogy a kedélyeket csillapítsák a választókban. Clinton szerint az Egyesült Államok egy szisztematikusan rasszista ország, amelyet a központi kormány az igazságszolgáltatási rendszerrel karöltve célvezérelvén épített ki, emiatt ő teljes mértékben támogatta a BLM mozgalom működését, emellett az igazságszolgáltatási rendszert is meg szeretne volna reformálni. Trump ellentétes módon gondolkodott a problémáról, de hasonló következtetésre jutott az igazságszolgáltatás kérdésében, a BLM mozgalmat viszont teljes mértékben elutasította. (Siddiqui, 2016) Habár Trump többször saját magát a „I am the least racist person there is anywhere in the world” tituláltatta, a kampánykörútján tett kijelentései, illetve az üzleti karrierje során tett kijelentései, mint pl. az 1991-ben tett „Black guys counting my money! I hate it. The only kind of people I want counting my money are short guys that wear yarmulkes every day.... I think the guy is lazy. And it's probably not his fault because laziness is a trait in blacks. It really is. I believe that.”, finoman szólva is kétértelmezést vett fel az emberben. (O'Donnel, 2018) Ettől függetlenül mind Clinton, mind Trump reformcsomagjában elsősorban büntetés enyhítések jelentek meg, főleg a nem-agresszív magatartással asszociált, droghasználat által bebörtönzött rabok kapcsán. Clinton támogatta a marihuána, részleges, orvosi célra való használatát, Trump teljes mértékben elutasítja a kezdeményezést, és kiáll Nixon „War on Drugs” intézkedése mellett. Mindkét jelölt támogatta az Egyesült Államok űrprogramjának újraindítását. Amíg Clinton csak általánosságokat fogalmazott meg, főleg a kutatás és fejlesztés kapcsán, addig Trump, egy negatív cikk hatására (amely cikk az elnökjelölt űrkutatáshoz kicsiny mértékű hozzáértése miatt ró fel kiritkákat) (Gorman – Mandelbaum, 2016), októberben előrukkolt űrprogramjával. Három legfőbb eleme a következőkből áll: megválasztása esetén az elnök újra alapítaná a Nemzeti Űr Tanácsot, célul tűzi ki, hogy 2040-re a NASA embert küldjön a Marsra, illetve, hogy az évszázad végére az amerikaiak a Naprendszer bolygóinak, törpebolygóinak, illetve azon holdjainak nagy részére kolóniákat építsen ki.

3.6. A média szerepe a választás során

A média, illetve az elnökválasztás két olyan fogalom, amely kéz a kézben jár egymással, a ma ismert választások nem létezhetnének a televíziós híradások, rádiós beszélgetések, illetve interneten írott cikkek nélkül. Alapvető emberi funkció több alternatíva közül egy jelöltet preferálni, számtalan példát találhatunk erre, elég, ha csak szimplán a sportra, zenére, egyetemek összehasonlítására gondolunk. A lehetőségek közötti választás igénye ősidők óta jelen van, korábbra tehető, mint maga az emberiség. Miért maradjon ki ebből az igényből a választások megjelenítése, illetve a táborok hergelése egymás ellen. Ha ehhez hozzá vesszük, hogy a médiaorgánumok mekkora nyereséget szakíthatnak egy ilyen időszak híradásának következtében, akkor nem is csodálkozunk, hogy néhány elnökválasztás a történelemben milyen szörnyű eseményeknek adott színteret. Példaként felhozhatnánk az 1880-as republikánus előválasztást, ahol az akkor 8 éve regnáló Ulysses S. Grant elnök intézkedéseit támogató, „Stalwart” frakció képviselői, az afro-amerikaiak egyenjogúságát hangoztatóak táborából állt, mellette viszont elutasítottak bármelyféle korrupció ellenes lépés bevezetését, hiszen úgy gondolták a már pozícióban lévő képviselők a legjobbak feladataik elvégzésére, képzettségüktől függetlenül. Ezt azzal magyarázták, a már hatalomban levő képviselők a kiépített kapcsolataik miatt könnyebben meg tudnak győzni az üzleti életben olyan szereplőket, akiket máshogy nem lehetne rávenni új befektetések megkezdésére (itt elsősorban az ekkor kiépülőben lévő országos vasúthálózatot értjük). A velük szemben álló másik republikánus frakció a „Half-Breeds”, tagjai viszont teljesen a képzettség, és érdemrendszer hívei voltak, szerintük az állami pozíciókba csak a legnagyobb tudással, és hozzáértéssel rendelkezők kerülhetnének be. Az újságok folyamatosan arról cikkeztek, hogy a két tábor tagjai mennyire gyűlölik egymást, amely hatására, a nagygyűlés vérengzésbe torkollott. A halálesetek miatt a párt vezetői szükségesnek látták kompromisszumot kötni a két tábor között, a konvención így James A. Garfield half-breed, és Chester A. Arthur stalwart frakcióvezetői tagokat választották meg elnök, illetve alelnökjelöltnek. Ők később az 1880-as választást megnyerték a republikánusoknak.

1968-ban, Chicágóban rendezte meg a demokrata párt a konvencióját, amely ugyancsak vérengzésbe torkollott a párton belüli nézeteltérések miatt. A demonstrálókat felháborította a Martin Luther King, illetve Robert F. Kennedy elleni merényletek, a hippie mozgalmak tüntetésekkel zavarták meg a konvenció lebonyolítását, a feszültséget fokozta az akkori demokrata elnök Johnson viszonya a vietnámi háborúhoz. Ettől függetlenül a média szerepe a történésekre negatív hatást fejtett ki, történt ugyanis, hogy a demonstrációkról az összes nagyobb televíziós, és rádiós csatorna beszámolt, amely egy öngerjesztő hatást váltott ki a tiltakozókból, hiszen lehetőséget látva, teret akartak juttatni üzeneteik eljuttatásában a

nagyvilághoz, amely miatt egyre jobban el kezdtek lázadni, az amúgy is keményen fellépő, a gyűlést lefolyását védő rendőrökkel szemben. Az megint csak nem segített, hogy a CBS News több munkatársát, köztük a később legendás riporterré váló Dan Rathert a TV kamerái előtt kezdték el ütlegetni a rendőrök, ezen kép beleégett a választók fejébe a híradások után, amely nagyot segített a Law & Order jelöltként magára hivatkozó Richard Nixon megválasztásához. (Hudson, 2023)

Ha a 2016-os médiahíradási láz nem is torkollott vérengzésekbe, az biztos, hogy nagyon heves vitákat váltottak ki mind a közvetítések hitelességének, mind tartalmának, illetve rejtett preferenciák körüli kérdések felvetése kapcsán. Több kutatás is bizonyította, hogy Donald Trump több mint 2 milliárd dollárnyi ingyen reklámot tudott elkönyvelni kampánya számára, a médiahíradások által, arról nem is beszélve, hogy ezek az adatok, csak a republikánus előválasztásig terjedő időszakot fedik le, könnyedén számolhatnánk ennek az összegnek a másfélszeresével, talán, még a kétszeresével is a kampány végére. Igaz, ezen hírszereplései túlnyomóan nagy része negatív körvonalakban lett bemutatva, amikor csak lehetett a kommentátorok, riporterek, újságírók nagy része kritizálta valamiért Trumpot, sokszor jogosan, de nem elhanyagolható számban, banális dolgok miatt is volt a new yorki kritizálva. Trump viszont zseniális érzéssel, átérezte mikor túloz a média, és hogyan tudja lepörgetni magáról a kritikák nagy részét, amely nagyon imponáló volt a választói bázisa számára. (Rothschild – Watts, 2017) Amikor Megyn Kelly (1970-), riporternő egy televíziós vita során fel akarta tenni a következő kérdést: „You've called women you don't like fat pigs, slobs – and disgusting animals” Trump közbevágott, és nagyon egyszerűen annyit mondott „Only Rosie O'Donnel”, (aki egy enyhén fogalmazva híresen, nem szép televíziós személyiség, aki Trumppal évtizedek óta gyűlölték egymást). Amikor Trumpról a kampány vége során, egy 2005-ben készült hangfelvétel kiszivárgott, amelyben a republikánus jelölt „nőzési” szokásairól beszélt, a média, fától nem látva az erdőt, a szavazókkal egyáltalán nem összhangban, a felvétel olyan részére fókuszált, amellyel a választókban nem verte ki a biztosítékot. A média azt akarta nyomatékosítani, hogy a „Grab 'em by the pussy, I don't even wait” frázisban, a mondat első része fontos, csúnya nyelvezete miatt, pedig egyértelmű, hogy a mondat második része a „nem is várok” rész sokkal jelentősebb lejáratai szempontból, hisz ez a kijelentés ebben az esetben a másik fél hozzájárulásának/beleegyezésének hiányát veti fel, amely egy #metoo mozgalom utáni korszakban egyenlő lenne a karrier öngyilkossággal. (Nelson, 2016) Trump ezen kívül nagyon jól tudott, nemes egyszerűséggel hazudni, illetve a „fake news”, azaz „kamuhír” fogalmát megteremtette, amely ma már nemzetközi szinten naponta van használva minden ország

politikai nyelvezetében. Gyakorta történtek olyan esetek, mint pl. egy újságírói közreműködés bebizonyította, hogy a businessmágnás vagyona a bejelentett, és sokat flancolt 10 milliárd dollárja helyett, valójában még a másfél milliárd dollárt se éri el, ezt viszont Trump egyszerűen a „You are fake news” mondat skandalásával folyamatosan ki tudta kerülni a kérdés megválaszolását. Trump az úgynevezett „jelzőit” is furfangosan találta ki ellenfelei számára, amelyek egy olcsó, de egyszerű, nagy mértékben igaz, és könnyen megjegyezhető lejárato felületet nyújtott neki, és követői számára, a már klasszikus „Lyn’ Ted”, „Low-Energy Jeb!”, „Sleepy Ben Carson”, és természetesen „Crooked Hillary” jelzők bevonultak az amerikai közhiedelembe, ezen emberek a mai napig így vannak referálva nemcsak a Trump szimpatizánsok körében, de még a sajtóban is. Összességében tehát elmondható, hogy Trump mesterien, a média pedig bénán végezte munkáját. (Fox News, 2016) Hiába próbáltak mély sebet ejteni az elnökjelölten, ő a józan ész logikájával szembe menve szinte mindig győztesen, de sosem vesztesen került ki a csatározásokból.

Hillary Clinton médiával való kapcsolata, teljesen más körvonalon keresztül ment végbe, de ennek a jelenlétét a demokrata mindig is próbálta elutasítani. 2017-ben a választás után íródott könyvében a „What Happened?” -ben Clinton argumentációja az volt, hogy a média tönkretette a kampányát azzal, hogy csak is botrányaival foglalkoztak, programjából az átlag amerikai semmit se hallott. Nos, ebben van egy kis igazság, a felmérések azt mutatják, hogy pl. az egyáltalán nem konzervatív beállítottságúnak mondható The New York Times többet foglalkozott Clinton e-mail botrányával, mint a jelölt összes más szakpolitikai javaslatával. „Visszatekintve egyértelműnek tűnik, hogy a sajtó általánosságban elkövette azt a hibát, hogy Clinton győzelmét elkerülhetetlennek felételezték, ennek következtében magukat, a következő kormányzat hiteles kritikusaiként akarták beállítani” - idézve a cikkből. Ez viszont nem teljesen kielégítő válasz. hiszen Clintonnak nem csak ez az egyetlen viszálya volt. 2012 szeptemberében a Líbiai Bengáziban, az Ansar al-Sharia nevű terrorszervezet megtámadott egy amerikai diplomatáknak fenntartott helyiséget, amely során az amerikai-líbiai nagykövet, illetve egy külügyi információs menedzsmenttel foglalkozó tiszt meghalt, később pedig egy CIA bázist támadtak meg a terroristák, amely támadásban további 2 amerikai halt meg. (Surrey, 2016; atv.hu, 2015) A támadást súlyos biztonsági rések elhanyagolása miatt tudták a terroristák véghez vinni, ettől függetlenül hiába lett mind Obama elnök, mind az akkori Secretary of State-ként szolgáló Clinton kritizálva vélt felkészületlenségük miatt, több mint tíz különböző nyomozás során az ügyészek sosem találták egyiküket sem bűnösnek hanyagság miatt. Ez rossz szájízt hagyott az amerikaiakban Clinton iránt, amelyet a Trump kampány ügyesen használt fel, arról nem is beszélve, hogy ez

az eset nagyon kevés szalagcímet kapott a sajtóban. Olyan érzést keltett bizonyos körökben, mintha az eset direkt lenne eltussolva, ezzel segítve Clintonnak a potenciális 2016-os kampányát előkészíteni. (Friedersdorf, 2013) Egy másik esemény, amely a volt first ladynek problémákat okoztak, azok a „Podesta e-mail” -ek voltak, történt ugyanis, hogy hackerek feltörték John Podesta, a Clinton kampány főstratégájának e-mailjét, amely e-maileket eljuttattak a WikiLeaks nevezetű, Julian Assange által vezetett szervezet számára. Az e-maileket olvasva derül rá az ember, hogy a Clinton kampány mennyire gyengén volt megszervezve, illetve, hogy a résztvevők szinte teljes egésze már hónapokkal a választások előtt biztosak voltak a volt first lady győzelmében. Az e-mail ugyanakkor rávilágított arra, hogy Donna Brazille, a Demokrata Párt Nemzeti Bizottságának akkori vezetője, több televíziós vitakérdést is előre megosztott a Clinton kampánnyal, ezáltal garantálva az egykori arkansas-i számára, hogy lejtessen neki a lejtő a viták során, amely hatásosnak is bizonyult, a három vitát a nézők nagyobb része, mindegyik esetben, Clinton professzionalizmusát kiemelve, a demokrata számára könyvelték el győzelemként, ezáltal növelve támogatóinak számát a véghajrában. (Durden, 2016) A felmérésekben, Clinton a választás előtti 2 hétben egy nagyon komfortos, 6 százalékpontos előnnyel vezetett Trump előtt országosan, amelyet, ha az elektori szavazatok megoszlására raknánk át, akkor Clinton kiütéses győzelmet érhetett volna el. Egy nem várt fordulat következtében ez viszont nem ment végbe, történt ugyanis, hogy az FBI akkori vezetője, James Comey másfél héttel a választások előtt bejelentette, hogy egy újabb vizsgálatot indítanak Hillary Clinton ellen, az e-mail botránya miatt. Ez a bejelentés országosan nagy visszhangot keltett a sajtóban, a híradások napokon keresztül találgatták, hogy Clinton a büntetőeljárása miatt jogosult-e egyáltalán a választáson részt venni. Egyszer csak, egészen elképesztő módon, 2 nappal a választás előtt, Comey egy sajtótájékoztató során elmondta, hogy az eljárásnak azonnali hatállyal véget vett, alig több mint egy hét alatt képesek voltak az FBI munkatársai az újabb bizonyítékokat beszerezni, és alaposan átnézni, (amely bizonyítékok több ezer e-mailekből álltak), amely következtében ártatlannak találták a volt first lady-t minden kihágás alól. Mondani se kell, hogy az első bejelentése Comey-nak széles körű ellenvetést váltott ki a demokrata szimpatizánsoktól, második bejelentése pedig a republikánus részét bősztítette fel a választóknak. Jogosan vetülhet fel a kérdés az olvasóban, hogy egy részről mi értelme volt ennek az egésznek, más részről volt-e ezzel bármiféle hátsó szándéka az FBI irányítónak. Egy évvel később erről az esetről a Comey a következőt mondta: „Enyhén émelyít az a gondolat, hogy hatással lehattünk a választás kimenetelére, de őszintén megmondva, ez nem változtatna azon döntésünkön, hogy a büntetőeljárást újraindítsuk”. (Goldman, 2017) Clinton azzal se segítette magát, hogy a Trump szavazókról

azt mondta, „Tudják, ha durván általánosítani akarunk, Trump támogatóinak a felét bele lehetne helyezni az általam csak „siralmasok kosarának” nevezett csoportba. Ugye? A rassziták, a homofóbok, a xenofóbok, az iszlamofóbok, lehetne még sorolni. És sajnos vannak ilyen emberek. És ezen embereket felemelete (ő), hangot adott nekik, illetve weboldalaiknak, amelyeket eddig 11 ezren tekintettek meg, ma meg már 11 millióan olvassák (szerk. itt Clinton a Breitbart nevezetű „szélsőjobboldali” újságra gondolt). Tweeteli, és újra tweeteli sértő, gyűlölködő, aljas lelkű hozzászólásait. Ezen emberek jóvátehetetlenek, de reméljük Amerika egészét nem ezen emberek adják.” Nem nagyon kell magyarázni, hogy jogosan, a Trump tábor Clintonnak ezen kinyilatkoztatásán durván megsértődött, és bosszút forralva garantálták szavazatuk leadását a választáson a demokrata ellen.

3.7. „CNN projects, Donald Trump wins the presidency”, a 2016-os választás eredményének értékelése, és Trump beiktatása

2016 november 8.-ra a mai napig frissen él az emlékezetemben, a sokat várt dátumra több hetes éles készülődéssel készítettem magamat fel, délután 4 környékén hazaérve egyből az első dolgom az volt, hogy a nagyobb amerikai tv csatornák közvetítéseit szimultán elindítva nézzem folyamatosan, várva mikor jelennek meg az első eredmények. Az első fontosabb pillanatok éjfél környékén jöttek, amikor is a szavazók exit polljai ismertette voltak, ezen felmérések nem jeleztek semmiféle nagy meglepetést, sőt inkább azt az érzést keltették a Tv-csatornák szakértői között, hogy Hillary Clinton győzelme szinte biztos, az egyetlen kérdés már csak az, hogy mennyivel fog a volt first lady nyerni. Én ekkor összeírtam magamnak egy papírra, egy államokra lebontott választási előrejelzést, ez a papírdarab a mai napig az íróasztalom fiókjában lapul, szentimentális értéke felbecsülhetetlen. A saját magam által írott előrejelzés, egy sokkal szorosabb, de végérvényében hasonló, Clinton győzelmet előrevetítő 274-244-20 elektori szavazat eredményt jósolt a demokratának, gyorsan hozzátenném, hogy itt a külön íródott 20-as olyan elektori számokat jelöl, amelyeket nem tudtam egyértelműen se a Clintonnak, se Trumpnak megjósolni, olyan szoros volt számításaim alapján ezen államokban az eredmény (Michigan 16 elektori szavazata, illetve New Hampshire 4 elektori szavazata). A volt new york-i szenátor joggal bizakodhatott győzelmében, az aznap elvégzett országos kutatások több mint négyötödét a volt first lady nyerte meg, sokat ugyan hibahatáron belüli mértékekkel tudta megnyerni. A TV csatornák sokat foglalkoztak a Clinton kampány költekezésével, hiszen a volt first lady majdnem kétszer akkora kampányfinanszírozással szállhatott harcba mint a republikánus jelölt, amely az utolsó pár napban nagyon szembetűnő volt, szinte csak a demokrata jelölt kampányai mentek a TV-

ben, ezen kívül a demokrata párt méltán híres „ground-game-je” is szóba került, ezalatt a szavazók választási kedvének fenntartását, és a szavazók eljutását a választási helyekre való segítséget értjük, ez sokkal jobban meg volt szervezve a demokraták által mint a republikánusoknál, akik csak abban bizakodhattak, hogy a szavazóik a több órás sorbaállást képesek négyévente végig szenvedni. (Easley, 2016)

Több újság és kutatószervezet százalékos formában hirdette meg előrejelzésüket a jelöltek végső győzelmeire, a Reuters/Ipsos 92%-ra valószínűsítette a demokrata jelölt győzelmét, a Huffington Post 98%-ra, a Princeton Egyetem Választási Konzorciuma pedig több mint 99%-ra, garantálva szerintük ezáltal az USA első női elnökének beiktatását. Donald Trump-on érződött, hogy tudta ez a választás el fog úszni számára, a választás előtt hetekkel már arról beszélt, hogy szélesmértékű választási csalások fognak végbe menni személye ellen, szerinte illegális bevándorlók milliói fognak a demokrata elit finanszírozása által szavazni. Ma már rendelkezünk olyan szintű információkkal, amelyek azt mondják, ha Trump vereséget szenvedett volna a választások során, akkor a sikertelen elnökjelölt egy önálló TV-csatorna létrehozásának ötletén gondolkodott volna el, amely egyrészt egy Trump „tökéletességét” hangoztató marketing felületet lett volna, ezt felhasználva pedig népszerűsítette volna termékeit rajongói számára. Ezen kívül nem mellékes szempont volt, Donald idősebb gyermekeinek, elsősorban Ivanka és Donald Jr. lassú megismertetése a nézők számára, egy esetleges 2028-as, vagy 2032-es választási indulás kapcsán. A Trump kampány tagjai is hasonlóan borúlátós képet vetítettek előre, pl. Trump felesége Melania örült, hogy vége lesz a kampánynak, és visszatérhet normális életéhez, Kelyanne Conway (1967-) főkampánystratégá pedig már reggel elkezdte a republikánus párt vezetőit hibáztatni amiért nem támogatták jelöltjüket jobban, habár ellenpéldaként felhozhatjuk Steve Bannon (1953-), illetve Roger Stone (1952-) tanácsadókat, akik „száz százalékgig biztosak voltak a győzelemben”. Az első eredmények magyar idő szerint hajnal 1-kor, washingtoni idő szerint este 7-kor jöttek be, a papírforma szerint igazolódtak az államok a jelöltek irányába, Trump a szokásosan konzervatív, míg Clinton a liberálisabb államokat nyerte folyamatosan. (esquire.com, 2017) Amerikai idő szerint este 8-kor lezáródó államok is javarészt a papírforma szerint döltek, bár azt a televíziós társaságok, illetve az elemzők is kiszúrták, hogy a volt first lady győzelmi taktikájához szükséges államokat nem tudják egyből neki elkönyvelni, kellett egy kis idő míg behozhatatlan előnyét biztosan meg tudták állapítani államomként, amely nem egy jó előjel egy kampány részére sem, de ekkor a demokraták még nem aggódtak, a sokat hangoztatott „kék kerítés” -ben bizakodtak az elemzők. (a kék kerítés a demokraták tradicionális választási stratégiája volt Bill Clinton óta, mindaddig amíg az ország fejlettebb területeit, elsősorban az

országhatár mentén meghúzódó államokat meg tudják nyerni, a választást is be fogják húzni). De ez a kerítés nem akart megjelenni. Clinton győzelmi taktikájához oly szükséges Florida, Pennsylvania, Michigan és Wisconsin államok, Obama választási estjeihez képest nem lettek egyből, este 9-kor a volt first lady táborába elkönyelve. Még 10 perccel később se, még 30 perccel később se, még egy órával később sem, amikor Chris Wallace (1947-), a Fox News televíziós csatorna riportere azt mondta „nyitott vagyok arra a lehetőségre a jelen állás tudatában, hogy Donald Trumpból akár elnök is lehet”. A republikánus jelölt ezzel, meghökkentő módon, a választás lezárása előtt pár órával volt az egész kampány során először olyan helyzetben, amikor ő volt az egyértelmű favorit a választás megnyerésére. A Nate Silver által működtetett, FiveThirtyEight nevű esélylatolgató weboldal a választás során üzemeltetett egy iránytűt, amely a két jelölt abban a pillanatban mért győzelmi esélyeinek a valószínűségét reprezentálta. (Silver, 2016) Ez az iránytű az események történésére, percenként, valamelyik jelölt felé folyamatosan kidőlt, míg a választás előtt 75%-os valószínűséggel Clinton győzelmét jelezte előre az iránytű, addig washingtoni idő szerint 11-kor már Trump győzelmi esélyei 55%-on álltak. Ez a dőlés a republikánus jelölt irányába az idő előrehaladtával egyre jobban csak nőtt, a Clinton kampánynak, és támogatóinak helyt adó Javits Center szépen lassan kezdett kiüresedni, illetve síró emberek tömkelegével lett tele, miután Trump győzelme egyre biztosabbnak tűnt. Amerikai keleti idő szerint hajnal 3 óra előtt pár perccel, magyar idő szerint közel reggel 9 környékén a Fox News televíziós társaság Wisconsin, Michigant és Pennsylvaniát odaadva a republikánusnak, kihirdette, hogy szerintük Donald Trump lesz az Egyesült Államok 46.-ik elnöke, amellyel az 1948-as Truman vs Dewey választást felülmúlva a legnagyobb meglepetést okozta az amerikai választások történetében. Először az alelnökjelölt Mike Pence köszönte meg egy rövid sajtótájékoztató keretében a támogatóknak kitartásukat, majd Trump hatalmas üdvözlőalkalmak közepette, diadalittasan állt a pódiumhoz, és tartott, egy, a politikai elemzők által Trump egyik legjobb beszédének tartott sajtótájékoztatót, amelyben többek között arról beszélt, hogy Clinton gratulált a győzelméhez, célja a brutális kampányszezon után egyesíteni az amerikai állampolgárokat egy közös cél érdekében, amely nem más mint az Egyesült Államok jobbá tétele, kihirdette, hogy ő elnökként mindenki után gondoskodni fog, illetve többször kiemelte, ő mindenkivel, politikai hovatartozás nélkül együttműködne az ország sikerességének növeléséért.

Gyorsan térjünk ki arra, hogyan vesztette el Hillary Clinton azt a választást, amely napján a legtöbb kutató cég 90% fölötti győzelmi esélyt prédikált a demokrata jelöltnek. (Revesz, 2016) Ugyan már több hibát kiemeltem a volt first lady kampányának működésében,

de én 3 fő indokot jelölnék meg halálos sebként. Elsősorban, ahogyan láthatjuk, Trump győzelme a Midwest államaiban, elsőként Wisconsin, Pennsylvánián, és Michigantól függött, ezen államokban Clinton összesen 0 azaz egyetlen egyszer sem tartott rendezvényt vagy gyűlést támogatói számára, ezen kívül egyszer sem voltak hangoztatva a kampány által olyan országos problémákra való megoldások, amelyek az itt élőket nagy mértékben segítették volna. Ezen három államokban, ahol a farmerek száma jelentős, és az emberek nagy része a már régóta elhaló ipari szektorban dolgozik, Trump kampányüzenetei, mint például a munkák hazahozatalában teljes mértékkel azonosulni tudtak, míg Clinton, és részben elődje Obama tettlegessége megrázta a választók bizalmát, ezért történhetett meg, hogy Wisconsin 1984-ben, Pennsylvania és Michigan pedig 1988 után először szavazott a republikánus jelöltre. (Henderson – Lawler, 2016) Második okként Clinton elitbe való tartozását lehetne kiemelni, amely egy elképesztő dolog, hiszen Donald Trump még a legkonzervatívabb vagyoni becslések szerint is bőven az Egyesült Államok leggazdagabb, ezáltal legelittebb elnöke lett. Clinton botrányai, mint Bengázi, az e-mailjei, a Whitewater affér first lady időszaka alatt, a 2008-as választás egésze, és média szereplőivel kiépített kapcsolatai azt az érzést keltették választók tömekegében, hogy Clinton egy „megfoghatatlan ember”, egy olyan politikus, akitől nem lehet kérdezni, csak utasításokat kapni. Ha ezt összevetjük azzal, hogy Trump olyan képeket rakott fel magáról, amelyek során sajtbургereket evett, beszédében azon problémázott milyen rossz a Coca-Cola új receptje, és élvezettel mutogatta magát amikor egy kamiont vezethetett, nem is meglepő, hogy Clinton az átlagemberekkel egyáltalán nem tudta a közös hangsúlyt megtalálni. Harmadik részről, és ez egyértelműen a legfontosabb, Trump támogatottságának hiánya ugyan nagyobb volt, mint Clintoné, de a felmérések egyértelműen kimutatják a republikánus jelöltet vagy nagyon kedvelni, vagy nagyon utálni lehet, nincs átmenet a kettő között, míg Clintonnak ugyan vannak gyűlölői, de olyanok, akik teljes szívvel-mértékkel támogatták volna a volt first ladyt szinte nem is voltak, egyszerűen nem volt egy csepp energia a kampány mögött. Michael Moore filmrendező szavai tudják ezt a fenomént legjobban összefoglalni: „Az emberek olyan mértékben utálták Clintont, hogy megválasztottak helyette elnöknek egy olyan embert, akit még jobban utáltak.”.

Ez nem jelenti azt, hogy hirtelen Trump egy mindenki által közkedvelt ember volt, a választás eredményeinek véglegesítése előtt jelentős veszélye volt annak, hogy a megválasztott elnököt nem fogják elfogadni a faithless/hitetlen elektorok, akik a szükséges 270 elektori szavazatot ezáltal nem biztosítják a republikánus számára, és akár Clintonra átszavazva, bebiztosítanák a demokraták győzelmét. Mondani se kell, hogy ez a lépés az

elektoroktól teljes mértékben szembe menne az Egyesült Államok alapértékeivel, és a választás tisztaságával szemben, de ugyan tudjuk azt is, nem véletlenül volt ez az elektori választási rendszer az 1700-as évek végén kitalálva az alapító atyák által, főleg, ironikus módon, George Washington volt nagy ellenszólója a direkt választási rendszernek, egyszerűen akkor nem bízott eléggé saját polgáraiban. (Williams, 2016) A riadalomkeltés végül nem aktualizálódott a valós életben, ugyan a 2016-os választás abszolút rekorder hisz 7 hitetlen elektor átszavazott más jelöltekre, de ez nem befolyásolta nagy mértékben a végleges eredményt, Trump 306 szavazat helyett 304 elektori szavazattal vált hivatalosan is az Egyesült Államok következő elnökévé, Hillary Clinton pedig 232 szavazat helyett 227 elektori szavazattal veszítette el a választást. Colin Powell, volt Secretary of State a fiatalabbik Bush adminisztráció alatt 3 elektori szavazatot ért el, Bernie Sanders, John Kasich, Ron Paul, illetve Faith Spotted Eagle mind-mind egy elektori szavazatot értek el, Faith Spotted Eagle egy sziú felmenőkkel rendelkező amerikai őslakos, és aktivista, aki az első „őslakos” származású jelölt volt az amerikai történelemben, aki elektori szavazatot kapott egy választás során. Gary Johnson és Bill Weld a legjobb eredményét érte el a Libertáriánus Párt történelmében a szavazatok mennyiségét illetően, közel 4,5 millióan szavaztak a libertáriánusokra, államokra lebontva legjobb eredményüket New Mexico államban érték el, 9%-os eredményükkel. Jill Stein és Ajamu Baraka a Zöld Pártnak másfél millió szavazatot tudott összehozni, amely egy jó eredményként könyvelhető el a zöldek szempontjából, Hawaiiiban érték el legjobb eredményüket egy államban, 2%-os szavazatarányukkal. (270towin.com, 2016)

Donald Trump hivatali beiktatása 2017. január 20.-án washingtoni idő szerint délben történt meg, a Capitoliumban. Az elnöki esküt az Egyesült Állam főbírója, John Roberts vezényelte le, a frissen beiktatott elnök, hiba nélkül mondta el az esküt majd elmondta 16 perces, kifejezetten rövid, beiktatási beszédét, amelyet a szakértők „sötét”, „borúlátós”, „baljóslatú”, és „demokráciaellenesnek” tituláltak, támogatói nagy része viszont nacionalistaként, populistaként, és elitellenesként írták le a beszédet. George W. Bush volt elnök a beiktatás után „valami furcsa sz*rként” titulálta a beszéd tartalmát. Két elemet, ha ki lehetne ragadni a beszédből, amely szerintem említésre méltó a következők lennének. Elsősorban Trump szembe menve elődjei intézkedéseivel, azt hangoztatta, nem fogja az Egyesült Államok a rendőri szerepét fenntartani a világszíntéren, a másik fontos elem pedig, hogy folyamatosan hangoztatta, az emberek el vannak nyomva a washingtoni elitek által, és az ő célja, hogy ezt az elnyomást feloldja, az ő hangjukat pedig megismertesse a világgal. (Pilkington, 2017) A beszéd után Trump már elnökként a Capitolium elnöki szobájában

aláírta első rendeleteit, a legelső egy, a Secretary of Defense jelöléshez szükséges 7 évnyi katonai szolgálattól való leszerelésének a kötelezettségének az eltörlése volt, amellyel a pozícióra kiválasztott jelöltjét, James Mattis tábornok megválasztását segítette. Trump az elnöki ebéd után, 2 óra alatt tette meg a Carter elnök által elkezdett, és ma már tradícióvá váló sétát a Capitoliumból a Fehér Házba, folyamatosan integetve támogatói részére. A Fehér Házban az elnök aláírta első törvényeit, ezek közül a legelső egy, az Obamacare eltörlésének elősegítésére szolgáló törvénycsomag volt. A beiktatási ceremónia az elnöki bállal végződött, ahol az elnök feleségével együtt, Frank Sinatra „My Way” című zenéjére táncolva fejezte be a napot, és kezdte el gyakorlatban is elnöki időszakát.

4. DONALD TRUMP ELNÖKSÉGE

4.1. *A Trump-kabinet ismertetése*

Donald Trump az Amerikai Egyesült Államok 45. elnöke volt, hivatali ideje 2017 január 20.-án kezdődött, és 2021 január 20.-án ért véget. Az elnök jogosult arra, hogy az Egyesült Államok alkotmányának kinevezési záradéka értelmében, kormányának tagjait megjelölje, és ezen jelölteket elfogadási meghallgatásra küldje az Egyesült Államok Szenátusába. A szenátusban, ha egy jelölt a szenátorok támogató szavazatának több mint 50%-át elnyeri, akkor jogosult miniszteri kinevezését elfogadni, amelynek értelmében el tudja foglalni helyét a kormányban. Ezen miniszterek, csakúgy, mint Magyarországon, az államigazgatás valamely ágazatát irányítják, ahogyan említettem az államigazgatás legfőbb testületi szervének, a kormánynak a tagjai, általánosságban elmondható, hogy személyük az adott állam legmagasabb rangú politikai vezetői között találhatóak. A Trump-kabinet szokatlanul magas, több mint 91%-os újra kinevezési rátával rendelkezett hivatali ideje alatt, ennél csak a Clintoni-kabinet rendelkezett nagyobb aránnyal (amely kormány kétszer akkora ideig volt hatalmon). (Joung, 2019) Sok elemző emiatt az egyik „legingatagabb” kormánynak nevezte a businessmágnás kabinetjét, ebben a részben a legfontosabb minisztereket, illetve tevékenységüket szeretném röviden ismertetni. Az alelnöki pozíciót a már emlegetett Mike Pence volt indianai kormányzó töltötte be, aki hivatali idejét teljes egészében kitöltötte. Pence hivatali ideje alatt az átlag amerikai nem sokat találkozhatott vele, ez elsősorban a már említett példaképe, Dick Cheney alelnöki munkája miatt kerülhetett sor, ugyanúgy, mint Cheney, Pence visszavonult a nyilvánosságtól, és a beszámolók szerint a háttérből irányította a dolgokat, ezáltal biztosítva a politikai tapasztalat nélküli Donald Trump elnöki tevékenységét. Pence-ről a koronavírus előttiig az egyetlen dolog, amelyet meg tudunk említeni, hogy a 2017 nyarán, újra felállított Nemzeti Űrtanács vezetője volt, ő számolt be a nyilvánosságnak az ekkoriban végbemenő fontosabb NASA kutatások, vagy űrtevékenységek eredményeiről. A koronavírus elérkezettével Pence nagyobb szerepet kapott a nyilvánosságban, a Fehér Ház Koronavírussal Foglalkozó Munkacsoportjának a vezetője lesz, napi rendszerességgel tartott a koronavírus terjedésével kapcsolatos sajtótájékoztatókat. Pence és Trump barátsága az évek alatt megmaradt, így nem nagy meglepetésre a 2020-as választás során Trump újra a volt kormányzót nevezte ki alelnökjelöltjének, akit a republikánus nagygyűlésen az elektorok szinte kivétel nélkül támogattak.

Secretary of State azaz államtitkári funkciót töltött be az Exxon Mobil cég egykori vezérigazgatója Rex Tillerson (1952-). Tillerson kinevezése volt az egyik legvitatottabb a miniszterjelöltek közül, hiszen semmiféle tapasztalattal nem rendelkezett az államigazgatás területén. Utólag, szakértők rendszeresen az egyik leggyengébb, és leghatástalanabb államtitkárnak értékelik az Egyesült Államok történelmében. Egy, az elnökkel folytatott belső vita során, amelynél Trump az Egyesült Államok nukleáris fegyverarszénájának a tízszeresére való növelését vetette fel, Tillerson kib*szott baromnak nevezte az elnököt, amely elősürgette 2018 márciusi kirúgását a miniszteri pozíciójából. (Rollert, 2018) Utódja, az addig CIA ügyvezetőként dolgozó, egykori diplomata, Mike Pompeo (1963-) lett, aki ugyan a kampány során hevesen kritizálta Trump retorikáját, ehhez képest viszont miniszteri kinevezése után az egyik leglojálisabb embere lesz az elnöknek. Pompeo sokkal határozottabb volt, mint elődje, ő lesz majd a legnagyobb szóbeli kritikusa Kína, ujkurok elleni néptámadásának, másrészt ő lesz az egyik legnagyobb támogatója az izraeli-amerikai konzulátus jeruzsálemi áthelyezésének. Trump mellett mindvégig kiállt, a 2020-as választás után azon kevesek közé tartozik, akik szerint a volt elnök igazából megnyerte a választást, több teóriát is alkotott arról, hogyan vették el a new yorkitól az elnöki széket, ismeretlen erők. (Richards, 2023) A pénzügyminiszteri pozícióban Steve Mnuchin (1962-) egykori Goldman Sachs befektetési bankár volt, az ő kinevezése elsősorban maga a Trump hívők között volt nagyon vitatott, hisz Trump a kampány során fő céljaként emelte ki, hogy a „mocsárnak” nevezett, elitekből álló köröknek meg kell szűnniük a politikában, „le kell csapolni azt”. Ezen elitkörök között névlegesen a Goldman Sachs befektetési bank alkalmazottjait és vezetőit emelte ki, teljesen szembe menve a kampány alatt felállított értékrendjével így Mnuchint nevezte ki a pozícióra. A pénzügyminiszter legnagyobb teljesítményei között a Trump féle adócsökkentések kitervelését, illetve a Dodd-Frank Act eltörlését említhetjük meg, ez a törvény elősegítette a bankok „too big to fail” határának kiterjesztését 50 milliárdról 250 milliárd dollárra, magyarul, ha befektetési bankok csődbe mennének, a kormány maximum 250 milliárd dollárral segítené ki őket, a korábbi 50 milliárd helyett. Ezen törvénycsomagok az Egyesült Államokat nagyon kedvező vállalat befektetési színhellyé tették a világon, a tőzsde folyamatos rekordokat döntött Mnuchin irányítása alatt. A COVID-19 pandémia hatására, tudva, hogy a Trump kabinet legerősebb teljesítményei között a jó gazdaságot felmutatva tudnák az újraválasztást biztosítani, az ország elképesztő mennyiségű valutanyomtatásba kezdett, melynek hatására az Egyesült Államok ugyan elkerülte a recessziót a járvány alatt, de a pénznyomtatás valódi inflációs hatását csak most érzékeljük igazán. Mnuchin azon kevesek közé tartozik, akik kitöltötték szolgálati idejüket a kormányban. (Stewart – Rapoport, 2020)

A védelminiszter eredetileg a már említett Jim „Maddog” Mattis (1950-) négycsillagos tábornok volt, aki az öbölháborútól kezdve egészen az iraki háborúig az összes nagyobb, USA által részt vett fegyveres konfliktusban szolgált, és irányított csapatokat. Mindkét párt részéről közkedvelt, az átlag amerikai számára hősként titulált Mattis volt a Trump kabinet első megnevezett jelöltje. Hivatali ideje alatt kiállt Dél-Korea szuverenitása mellett, az Egyesült Államok által vezetett világrend hívője, és aktív védelmezője, több ponton is ellenezte a kollaborációt Kínával és Oroszországgal. Sok pontban ütközött az elnökkel, szerinte az USA-nak nem kellett volna kilépnie az iráni egyezményből, ezen kívül ellenezte az elnök felvetéseit Bashar el-Assad (1965-) szíriai elnök likvidálására. 2018 végén miután nem tudta Trumpot meggyőzni arról, hogy Szíriából az amerikai csapatokat az elnök ne vezényelje ki, bejelentette, hogy szándékában áll valamikor 2019 februárjában kilépni a kormányból, amit Trump nem engedett, és már a következő év január 1-jén azonnali hatállyal kirúgta a háborús hőst. (Yen – Woodward, 2020) A pozíció betöltésére több sikertelen jelölés is megtörtént, míg végül 2019 júliusának közepén Mark Esper (1964-), az addigi hadseregminiszter el lett fogadva a szenátus által. Esper legfontosabb eredményei között az Afganisztánból való, jövőbeli kivonulás megszervezését, a Németországban szolgáló amerikai katonák harmadának a hazaszállítását, illetve a George Floyd féle Black Lives Matter tüntetések során felmerülő tüntetések leverésére kivezényelt nemzeti őrség irányítását említhetjük meg. Esper röviddel a 2020 választások után, az eredmények véglegesítése előtt beadta lemondását, arra hivatkozva, hogy csak azért nem mondott le már előbb, mert félt, hogy egy Trump lojalista nagy kárt tudna okozni az ország védelmében. 2022 májusában megjelent memoárjában kritizálta a volt elnököt „tudatlansága” miatt, amelyet azzal indokolt, hogy Trump az előbb említett tüntetések során megkérdezte tőle „Nem tudnánk ezeket az embereket lepuffantani?” illetve többször megkérdezte „Hé Mark, a Pentagonból nem tudnánk egy-két rakétát kilőni a Mexikóban található droglaborokra? Senki se tudná, hogy mi voltunk.” (Smith, 2022)

A kabinet első főállamügyésze az alabamai származású, 20 éven keresztül szenátorként dolgozó Jeff Sessions (1946-) volt. Sessions volt az első országosan ismert politikus, aki aktívan kampányolt Trump mellett, így nem csoda, hogy ügyészi képzettsége miatt ezt a pozíciót kapta meg az elnöktől. Az alabamai eskü alatt azt mondta, egyszer sem találkozott olyan Oroszországhoz kapcsolódó érdekeltségekkel, akiknek a célja Trump megválasztásának az elősegítése volt, később kiderült viszont, hogy Sergey Kislyak (1950-) orosz diplomatával 2016-ban rendszeresen találkozott, amely miatt eljárás indult az államügyész ellen. Sessions, egyik elődje az Obama adminisztráció államügyészeként dolgozó Eric Holder (1951-) több intézkedéseit is visszavonta, amelyek elsősorban a droghasználat büntetésének enyhítését

szabályozták, emellett általánosságban előírta, hogy droghasználókra minden esetben az előírható legsúlyosabb büntetéseket kell kiszabni. Trump többször felrótta Sessionsnek azt, hogy az oroszokkal való egyezkedése miatt égetteti őt a támogatói előtt, amelynek következtében 2018 novemberében Sessions, a new yorki kérésére beadta lemondását. (Cox, 2019) 2020-ban újra indult egykori szenátori széke visszaszerzéséért, de a Trump által jelentősen támogatott Tommy Tuberville (1954-) egykori amerikai futball edző legyőzte őt az alabamai előválasztáson, amely hatására később elnyerte Sessions székét. A következő államügyész a Trump kabinetben William Barr (1950-) ügyész volt, aki már George H.W. Bush alatt betöltötte egyszer ezt a pozíciót. Barr régóta támogatója volt az „egységes végrehajtó elméletnek”, amely szerint az összes végrehajtói hatalom csak az elnök kezében összpontosulhat, emiatt ő saját magára, mint az elnök kezére referált. Ez azt jelenti, hogy szerinte, a kongresszust, illetve a szenátust nem illetné meg felügyelői hatalom, az elnöknek teljesen függetlenül kéne működnie. Barr éppen emiatt teljes mértékben támogatta az elnököket, mind a Bush, illetve, mind a Trump kormány alatt rendszeresen azt tette, amelyre az elnök megkérte őt példaként fel lehetne sorolni az Irán-Contra afférban résztvevők megbocsátását 1992-ben, vagy többször „enyhén figyelmeztette” a Trump kampány, illetve Orosz képviselők összejátszására szolgáló Mueller riport összeírójának, hogy miket írnak le a dokumentumokban. Érdekes módon, a 2020-as választás kihágásokat kereső kivizsgálások során nem talált olyan irregulációkat, amelyek azt sejtetnék, hogy a választás alatt széleskörű választási csalások mentek volna végbe, megállapításai Trumpot nagyon kínos helyzetbe hozták, emiatt nem meglepő, hogy 2020 decemberében lemondott posztjáról. (nbcwashington.com, 2022) A kabinet első belügyminisztere Ryan Zinke (1961-) egykori montanai képviselő volt, aki ezzel az első montanai lett, aki kabinetpozíciót tölthetett be az Egyesült Államok történelmében. Zinke legfontosabb céljaként azt tűzte ki, hogy az Egyesült Államok energiaipar nagyhatalmi szerepét növelje, amely cél eléréséhez szövetségi földeken széleskörű kőolaj, földgáz, és ásványkincsek bányászatát kezdte meg. Zinke kritikusai számon kérték tőle, hogy utazásaihoz miért luxushelikopterekkel, illetve luxusyachtokkal utazott, amely utazásokat kormányzati pénzekből fedezett. Zinke 2018 decemberében adta be lemondását a sorozatosan ellene indított bírósági eljárások miatt. 2022 a már Biden kabinet által vezetett belügyminisztérium megállapította, hogy Zinke egyetlen esetben sem járt el jogszerűtlenül, utazásaihoz szükséges költségek elszámolása kapcsán. A volt belügyminiszter úgy fogalmazott, hogy az ellene indított bírósági eljárások fedezésére milliárdosnak kéne lennie, a pereskedések miatt az elmúlt években több mint 10 energiaipari cégnél kellett szakértői tanácsadó munkát vállalnia. Zinke a 2022-es időközi választás során megnyerte a

Montanai képviselőházi versenyt, ezáltal újra aktívan politizál. (Frazin, 2022) Utóda David Bernhardt (1969-) bíró volt, aki csendben végezte munkáját, és szinte kizárólag csak a nemzeti parkok működésével kapcsolatban intézkedett, legfontosabb ilyen intézkedése a „Nagy amerikai szabadtéri nap” bevezetése volt, amely lehetőséget ad a nemzeti parkok ingyenes látogatására minden év augusztus 4.-én. A kabinet lakásügyi, és városfejlesztési minisztere, Trump egykori ellenfele az előválasztáson, Ben Carson (1951-) agysebész lett. Carson kinevezése előtt semmiféle tapasztalattal nem rendelkezett várostervezéssel kapcsolatban, emiatt nem meglepő, hogy a minisztérium dolgozó szakemberek tömkelege hagyták ott az osztályt a ciklus alatt, Carson „iránytalan” vezetését kifogásolták elsősorban. A miniszter a 2018 költségvetés megjelenésekor, azt mondta a tervezett 13%-os költségcsökkentése a minisztérium felé „jó ötlet”, ezen kívül egy 2019-es kongresszusi tanúságtétel során nem tudta, hogy a REO kifejezés (Real-Estate Owned, azaz a bank által birtokolt ingatlanok) mit jelent, illetve összekeverte azt az Oreo süteménnyel. (Grenoble, 2019) Carson a kinevezési ciklusának lejárta után létrehozta az American Cornerstone Institute-ot, amely egy konzervatív think-tank, fő célja az agytrösztnek olyan törvények elfogadtatásának az előkészítése, és népszerűsítése, amely a szabadság, család, és hit fontosságait hangsúlyoztatja.

Egyértelműen a legnagyobb visszahangot generáló miniszteri kinevezése a kabinetnek, nem más, mint az oktatásügyi miniszter Betsy DeVos (1958-) (született: Elisabeth Prince) volt, születése által a rendkívül gazdag Prince família, férje iránt pedig a híres DeVos család tagja. Férje, Dick DeVos az Amway cég tulajdonosa, amely a világon a legnagyobb MLM cég, bátyja Erik Prince pedig a Blackwater USA nevű katonai felszereléseket gyártó cég birtokosa. Betsy DeVos évtizedek óta nagy támogatója volt a charter iskoláknak, ezek olyan iskolák, amelyek az állam részéről kapják meg a működésükhöz szükséges összegeket, de a iskolai tananyagokat az állami előírásoktól függetlenül határozzák meg. Az 50-es években létrehozott oktatásügyi minisztérium egyik íratlan szabálya volt, hogy a kinevezettek központi célja minden esetben az állami iskolák fejlesztése, amely DeVos kinevezésével a minisztérium történetében egyedülálló módon szembement a szokásokkal. Szenátusi elfogadói választása során a szenátorok 50-50 arányban támogatták-ellenezték kinevezését, amely az amerikai történelemben egyedülálló módon azt eredményezte, hogy Mike Pence alelnöknek egy másik, a szenátus elnöki címéből eredendően fel kellett használnia a holtversenyeséget megszüntető szavazati jogát, amelynek köszönhetően DeVos el lett fogadva miniszterként. Amennyire vitatott volt a miniszterasszony kinevezése, ahhoz képest miniszteri pozíciójában eltöltött ideje alatt szinte semmit se tudott nagymértékben az iskolák

működéséhez kapcsolódóan változtatni, ugyan minden évben megpróbált több milliárd dollárnyi állami támogatást elvonni az állami iskoláktól, de ezen költségvetési javaslatok minden esetben el lettek utasítva. A fogyatékos gyermekek számára 2 évente megtartott Special Olympics résztvevők állami finanszírozásból történő utaztatását, étkeztetését, illetve a részvételi díjak átvállalását el akarta törölni, de ezen javaslatai is minden évben el lettek utasítva a költségvetési vitákon. DeVos ezen kívül feleslegesnek tartotta az iskolai lövöldözések, illetve az iskolákban felmerülő szexuális zaklatások kivizsgálásoknak szükségességét. DeVos volt az első miniszter, aki a Capitolium ostromlása után lemondott pozíciójából, lemondó levelében ő volt az egyetlen miniszter, aki összekötötte, illetve hibáztatta Trump elnököt az ostromlás megtörténéséért, és végbe meneteléért. Szakértők univerzálisan egyetértenek, hogy DeVos nem csak az oktatásügyi minisztériumnak volt a legrosszabb képviselője, a minisztérium fennállása óta, de egyben a leggyengébbnek megítélt államtitkára volt az egész Trump kabinetnek. (Turner, 2020)

4.2. Donald Trump elnökségének megítélése Amerikában

Donald Trump elnökségének legfőbb központi feladatának azt tűzte ki, beiktató beszéde során, hogy az amerikai lakosokat egy közös jobb élet reményében egyesítse, és egy új amerikai vezetéssel megáldott évszázad alapjait lefektesse, és megerősítse. Ebben a fejezetben arra próbálok választ kapni, sikerrel tudta ezt az akadályt bevenni az elnök, avagy sem. Már maga, Trump kinevezésétől a beiktatásáig eltelt idő sem telt el nyugodt körülmények között, hiszen míg az egyik oldal Trump meghökkenítő győzelméből kiindulva fergeteges hangulatban volt, és már, mint egy megváltóként vártak Trump beiktatására, addig a másik oldal szimpatizánsai a beiktatás napjára kirívóan sok tüntetést szervezett, amelyek nagy része már-már forradalmi hangulatba tértek át, a tüntetők ezrei a „He will not divide us” szófordulatot skandálták országszerte. Trump beiktatása után úgy hivatkozott a ceremóniára, hogy „ez volt az Amerika történelem legnézettebb, és leglátogatottabb beiktatási eseménye”. Abban igaza volt az elnöknek, hogy a beiktatása a legnézettebb volt, de azzal viszont, hogy azt a ceremónia fizikai értelemben is a leglátogatottabb volt, kihúzta a gyufát már az első nap a média szereplőktől, akik több mint egy héten keresztül hasonlították össze Obama, és Trump beiktatási ceremóniáján lévő tömegek nagyságát, amely képből egyből ki lehet következtetni, hogy Obama ilyen szempontból veri a new yorkit. Trump egoja pedig ennek teljesen nem tudott ellen állni, kényszerítette Sean Spicer (1971-), fehér házi sajtótitkárt, hogy

mindennap több héten keresztül, mindenféle bizzar teóriákkal hitesse el a média munkatársait, és az ország lakosait, hogy nem, ők tévednek, igazából a business mágna beiktatásán vett részt több ember. Ez a bizonygatás sok Trump szimpatizáns között is kiverte a biztosítékot, ritkán találunk olyan elnököt, aki első napjait a hivatalban azzal tölti, hogy ilyesmiféle bizzar dolgokkal töltse idejének nagy részét. (Hunt, 2017)

A Trump-kabinet körül a kiszivárogtatások már az első nap elkezdődtek, a média csatornák esti hírei a kezdetektől fogva olyan kényes információkról számoltak be, minthogy Trump elnök mindennapjait hajnali fél négykor kezdi, félmeztelenül sétálgat a Fehér Ház falai között McDonald-os sajtbургerekkel a kezében, idejének nagy részét a Fox News hírcsatornát nézésével tölti, és egymagában üvöltözik a tévével, ha az egyik hírbemondó olyat mond, amely nem tetszik az elnöknek. (Chait, 2020) Feltehetjük a kérdést, hogy lehet az, hogy ezen információk ilyen nagy mértékekben szivárogtak ki, ha láthatjuk, Trump folyamatosan mozgatta vagy kirúgtatta államtitkárait, illetve tanácsadóit a pozícióikból, egyszerűen nem volt olyan ember, aki 4 éven keresztül lehetőséget kapott volna arra, hogy mindennapjait az elnök mellett töltse, és ezáltal információkat szivárogtasson. A feltételezések szerint a főszivárogtató, azon kevesek egyike volt, aki viszont tényleg mindig közel tudott férni az elnökhöz, ez pedig nem más, mint Jared Kushner (1981-), az elnök veje lehetett, ezzel készítette „papit” arra, hogy az ő, illetve feleségének, az elnök lányának, Ivanka-nak a politikai kéréseit teljesítse. Ez az elmélet papíron jól hangzik, ami a valóságban is megállja a helyét, reálisnak tarthatjuk azt, hogy az elnök veje, a frissen kirúgott, és ezáltal megsértődött hivatalnokokkal karöltve az elnöknek kellemetlen eseteket kiszivárogtatja a nyilvánosságnak. Ezek a szürreális történetek nem segítették az elnök támogatottságát, amely ciklusának elejétől kezdve már több ellentámogatót tudott felmutatni, mint tényleges szimpatizánst. Trump elnöki munkájának értékelése olyan szempontból érdekes, hogy úgy lett a legújabb kutatások szerint a legnépszerűtlenebb elnök a felmérések történelmében, hogy se pozitív, se negatív irányba nem volt az elnök támogatottságában kilökés. Tehát ha valaki az első nap megszerette Trump kormányzását, szinte garantáltan támogatta az elnököt annak utolsó hivatali napján is, (és ez természetesen ellenkező esetben is igaz). Ezt a gráfot, ha összehasonlítanánk bármelyik más elnökkel az elmúlt száz évben, láthatnánk, hogy Obamától kezdve, Bushon át, még Kennedynak is voltak olyan hónapjai a ciklusaik során, amikor vagy nagyon éljeneztek az elnököket az állampolgárok, vagy rendkívül gyűlölték őket. Ehhez képest Trump támogatottsága a kutatások szerint szinte mindig 40% és 45% körül mozgott, ellentámogatottsága pedig 50%-tól 55%-ig. Konzekvensen ebből két következtetést vonhatunk le.

Egyrészt logikusan megállapíthatjuk, hogy ha Trump radikális, az ország működését alapjaiban meghatározó törvényeket vezetett volna be elnöki ciklusa alatt, akkor azokra a választók által valamilyen visszajelzéseknek meg kellett volna jelennie a kimutatásokban. Mivel elődjeivel összevetve, a new yorkinak nem szerepeltek ilyen kiugrások a kutatásokban, arra kell következtetnünk, hogy Trump nem fogadott el ilyen intézkedéseket. (Chiwaya – Si, 2021) Az a probléma viszont, hogy ezen észrevétel nem áll meg a lábán minden esetben. Nem mondhatjuk azt, hogy Trump kabinet 2 ezer dolláros „stimulus package”, vagy a 7 muszlim többségű országokból való bevándorlások leállítás, és megtiltása olyan intézkedések lennének, amelyek miatt az emberek pro, és kontra irányba nem hangoztatnák ki a véleményeiket. Hogy lehet akkor mégis, hogy az elnök támogatottsága semmilyen irányban nem változott? A válasz erre a kérdésre egyszerű, Donald Trump teljes elnöki ciklusa volt az első az amerikai történelemben, amikor a két párt szimpatizánsai, szinte kivétel nélkül semmiben nem tudtak egyetérteni, emellett szélsőséges, és teljes politikai polarizálódás lépett fel. Nem is nagyon kell sokáig visszatekerni az időben, amikor az amerikai politikai hierarchia republikánus elnökök és demokrata szenátorok, illetve képviselők koalíciójáról, és együttműködéséről szóltak, (1968-1992-ig szinte kivétel nélkül mindig republikánus elnökök, és demokrata többségű szenátus, illetve kongresszus volt megválasztva, a szavazók a pozíció mentén változtatták szavazataikat, nem egy tömb mentén szavaztak). amely fenomén a társadalom egészében megjelent, hiába volt valaki mélységesen republikánus vagy demokrata hívó, tiszteletben tartotta, vagy megpróbálta tiszteletben tartani a másik véleményét. Ez az, amely a mostani amerikai társadalom teljes egészében hiányzik, az egyik oldal hívói megvannak győződve arról, hogy a másik párt vezetői pedofil, sátánista körök évtizedes tagjaiból tevődnek össze, míg a másik oldal támogatói egyszerűen hülyének tekintik ellenfeleiket, és ténylegesen elhiszik, hogy az 1940-es évek Náci Németországának irigylésre méltó replikáját akarják a 70-es 80-as korokban járó pártvezetők kiépíteni. (Levin, 2022) Hogy lehetséges ez? Hogyan alakulhattak ki ezen elképzelések az amerikai választókban, mikor kicsit se nevezhetnénk az Egyesült Államokat egy szélsőséges politikai ideológiával rendelkező országnak? Ez egy nagyon érdekes kérdés, amelyre több választ is tudok adni, kezdve magának az Egyesült Államok világban betöltött pozíciójának csökkenése, a stagnáló, egyre jobban kiszervezett gazdaságon keresztül, az „Amerikai Álom” elképzelésnek lassú megdőlésén át, én egy fontos, de ritkán emlegetett tényezőre szeretnék egy kicsit kitérni, amely végeredményében magának az úgynevezett „Trumpizmus” mint fogalom kiépülésének fontos tényezője volt, ez pedig nem más mint: a politikai cinizmus.

Mit értünk politikai cinizmus alatt egyáltalán? Joseph N. Capella, és Kathleen Hall Jamieson politikai kutatók egy 1996-ban íródott cikkük során a politikai cinizmus fogalmát „társadalmi csoportokon átívelő, valamilyen fajta csalódottság, kilátástalanság, kiábrándultság és bizalmatlanság a gazdasági vagy kormányzati szervezetekkel szembeni érzésként” definiálta. (Capella – Jamieson, 1996) Ezen cikkükben kísértetiesen előrevetítették, hogyha az Egyesült Államok vezetői, illetve maguk a választók nem törekednek arra, hogy az ezen időkben végbemenő politikai történésekhez való hozzáállásukat a választók nem változtatják meg, akkor az egy végesen degradálódó korrozív cinikusságként fog az emberekben átalakulni, amely katasztrofális következménnyel járhat az ország egészére nézve. Ha az ember mindennap úgy kell fel, úgy megy el dolgozni, és úgy fekszik le, hogy teljesen reményt vesztett kilátásai vannak a jövővel kapcsolatban, akkor sok pozitív dolgot nem várhatunk el az adott illetőtől. Ha ezt a hozzáállást több mint 300 millió ember képviseli egyszerre, akkor ott egy súlyos társadalmi krízis van, amely folyamatot visszafordítani rendkívül nehéz lenne bármely kormány számára. A cikk írása óta az amerikai elnökök ezt a társadalmi elégedetlenséget nemcsak, hogy nem tudták megállítani, még rá is erőltettek jó néhányat, Clinton a nőügyeivel, Bush a háborúival, Obama pedig a be nem váltott ígéreteivel. Ehhez, ha hozzáteszünk egy olyan hírmédiát, amely hírszolgáltatás helyett egészen banális dolgokról kezd beszélni a nap 24 órájában a hét mindennapján, az év egészében, akkor hirtelen Donald Trump politikai színre törése a világ legtermészetesebb dolgának látszódik, sőt most már megállapíthatjuk, ő volt ezen reményvesztett választók, utolsó zászlóvivője. Ha csak megnézzük, hogy a mostani felmérések szerint, a 2024-es választáson Trump legtámogatottabb ellenfelei között találhatjuk Michelle Obama volt first ladyt, Ellen DeGeneres (1958-) TV műsor vezetőt, és Dwayne „The Rock” Johnson (1972-) „pankrátort” akkor muszáj észbe kapnunk, és látnunk kell, hogy a társadalom politikába, illetve a képviselőkbe vetett hitének hiánya egy veszélyes ómenként szolgálhat mindannyiunk számára. (Morrow, 2022)

A kongresszus támogatottsági mutatóival szoktak az amerikaiak sokat szórakozni, amely jelen pillanatban 11%-on áll, ez azt jelenti, hogy a felmérések alapján, az átlag amerikai lakos jobban szereti a közlekedési dugókat, a hajtetveket, a fogkihúzásokat, a csótányokat, és egyéb súlyos műtéteket, mint magát a kongresszust. Persze, maga az a gondolat, hogy a politikai elit képviselőiben nem lehet megbízni, nem egy újkeletű dolog, elég, ha csak patrícius-plebejus ellentéteket említjük meg példaként az ókori római időkből. Amíg viszont két ezer évvel ezelőtt egy járható út volt különböző isteni áldásokra, és vele születték képességekkel magyarázni, hogy valaki miért tartozik az elit körökhöz, addig a

felvilágosodás következtében, és elsősorban Amerikára nézve, az emberek szabadsághoz kötött teljes elköteleződésük, ezeket a monológokat már nem hagyják, hogy érvényesüljenek, ma már az emberek sokkal komplexebb folyamatok következtében gondolkodnak, és értelmezik a történeteket körülöttük. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy a törvény és rend által biztosított status quo minden esetben jobb lenne, egy eddig ki nem próbált alternatíva helyett, de a mai napokban egyre jobban kibontakozó radikális nézetek megszületése szinte csak is negatív hozzájárulást eredményeznek az amerikai politikában, amelyről természetesen egyáltalán nem mondhatnánk azt, hogy ne rendelkezett volna sötét pontokkal története során. (Andrew Jackson (1767-1845) elnök, indián őslakosokra vonatkozó erőszakos áttelepítési törvényei „Trail of Tears”, FDR, japán származású amerikai lakosok internáló táborokba küldése a második világháború alatt.) Objektíven megállapítható, hogy Amerikában ténylegesen megjelentek kommunista és fasiszta totalitárius elemekkel rendelkező szervezetek, amelyek, csak, hogy tisztán lássuk a képet el kell mondani, hogy mind a két oldalon fel-fel üti a fejüket, ugyan más-más a végcélja ezen a szervezeteknek, de az eszköz ugyanaz. Ezen szervezetek pont a politikai cinizmus eszközét felhasználva tudják olyan jól megértetni a hangjaikat bizonyos körökben, és sajnos reális lehetőségként szolgálhatnak az alternatívát keresők számára. A Q-anon mozgalom a jobboldalon, illetve a modern Antifa a baloldalon fél, és részigazságokkal csapja be a választókat, hergelik egymást a másik ellen, amely ma már rendszeresen fizikai erőszakba megy át. (Pinna, 2020)

Donald Trump elnökségének megítélése nehéz mivel egy nagyon friss idő tájt tett ki az emberek emlékezetéből, nem lehet objektívan értékelni, illetve a már megjelent, történészek általi osztályozásokat sem lehet szent írásnak venni. Ahhoz, hogy objektívan tudjuk értékelni egy adott vezető teljesítményét, szerintem ciklusok befejezte után minimum 2 évtizednek el kell telnie, csak ennyi idő után tudunk reális képet festeni rendeleteik hosszú távú hatásáról. Mindenesetre a legtöbb történész az eddig néhány megjelent, összes amerikai elnököt rangsoroló kutatásokban a new yorki elnököt konzisztensen az 5 legrosszabb elnökként tartják számon, átlagosan csak Franklin Pierce és James Buchanan (1791-1868), az amerikai polgárháború előtti utolsó elnökök, illetve Andrew Johnson elnök elé helyezik Trumpot, aki így átlagban a 41. legjobb elnökként van elkönyvelve. Véleményem szerint ez egy túlságosa kritikus rangsorolása az elnöknek, nem értem, hogy pl. a 3 hétig elnökként szolgáló William H. Harrison (1773-1841), vagy a saját magát a pozícióba alkalmatlannak tartó Warren G. Harding elnökök, hogy teljesítettek a businessmágnásnál, az viszont kétségtelen, hogy sok republikánus véleményével szemben Trumpot nem lehet semmilyen mérce alapján Amerika legjobb elnökeként nyilvántartani. (Solender, 2021)

4.3. Szövetségesek a nagyvilágban – a Trumpizmus megjelenése különböző országokban, követőik ismertetése

Ugyan a Donald Trump által képviselt populizmusnak ő a legismertebb képviselője nemzetközi szinten, de politikai értékeihez hasonló képviselők az elnök beiktatása előtt, és utána is megjelentek az internacionális szintéren, ezen bekezdésemben őket ismertetném.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni, nem csak azért, mert országunk vezetője, hanem azért is mert politikai gondolatai ma már nemzetközi véleményformáló hatással bírnak, Orbán Viktor (1963-), a magyar történelem leghosszabb ideig megbízott miniszterelnökének személyét. Orbán első ciklusát 1998-ban minösszesen 35 évesen kezdte, a saját maga által vezetett Fiala Demokraták Szövetsége (FIDESZ), Magyar Demokrata Fórum (MDF), és Független Kisgazda Párt (FKgP) koalíciójának által. 1998 és 2002 közötti miniszterelnöksége, elsősorban a magyar gazdaság megreformálásán, illetve egy, a választók polgárosodásának folyamatának megkezdésén alapult, ezen kívül a kormány kiemelt szerepet szentelt az ország, nemzetközi szervezetekhez való csatlakozásának szükségességéhez (1999-NATO egyezmény aláírása, 2004-es EU csatlakozás megszervezése). Második ciklusát a 2010-ben az általa fémjelzett „fülkeforradalom” hatására kezdhette meg, melyek során pártja, és koalíciós partnere a Keresztény Demokrata Néppárt (KDNP) 2/3-os többséget szerzett meg a parlamentben. Ezen ciklusa jelentős mértékekben eltért a korábbtól, a régebbi polgárosodási kezdeményezéseket felváltották a népnemzeti egység kiépítésének gondolatai, illetve az Unióval szembeni kritikái is egyre jobban hangoztatva voltak. Kinevezését harmadik alkalommal tarthatta meg a miniszterelnök 2014-es választások megnyerése után, ezen periódus alatt legfontosabb tevékenysége a 2015 nyarán és őszén végbemenő migrációs válság kezelésében, és déli határzár létrehozásában jelent meg, amellyel nemzetközi szinten elismeréseket, és kritikákat váltott ki a politikai vezetők közül. Ugyancsak ekkortájt hirdette meg az „illiberális demokráciák” elvét, amelyek szerint követhető példaként szolgálnak Magyarország számára. A 2018-as választások során elnyert negyedik ciklusa alatt elsősorban nemzetközi befolyása nőtt a miniszterelnöknek, a ciklus végére Európa egyik legismertebb és legvitatottabb politikai vezetőinek lett nyilvánítva több kutató által. (kormany.hu, 2023) Azon kevesek közé tartozott, akik nyíltan kiálltak Donald Trump megválasztásának szükségességének mellett, amelynek következtében a két vezető között szinte baráti viszony épült ki, rendszeresen beszélgetettek telefonon és személyesen is. 2022-ben elnyert, abszolút rekorder ciklusa jelenleg elsősorban a világgazdasági nehézségek által bekövetkezett megélhetési problémák kezelésén, és az EU-val történő valamilyen szintű kapcsolatjavításon

alapul, amelyekhez kapcsolatban a magyar miniszterelnök többször kijelentette közismert amerikai televíziós csatornákon (Fox News), illetve közösségi média felületen (Elon Musk Twitter/X felülete), hogy Trump 2024-es megválasztása elengedhetetlen az amerikai népnek a jó kapcsolatok fenntartására illetve a krízishelyzetek kezelésére. (Griera, 2023)

A franciaországi, egykori Nemzeti Front, ma már Nemzeti Tömörülés párt, frissen lemondott vezetője Marine Le Pen (1968-) ugyancsak nagy elő hirdetője volt a Trump által képviselt populista politikának. Le Pen ugyan háromszor is megpróbálkozott elnökké választával, de hiába próbálta pártjának programját egyre jobban a centumba sulykolni (mint pl. az abortusz törvények helyben tartásával), egyszerűen a mai, óriási bevándorlási arányokkal rendelkező Franciaországban nem lehetett életképesen eladni a még mindig túl radikálisnak minősített programját a választók számára. (Ockrent, 2016) A holland Geert Wilders (1963-) is hasonló cipőben jár, hiába országának egyik legnépszerűbb politikusa, pártja a Szabadságpárt, 2006-os megalakulásuk óta sosem tudott igazi komoly alternatívaként megjelenni a választók fejében, elsősorban az Európai Unióból való kilépésük hirdetése limitálja őket a további sikerek elérésében. Egy ember, aki viszont sikeresen ki tudta léptetni országát az EU-ból az nem más volt, mint Nigel Farage (1964-) angol politikus, az Egyesült Királyság Önállósága Párt majd a Brexit Párt alapító tagja, aki a 90-es évektől kezdve folyamatosan hangoztatta, hogy a UK-nak muszáj kilépnie gazdasági, és társadalmi okok miatt az EU-ból, amelyet a konzervatív David Cameron (1966-) miniszterelnök újraválasztási kampányának sikeressége miatt, 2016-ban egy vitatható kampány során el tudott érni. Ezalatt a kampány során fog Theresa May (1956-), és Boris Johnson (1964-) későbbi miniszterelnökök a kilépés mellett kampányolni, akik Trump elnöksége alatt ugyancsak jó viszonyt fognak táplálni a new yorkival, A Brexit mellett a Trumpista forgatókönyvvel fognak érvelni, amellyel ugyan elérik az Egyesült Királyság kilépését az EU-ból, de mindkettőjük politikai karrierjét tönkretette, és teret adott a Keir Starmer (1962-) által irányított Munkáspártnak egy esetleges óriási mértékű 2024-es győzelemhez. (Lawler, 2022)

Az Európán kívüli Trumpizmus hódításának hatására Jair Bolsonaro (1955-) volt brazil elnököt, Recep Tayyip Erdoğan (1954-) török elnököt, Narendra Modi (1950-) indiai elnököt, és Rodrigo Duterte (1945-) majd Bongbong Marcos (1957-) fülöp-szigeteki elnököket lehetne megemlíteni. Ezen országokban általánosságban elmondható, hogy az amerikai elnök elképzelésinél is szigorúbb, és autokratább populizmus ment végbe az elmúlt fél évtizedben, a halálbüntetések növekedése, a politikai ellenzék bebörtönzése, szabad sajtó limitálása, és téves információk terjesztése olyan mértéket öltött, amely a hidegháború óta nem volt tapasztalható ezen országokban, a nemzetközi politika eltolódásának eredménye miatt. Egyes

elemző aggasztó dologként jelölte azt meg, hogy Trump, illetve ezen országok vezetői között egy kölcsönös észrevétel, és tanulási mód jelent meg, ezáltal próbálgatva azt, milyen demokráciát felülíró dolgokat tudnak az országuk jogi keretei közt megtenni. (Cockburn, 2020)

4.4. A Trumpizmus vége? A 2020-as elnökválasztás eredménye és hatása

Az Egyesült Államok 59.-ik elnökválasztása 2020 november 3.-án történt meg, amikor is a hivatalban lévő Donald Trump republikánus jelölt, a demokrata Joe Biden volt alelnökkel mérkőzött meg az elnöki cím megszerzéséért. Ez a választás a 158 és fél millió leadott szavazatával a legtöbb választót megmozgató voksolás az amerikai történelemben. A koronavírus hatására, és a potenciális esetek elkerülése miatt az államok nagy része lehetőséget nyújtott a szavazóknak, hogy elektronikus, vagy papír alapon beküldhessék szavazólapjukat, az állami hivatalokba. Donald Trump kampánya elnöki teljesítményének sikerein alapult, szlogenje a „Tartsuk meg Amerika Nagyságát”, Joe Biden meg Trump elnök alkalmatlanságára építette fel kampányát, amelynek központi szlogenje a Warren G. Harding által egy évszázaddal előtt sikeresen használt „Return to Normalcy” azaz „Visszatérés a normális állapotokhoz” platformja volt, a Biden kampány szerint olyan mértékben csorbította meg Trump elnökségével az USA rendszerét, illetve megítélését a nemzetközi szintén, hogy emiatt már nem egy elnökválasztásról van szó, hanem maga a józan ész, és a demokrácia megtartásáról a tét. (Klassen, 2021)

A választási időszak példátlan módon volt ellenséges a két nagy tábor között az emberek ténylegesen úgy gondolták, hogy az egyik oldalon fasiszta nácik, a másik oldalon pedig pedofil gyermekfeláldozók alkotják a választói tömböket, így nem meglepetés, hogy a jelöltek minden egyes kérdésben más véleménnyel voltak, és rendkívül sokszor támadták egymás karakterét. A konzervívek Bident egy pedofil, demens, össze-vissza hablatyoló vén trottnak állították be, míg Trump, Adolf Hitler (1889-1945) újabb érkezéseként volt számon tartva a liberális médiában. Éppen emiatt inkább azon kellett volna csodálkoznunk, hogy a választás lemenetele teljesen tisztán, és semmiféle kihágásokkal történik meg, nos ahogyan nagyon jól tudjuk, ez nem történt meg, a választás eredményét a mai napig nem ismerte el Trump, hiába nem talált se a főügyésze, se a legfőbb bíróság arra utaló jeleket, hogy széleskörű választási csalások mentek volna végbe a voksolás során. Ez ettől függetlenül nem jelenti azt, hogy csalások nem mentek volna végbe, számos szavazószámláló lett előállítva, akik vagy a republikánus, vagy a demokrata jelölt szavazatait valahogyan

megpróbálták megsemmisíteni, ettől függetlenül Trump egyszerően olyan nagy mértékben kapott ki a scranton-i jelöltől, hogy nem lehet megkérdőjelezni a választás eredményét. Biden a Clinton által elvesztett Midwest államait (Michigan, Pennsylvania, Wisconsin) visszanyerte a már floridai székhellyel bejegyeztetett Trumptól, ezen kívül sikerült olyan évtizedeken keresztül republikánus fellegrákként számon tartott államokat elnyernie, mint Arizona és Georgia. (Leip, 2020) Trump többször hangoztatta, hogy egy ember tudja a választások eredményét semlegesíteni, ez pedig nem más, mint a pozíciójából eredendő, választások hitelesítését levezénylő Mike Pence alelnök volt, aki miután kijelentette, hogy neki törvényileg nincsen hatalma egy választás eredményének ellenszegülni, akár szeretné, akár nem. Ennek hatására a Capitolium előtt, Trump által összehívott támogatói tömeg, a választás hitelesítésének napján, megostromolta az épületet, amely 5 ember halálához vezetett közvetlenül, köztük négy tüntető, és egy rendőr, aki a látottak után öngyilkosságot követett el a támadás estéjén, ezen kívül a Capitolium védésében részt vevő 3 további rendőr lett öngyilkos hónapokkal később. Az elnököt köz jogilag felelősségre vonták másodjára elnöki ciklusa, a tüntetők összehozataláért tweetjei által, amely során végül a republikánus többségű szenátus nem találta vétkesnek az elnököt a támadás miatt. Biden elnök beiktatása után a demokrata többségű képviselőház felállította a január 6.-a bizottságot, melynek célja minden egyes olyan elítélése, akik a támadásban részt vettek, ezen kívül a bizottság sorozatosan próbálja kideríteni, hogy Trump hogyan befolyásolhatta az események lemenetelét, amellyel azt szeretnék elérni, hogy a volt elnök jogilag ne tudjon a következő választáson elindulni. (Schiffrin et al., 2023)

A 2022-es időközi választásokat az Egyesült Államokban 2022. november 8-án tartották meg. Joe Biden elnök mandátumának első két éve után tartott választás idején a Képviselőház mind a 435 székéért, míg a Szenátusban a 100 székéből a harmadáért írtak ki választásokat. Ezek mellett 39 államban kormányzói választásokat is tartottak. Joe Biden elnök ekkoriban a valaha volt legnépszerűtlenebb elnöke volt az Egyesült Államok történetében, a demokrata konzisztensen kisebb támogatói bázissal rendelkezett mind elődje, Donald Trump. A koronavírus utáni, illetve az orosz-ukrán háború okozta életszínvonal romlás, az infláció jelentős mértékű megerősödése, az országszerte egyre gyakortább megjelenő tömeglövöldözések, és egyéb erőszakos bűnelkövetések, illetve a gyengének vélt határvédelem egyértelműen azt vetítette előre, amelyet a történelem is bizonyított mindeddig, hogy egy frissen megválasztott elnök az első időközi választásán nagy mértékben ki fog kapni, az általa támogatott jelölteknek sorozatosan kellett volna versenyeket elveszteni. A felmérések általánosságban azt mutatták, hogy a republikánusok, mind a képviselőházban,

mind a szenátusban, mind a kormányzói választásokban, országos szinten többséget kellett volna megszerezniük, amellyel lehetetlenné tették volna a Biden által kezdeményezett törvények elfogadtatását (mint pl. a felsőoktatásban résztvevő hallgatók diákhitelének eltörlését, az abortuszhoz való jog megtartását néhány államban). (Collinson, 2022) Trump az elmúlt másfél év seb nyalogatása után, teljes erőbedobással részt vett a republikánus előválasztásokban, ahol a maga által favorizált jelölteket óriási anyagi, és média támogatásokkal szponzorálta. Ez sok esetben ahhoz vezetett, hogy a már több évtizede szolgálatot teljesítő képviselőket, egy teljesen ismeretlen, és radikálisnak mondható jelöltek cserélték le. Minél közelebb tudta egy jelölt magát Trumphoz láncolni, annál nagyobb esélye volt, hogy a főválasztáson el tudjon indulni, ez ugyan az előválasztáson egy kifizetődő stratégia volt, de radikális nézeteik miatt (abortusz teljes betiltása még szexuális erőszak, vagy nyitott gerinccel születendő gyermekek esetében is), a nem republikánusként elköteleződött szavazókban aggodalmat okozott, sokan féltek az USA demokráciájának visszaesésében. Emiatt már érthetőbbek az eredmények, a republikánusok nem tudták a szenátust megnyerni, a képviselőházat éppen, hogy csak el tudták hódítani, kormányzói szinten pedig a legjobban támogatott jelöltjeik nem nyerték meg versenyeket. A republikánus bázison belül, esélyt látván a változásra, a kritikus hangok egyből meg is jelentek Trump ellen, hisz az előbb felsorolt Biden által „okozott” problémák, és a történelmi példák hatására sem tudtak a volt elnök legfontosabb jelöltjei a választásaikat megnyerni (Kari Lake (1969-), Arizona-i kormányzói verseny, Herschel Walker (1962-), Georgia-i szenátori verseny. Mehmet Oz(1960-), Pennsylvania-i szenátori verseny). A republikánus bázis a választás következtében, a kirívóan jól teljesítő, és Trump által annyira nem kedvelt, Ron DeSantis floridai kormányzó mellé kezdtek beállni, akit a fogadóirodák a legnagyobb esélyesnek tartottak a 2024-es választás megnyerésére, és a volt new yorki politikából való nyugdíjba küldésére. (Wierson, 2022) Miután hivatali ideje lejárt, Trump titkosított dokumentumokat vitt el floridai, Mar-A-Lago házába, amelyeket miatt a NARA (National Archives and Records Administration) 2022 augusztusában az FBI segítségével visszaszerezte majd az év novemberében beperelte államtitkok felelőtlen kezelésével a volt elnököt. A republikánus ellen jelenleg 4 különböző büntető eljárás indult, ezek az előbb említett államtitkok hanyagságától, Stephanie Clifford (1979-), ismertebb nevén Stormy Daniels prostituált lefizetésén keresztül, a január 6.-án bizonyított magatartásán át, illetve cégeinek üzleti nyilvántartásainak meghamisításával gyanúsítják a volt elnököt. (Desjardins – Barajas, 2023) Ha ezen perekben a volt elnököt ténylegesen bűnösnek találják, nagy valószínűséggel több millió dolláros kártérítéseket vagy legrosszabb esetben akár börtönbe is kerülhetne a volt new

yorki, amely sok hiedelemmel ellentétben nem lenne kizáró ok az újabb elnökválasztásból, ahogyan már említettem az amerikai alkotmány engedélyezi a büntetett előéletüket indulását a választáson. Trump, a jómagá által „konceptiós perekként” felhozott vádak ellen mutatott macsó magatartásával sikeresen visszaszerezte az időközi választások alatt elvesztett republikánus pártszavazókat, akik közel háromnegyedes többséggel támogatják a volt elnököt pártkihívóival szemben. A legfrissebb felmérések szerint egy Biden-Trump elnökválasztás esetén szoros csatában, de Joe Biden újra legyőzné a new yorkit. (projects.fivethirtyeight.com, 2023)

5. ÖSSZEGZÉS

Donald Trump elnöksége a polgárháború óta egyértelműen a legizgalmasabb és legsokkolóbb pár évét tette ki az amerikai politika történelmének. Egyedi stílusa több olyan folyamatot indított el, amely a politikai klíma változását eredményezte akár pozitív akár negatív irányban. Ahány embert megkérdeztünk, annyiféleképpen fogják az elnök négy éves ciklusát értékelni. Általánosságban elmondhatjuk, hogy ígéreteinek nagyobb részét nem tudta beváltani. Az a kevés törvény, illetve rendelet, amelyeket elfogadtatott kormányzása alatt nagy hatással volt szavazóira, akik a mai napig az egyik legjobb elnökként tartják számon a new yorkit. Trump volt az első olyan elnök, aki nem próbálta megjátszani magát a kamerák előtt. Nyíltan mondott hazugságokat, féligazságokat az állampolgárok számára. Füllentéseit hiába leplezték le az újságírók a saját szakmai hibáik miatt az átlag szavazó inkább az elnöknek adott bizalmat. Tisztában voltak minden esetben azzal, hogy elnökük ugyan nem mond igazat, de ő még így is jobb, mint azok a munkatársai a médiának, akik megjátszották népszolgálati tevékenységeiket. Általánosságban elmondható, hogy a sokat hangoztatott amerikai demokrácia képzete csorbult a republikánus alatt, de nem mondhatjuk azt, hogy erre ne lett volna meg az igény a választókban. Így nem lehet teljes egészében az amerikai lakosokat sajnálni jelen helyzetükért, „azt ették meg, amit kifőztek”. A dolgozatom címének választott „Republikanizmus-e a Trumpizmus?” kérdésre több mint ötven oldal okfejtés után a következő válasz adható: A klasszikus értelemben vett republikánus alapértékeket nem képviseli Donald Trump magatartása, viselkedésmódja és strukturális elképzelése. A választók tömege által preferált pártideológiát viszont teljes mértékben kielégítette, és tette ezt oly módon, hogy egy mini pártforradalom is végbement. Ennek következtében Trump és emberei teljes egészében át tudták venni az irányítást a párt felett. Ez a republikánusok identitáshiányától Obama elnökségén keresztül és a médiamarketinges felületek tökéletes használatával együtt valósulhatott meg. Az elnök hatalma a párton belül csak is a populizmus világszintű térvesztésének következtében veszített erejéből. Ettől függetlenül Donald Trumpot nem írhatjuk le, mint ahogyan azt már sok politikai elemző tette meg az elmúlt években. A fő javaslatom, hogy mi magyarok, több ezer kilométerre a történésektől, dőlünk kényelmesen hátra a foteljeinkben, és popcornnal a kezünkben élvezzük a Trump show legújabb adásait.

6. IRODALOMJEGYZÉK

- 270towin.com (2016): 2016 Presidential Election https://www.270towin.com/2016_Election/ (letöltve: 2023.10.05.)
- abcnews.org (2016): Hillary Clinton's History of Talking About Glass Ceilings <https://abcnews.go.com/Politics/hillary-clintons-history-talking-glass-ceilings/story?id=43255845> (letöltve: 2023.10.05.)
- Adams, R. (2012): Donald Trump's 'birther' remarks take centre stage - US politics live <https://www.theguardian.com/world/2012/may/29/mitt-romney-donald-trump-live> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- algop.org (2022): History of the Republican Party <https://algop.org/our-party/history-of-the-republican-party/> (letöltve: 2022. 11. 05.)
- Arcanum.com (2022): Magyar etimológia szótár <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/p-F3534/politika-F37F3/> (letöltve: 2022.02.18.)
- Arnold, P. E. (2022): WILLIAM TAFT: DOMESTIC AFFAIRS <https://millercenter.org/president/taft/domestic-affairs> (letöltve: 2022. 11. 05.)
- atv.hu (2015): Email-botrány: Hillary Clinton házugságspirálban <http://www.atv.hu/kulfold/20150814-email-botran-y-hillary-clinton-hazugsagspiralban> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- bbc.com (2020): Mike Pence: From Indiana to the White House <http://www.bbc.com/news/election-us-2016-36796501> (letöltve: 2023. 06. 27.)
- Beinart, P. (2016): The Myth of the 'Reagan Democrat' <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2016/03/the-myth-of-the-reagan-democrat/475608/> (letöltve: 2022. 11. 05.)
- Békésireformátusok.hu (2022): Konfirmáció - mi az? http://bekesireformatusok.hu/index.php?route=public/article&article_id=98 (letöltve: 2022. 11. 05.)
- Berenson, T. (2015): Donald Trump Calls For 'Complete Shutdown' of Muslim Entry to U.S <http://time.com/4139476/donald-trump-shutdown-muslim-immigration/> (letöltve: 2019. 10. 27.)
- Berenson, T. (2016): David Duke Says He and Donald Trump Have the Same Message <https://time.com/4514350/david-duke-donald-trump-senate-louisiana/> (letöltve: 2022. 11. 06.)
- biography.com (2023): Donald Trump bio <http://www.biography.com/people/donald-trump-9511238> (letöltve: 2023. 09. 27.)
- Blake, A. (2016): Who is Tim Kaine? <https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2016/07/22/10-things-you-should-know-about-tim-kaine/> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- Bloomberg Billionaire Index (2022): Donald Trump <https://www.bloomberg.com/billionaires/profiles/donald-j-trump/?leadSource=uverify%20wall> (letöltve: 2022.10.28.)
- Borden, J. (2016): Why didn't Hillary Clinton go to key states? <https://medium.com/@jborden/why-didnt-hillary-clinton-go-to-key-states-153a1e961975> (letöltve: 2023.10.05.)
- Boser, U. – Schwaber, D. – Johnson, S. (2017): Trump University: A Look at an Enduring Education Scandal <https://www.americanprogress.org/article/trump-university-look-enduring-education-scandal/> (letöltve: 2022. 11. 05.)

- Buettner, R. – Bagli, C. V. (2016): How Donald Trump Bankrupted His Atlantic City Casinos, but Still Earned Millions <https://www.nytimes.com/2016/06/12/nyregion/donald-trump-atlantic-city.html> (letöltve: 2022. 11. 05.)
- Butler, J. – Simon, S. – Johnson E.A. (2016): VPR Poll: Overall Results & Full Data <http://digital.vpr.net/post/vpr-poll-overall-results-full-data#stream/0> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- Cadava, G. (2020): The Deep Origins of Latino Support for Trump <https://www.newyorker.com/news/the-political-scene/the-deep-origins-of-latino-support-for-trump> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- Cappella, J. N. – Jamieson, K. H. (1996). News Frames, Political Cynicism, and Media Cynicism. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 546, 71–84.
- Chait, J. (2020): Trump Binge-Watched Fox News All Night, Woke Up to Watch More Fox <https://nymag.com/intelligencer/2020/09/trump-fox-news-watch-television-binge-woodward-book.html> (letöltve: 2023.10.06.)
- Chiwaya, N. – Si, W. (2021): Donald Trump's presidency was a roller coaster. His approval ratings were not. <https://www.nbcnews.com/news/us-news/donald-trump-s-presidency-was-roller-coaster-his-approval-ratings-n1255360> (letöltve: 2023.10.06.)
- Chozick, A. (2015): Economic Plan Is a Quandary for Hillary Clinton's Campaign <https://www.nytimes.com/2015/02/08/us/politics/economic-plan-is-a-quandary-for-hillary-clintons-campaign.html> (letöltve: 2023.10.05.)
- CIA (2016): The World Factbook: The United States <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/us.html> (letöltve: 2019. 10. 27.)
- CNN (2018): Trump in 1999: Oprah would be my VP choice <https://youtu.be/bc90K7Kieek> (letöltve: 2022. 11. 05.)
- Cockburn, P. (2020): Trump, Erdogan, Modi, Orban, Bolsonaro – populist nationalists have met their match in the coronavirus <https://www.independent.co.uk/voices/coronavirus-trump-erdogan-modi-orban-bolsonaro-a9471336.html> (letöltve: 2023.10.06.)
- Cohn, D. V. – Caumont, A. (2016): 10 demographic trends that are shaping the U.S. and the world <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2016/03/31/10-demographic-trends-that-are-shaping-the-u-s-and-the-world/> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- Collinson, S. (2022): Biden faces years of acrimony if Democrats get a midterm election drubbing <https://edition.cnn.com/2022/10/28/politics/biden-blue-states-midterm-election-analysis/index.html> (letöltve: 2023.10.06.)
- Constitution of The Unites States (2016): The Constitution of the United States <http://www.usconstitution.net/const.pdf> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- Cornell University Law School (2022): 22nd amendment <https://www.law.cornell.edu/constitution/amendmentxxii> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- Cox C. (2019): 11 times Trump has ripped Jeff Sessions <https://edition.cnn.com/2019/11/08/politics/jeff-sessions-donald-trump-insults/index.html> (letöltve: 2023.10.06.)
- C-SPAN (2015): Donald Trump Presidential Campaign Announcement Full Speech (C-SPAN) <https://www.youtube.com/watch?v=apjNfkysjbM> (letöltve: 2023. 10. 04.)
- Desjardins, L. – Barajas, J. (2023): Where the criminal cases against Trump stand <https://www.pbs.org/newshour/politics/where-the-criminal-cases-against-trump-stand> (letöltve: 2023.10.07.)
- Devega, C. (2015): The air went out of Ben Carson: Race, the right, and the fall from front-runner to afterthought http://www.salon.com/2015/12/12/the_air_went_out_of_ben_carson_race_the_right_and_the_fall_from_front_runner_to_afterthought/ (letöltve: 2022. 10. 27.)

- Dummies.com (2016): UNDERSTANDING U.S. POLITICAL CONVENTIONS <http://www.dummies.com/education/politics-government/understanding-u-s-political-conventions/> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- Durden, T. (2016): New Podesta Email Exposes Playbook For Rigging Polls Through "Oversamples" <http://www.zerohedge.com/news/2016-10-23/new-podesta-email-exposes-dem-playbook-rigging-polls-through-oversamples> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- Easley, C. (2016): Voters Want a Strong Leader More Than Anything Else, Exit Poll Shows <https://morningconsult.com/2016/11/08/voters-want-strong-leader-anything-else-exit-poll-shows/> (letöltve: 2023.10.06.)
- esquire.com (2016): The Untold Stories of Election Day 2016 <https://www.esquire.com/news-politics/a13266971/election-2016-behind-the-scenes/> (letöltve: 2023.10.05.)
- Faux, J. (2014): NAFTA, Twenty Years After: A Disaster <https://www.epi.org/blog/nafta-twenty-years-disaster/> (letöltve: 2023.10.06.)
- Fox News (2016): Coverage of Trump controversies raises questions about media <https://www.youtube.com/watch?v=zUPF9YsIoUk> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- Frazin, R. (2022): Zinke, former Trump administration official, wins Montana House race <https://thehill.com/homenews/campaign/3729239-zinke-former-trump-administration-official-wins-montana-house-race/> (letöltve: 2023.10.06.)
- Friedersdorf, C. (2013): Whopper of the Year: "The Mainstream Media" Ignored Benghazi <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2013/08/whopper-of-the-year-the-mainstream-media-ignored-benghazi/278351/> (letöltve: 2022.07.23.)
- fvap.gov (2022): Voting in Primaries What Are They? FACT SHEET <https://www.fvap.gov/uploads/FVAP/Outreach-Materials/PrimaryElectionsFactSheet.pdf> (letöltve: 2022. 11. 06.)
- Goldman, A. (2017): James Comey 'Mildly Nauseous' Over Idea He Swayed the Election <https://www.nytimes.com/2017/05/03/us/politics/james-comey-fbi-senate-hearing.html> (letöltve: 2022.07.24.)
- Gorman, C. – Mandelbaum R. (2016): Grading the Presidential Candidates on Science <https://www.scientificamerican.com/article/grading-the-presidential-candidates-on-science/> (letöltve: 2022.07.21.)
- Green Party US (2023): Green Party US Homepage <http://www.gp.org/> (letöltve: 2023. 10. 27.)
- Grenoble, R. (2019): Ben Carson Claims 'Oreo' Flub A Result Of Mishearing, Not Incompetence https://www.huffpost.com/entry/ben-carson-oreo-katie-porter-reo_n_5ce58fe0e4b09b23e65cc0d2 (letöltve: 2023.10.06.)
- Griera, M. (2023): Orban to Trump: 'Keep fighting, Mr President! We are with you' <https://www.euractiv.com/section/politics/news/orban-to-trump-keep-fighting-mr-president-we-are-with-you/> (letöltve: 2023.10.06.)
- Guillory, F. (2022): Southern Strategy: From Nixon to Trump <https://www.southerncultures.org/article/southern-strategy-from-nixon-to-trump/> (letöltve: 2022. 11. 05.)
- Hale, J. F. (1995). The Making of the New Democrats. *Political Science Quarterly*, 110(2), 207–232.
- Hallberg, B. (2016): How Marco Rubio Lost His Voice ... and the Election <http://thefederalist.com/2016/03/16/how-marco-rubio-lost-his-voice-and-the-election/> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- Henderson, B. – Lawler D. (2016): How does the US presidential election work and which swing states will determine whether Donald Trump or Hillary Clinton will win? <http://www.telegraph.co.uk/news/0/how-does-the-us-presidential-election-work-and-what-are-the-swin/> (letöltve: 2022. 10. 12.)

- hillaryclinton.com (2016): Learn more about Hillary's vision for America. <https://www.hillaryclinton.com/issues/> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- History.com (2021): Bleeding Kansas <https://www.history.com/topics/19th-century/bleeding-kansas> (letöltve: 2022. 11. 05.)
- Hoft, J. (2016): HISTORY! Trump Shatters Republican Primary Vote Record by 1.4 Million Votes <http://www.thegatewaypundit.com/2016/06/trump-trumps-wins-historic-race-record-fashion/> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- Hogan, B. – O'Neill, N. (2022): Ivana Trump buried at Trump National Golf Club cemetery in Bedminster, NJ <https://nypost.com/2022/07/20/this-is-where-ivana-trump-was-buried/> (letöltve: 2022. 10. 28.)
- Hudson, L. (2023): Looking back at the 1968 Democratic National Convention <https://www.politico.com/news/2023/04/11/looking-back-at-the-1968-democratic-national-convention-00091441> (letöltve: 2023.10.05.)
- Hughes, K. (2012a): The 1980 Election Explained <https://youtu.be/X1hKVNET51k> (letöltve: 2023. 10. 05.)
- Hughes, K. (2012b): The Election of 2000 Explained: US History Review <https://youtu.be/KWETjjTniWo> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- Hunt, E. (2017): Trump's inauguration crowd: Sean Spicer's claims versus the evidence <https://www.theguardian.com/us-news/2017/jan/22/trump-inauguration-crowd-sean-spicers-claims-versus-the-evidence> (letöltve: 2023.10.06.)
- Isidore, C. (2015): Everything you want to know about Donald Trump's bankruptcies <https://money.cnn.com/2015/08/31/news/companies/donald-trump-bankruptcy/> (letöltve: 2022. 11. 05.)
- Jacobs, B. (2016): Ted Cruz, the master strategist, was no match for Trump's cult of personality <https://www.theguardian.com/us-news/2016/may/05/ted-cruz-republican-us-election-2016> (letöltve: 2019. 10. 27.)
- Joung, M. (2019): Trump Has Now Had More Cabinet Turnover Than Reagan, Obama and the Two Bushes <https://time.com/5625699/trump-cabinet-acosta/> (letöltve: 2023.10.05.)
- Kessler, G. (2016): Trump's false claim he built his empire with a 'small loan' from his father <https://www.washingtonpost.com/news/fact-checker/wp/2016/03/03/trumps-false-claim-he-built-his-empire-with-a-small-loan-from-his-father/> (letöltve: 2022.02.20.)
- King, R. (2022): How Trump's 236 endorsed candidates fared in the primary season <https://www.washingtonexaminer.com/news/campaigns/comprehensive-look-trumps-endorsement-record> (letöltve: 2022. 11. 05.)
- Klassen, T. (2021): Biden presidency marks a return to normalcy after chaotic Trump years <https://theconversation.com/biden-presidency-marks-a-return-to-normalcy-after-chaotic-trump-years-153441> (letöltve: 2023.10.06.)
- kormany. hu (2023): Orbán Viktor életrajza <https://2015-2019.kormany.hu/hu/aminiszterelnok/eletrajz> (letöltve: 2022.05.12.)
- Kranish, M. (2019): Trump pressured his alcoholic brother about his career. Now he says he has regrets. https://www.washingtonpost.com/politics/trump-pressured-his-alcoholic-brother-about-his-career-now-he-has-regrets-/2019/08/07/58ec2d70-b216-11e9-8f6c-7828e68cb15f_story.html (letöltve: 2022. 11. 05.)
- Lawler, D. (2022): U.K. prime ministers have been falling fast since Brexit <https://www.axios.com/2022/10/20/uk-prime-ministers-since-brexit-truss-johnson-may> (letöltve: 2023.10.06.)
- Leip, D. (2020): United States Presidential Election Results 2020 <http://uselectionatlas.org/RESULTS/> (letöltve: 2022. 10. 27.)

- Levin, B. (2022): Report: Trump Wanted His Military Leaders to Pretend He Was Adolf Hitler <https://www.vanityfair.com/news/2022/08/donald-trump-military-generals-adolf-hitler> (letöltve: 2023.10.06.)
- Libertarian Party (2023): Libertarian Party Homepage <https://www.lp.org/the-libertarian-party/> (letöltve: 2023. 10. 27.)
- Mayer, J. (2016): Donald Trump's Ghostwriter Tells All <https://www.newyorker.com/magazine/2016/07/25/donald-trumps-ghostwriter-tells-all> (letöltve: 2022.10.28.)
- McGraw, M. (2018): Trump doubled down on his demands during a closed-door meeting with leaders <https://abcnews.go.com/Politics/trump-nato-allies-double-defense-spending-goals/story?id=56509760> (letöltve: 2023.10.05.)
- Moody, C. (2016): America's voting system is crazy -- here's what you need to know <http://edition.cnn.com/2016/01/31/politics/us-election-2016-explained/> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- Morrow, B. (2022): Dwayne Johnson could give Trump a 'run for his money' in 2024, former White House chief of staff says <https://theweek.com/news/1012505/dwayne-johnson-could-give-trump-a-run-for-his-money-in-2024-former-white-house-chief> (letöltve: 2023.10.06.)
- nbcwashington.com (2022): Former Attorney General Thought Trump Could Have Become 'Detached from Reality' <https://www.nbcwashington.com/news/national-international/trump-was-shoved-no-interest-in-facts-former-attorney-general-bill-barr/3076071/> (letöltve: 2023.10.06.)
- Nelson, L. (2016): "Grab'em by the pu**y": how Trump talked about women in private is horrifying <http://www.vox.com/2016/10/7/13205842/trump-secret-recording-women> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- Nicholas, P. – Tau, B. (2016): Hillary Clinton Officially Becomes First Woman to Win Major Party Nomination <http://www.wsj.com/articles/hillary-clinton-officially-becomes-first-female-to-win-major-party-nomination-1469572814> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- O'Donnel, J. (2018): Donald Trump Says He's 'Never Used Racist Remarks.' I Know Different. <https://www.politico.com/magazine/story/2018/11/07/donald-trump-says-hes-never-used-a-racist-remark-i-know-different-222314/> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- O'Keefe, E. – Balz D. – Gold M. (2016): Fall of the House of Bush: How last name and Donald Trump doomed Jeb https://www.washingtonpost.com/politics/fall-of-the-house-of-bush-how-last-name-and-donald-trump-doomed-jeb/2016/02/21/bc96cc62-d8d1-11e5-925f-1d10062cc82d_story.html (letöltve: 2022. 10. 27.)
- Obamacarefacts.com (2015): RomneyCare: What is RomneyCare? <https://obamacarefacts.com/romneycare-romneyhealthcare/> (letöltve: 2022. 11. 06.)
- Ockrent, C. (2016): Trumpism, the French way <https://www.almendron.com/tribuna/trumpism-the-french-way/> (letöltve: 2023.10.06.)
- Orimbo, J. (2019): Donald Trump on Oprah Show in 1988 <https://youtu.be/bFrpsx3r--Q> (letöltve: 2022.10.28.)
- Paul, B. (1988): Dukakis' Economic Views Hardly Conservative <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1988/06/18/dukakis-economic-views-hardly-conservative/e8b4551c-a6d5-4e26-8125-8adf3dea63c7/> (letöltve: 2022.08.23.)
- Pew Research Center (2016): Obama Leaves Office on High Note, But Public Has Mixed Views of Accomplishments <https://www.pewresearch.org/politics/2016/12/14/obama-leaves-office-on-high-note-but-public-has-mixed-views-of-accomplishments/> (letöltve: 2022. 10. 27.)

- Pilkington, E. (2017): 'American carnage': Donald Trump's vision casts shadow over day of pageantry <https://www.theguardian.com/world/2017/jan/20/donald-trump-transition-of-power-president-first-speech> (letöltve: 2023.10.05.)
- Pinna, M. (2020): QAnon, egy bizarr összeesküvés-elmélet <https://hu.euronews.com/my-europe/2020/10/23/qanon-egy-bizarr-osszeeskuves-elmélet> (letöltve: 2023.10.06.)
- politicalcompass.org (2016): The US Presidential Candidates 2016 <https://www.politicalcompass.org/uselection2016> (letöltve: 2022. 11. 06.)
- politifact.com (2021): Trump-O-Meter <https://www.politifact.com/truth-o-meter/promises/trumpometer/> (letöltve: 2022. 11. 06.)
- priority.one (2016): Donald Trump 1980 Interview <https://youtu.be/0-w47wgdhso> (letöltve: 2022 02.18.)
- projects.fivethirtyeight.com (2023): Latest Polls <https://projects.fivethirtyeight.com/polls/president-general/> (letöltve: 2023.10.07.)
- Rappeport, A. (2016): 'What Is Aleppo?' Gary Johnson Asks, in an Interview http://www.nytimes.com/2016/09/09/us/politics/gary-johnson-aleppo.html?_r=1 (letöltve: 2022. 10. 27.)
- RealClearPolitics (2016a): 2016 Republican Presidential Nomination http://www.realclearpolitics.com/epolls/2016/president/us/2016_republican_presidential_nomination-3823.html (letöltve: 2022. 10. 27.)
- RealClearPolitics (2016b): Clinton & Trump: Favorability Ratings <http://www.realclearpolitics.com/epolls/other/president/clintontrumpfavorability.html> (letöltve: 2019. 10. 27.)
- Rebel Media (2016): Can We Find ONE Trump Supporter on a Canadian Campus? https://www.youtube.com/watch?v=ykBC_L3rtX4 (letöltve: 2022. 10. 27.)
- Revesz, R. (2016): Survey finds Hillary Clinton has 'more than 99% chance' of winning election over Donald Trump <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/sam-wang-princeton-election-consortium-poll-hillary-clinton-donald-trump-victory-a7399671.html> (letöltve: 2023.10.05.)
- Richards, Z. (2023) Pompeo characterizes Jan. 6 as 'a peaceful transition of power' from Trump to Biden <https://www.nbcnews.com/politics/politics-news/pompeo-characterizes-jan-6-peaceful-transition-power-rcna68904> (letöltve: 2023.10.05.)
- Rollert, J. P. (2018): Why CEOs Like Rex Tillerson Fail in Washington <https://www.theatlantic.com/business/archive/2018/03/executives-fail-washington/555836/> (letöltve: 2023.10.05.)
- Ross, C. (2015): Hillary Clinton on abortion <https://youtu.be/-CPbojjXphw> (letöltve: 2022. 11. 05.)
- Rothschild, D. M. – Watts, D. J. (2017).: Don't blame the election on fake news. Blame it on the media. <https://www.cjr.org/analysis/fake-news-media-election-trump.php> (letöltve: 2022.07.23.)
- Sargent, G. (2016): Here's why Bernie Sanders isn't attacking Hillary Clinton's email setup https://www.washingtonpost.com/blogs/plum-line/wp/2016/02/01/heres-why-bernie-sanders-isnt-attacking-hillary-clintons-email-setup/?utm_term=.b981aca73c73 (letöltve: 2022. 10. 27.)
- Schecter, A. (2018): Trump doctor Harold Bornstein says bodyguard, lawyer 'raided' his office, took medical files <https://www.nbcnews.com/politics/donald-trump/trump-doc-says-trump-bodyguard-lawyer-raided-his-office-took-n870351> (letöltve: 2022.10.28.)
- Schiffrin, N. – McPhillips, T. – Warsi, Z. (2023).: WATCH: How did the Jan. 6 attack affect the rest of the world? <https://www.pbs.org/newshour/world/watch-how-did-the-jan-6-attack-affect-the-rest-of-the-world> (letöltve: 2023.10.06.)

- Schwarz, D. H. (2020): The branding of Donald Trump <https://yello.substack.com/p/the-branding-of-donald-trump> (letöltve: 2022. 11. 05.)
- Shamberg, C. (2016): How close are Trump and Putin? <http://www.usatoday.com/story/news/world/2016/09/20/donald-trump-vladimir-putin-russia/90730292/> (letöltve: 2019. 10. 27.)
- Siddiqui, S. (2016): Donald Trump strikes muddled note on 'divisive' Black Lives Matter <https://www.theguardian.com/us-news/2016/jul/13/donald-trump-strikes-muddled-note-on-divisive-black-lives-matter> (letöltve: 2023.10.05.)
- Silver, N. (2016): Who will win the presidency? <http://projects.fivethirtyeight.com/2016-election-forecast/> (letöltve: 2021. 05. 13.)
- Smith, Z. S. (2022): Trump Wanted To Secretly Launch Missiles Into Mexico To Blow Up Drug Labs, Ex-Defense Secretary Reportedly Claims <https://www.forbes.com/sites/zacharysmith/2022/05/05/trump-wanted-to-secretly-launch-missiles-into-mexico-to-blow-up-drug-labs-ex-defense-secretary-reportedly-claims/> (letöltve: 2023.10.05.)
- Solender, A. (2021): Trump Ranks 41st Of 44 Presidents In Survey Of Historians As Obama Cracks Top 10 <https://www.forbes.com/sites/andrewsolender/2021/06/30/trump-ranks-41-of-44-presidents-in-survey-of-historians-as-obama-cracks-top-10/> (letöltve: 2023.10.06.)
- Squitieri, T. (2015): A look back at Trump's first run <https://thehill.com/blogs/pundits-blog/presidential-campaign/256159-a-look-back-at-trumps-first-run/> (letöltve: 2022. 11. 05.)
- Stewart, J. B. – Rappeport, A. (2020): Steven Mnuchin Tried to Save the Economy. Not Even His Family Is Happy. <https://www.nytimes.com/2020/08/30/business/steven-mnuchin-trump-economy.html> (letöltve: 2023.10.05.)
- Surrey, M. (2016): Hillary Clinton's Role in Benghazi: What You Need to Know <https://www.yahoo.com/news/hillary-clinton-role-benghazi-know-195600379.html?ref=gs> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- The White House (2021): Donald Trump The 45th President of the United States <https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/presidents/donald-j-trump/> (letöltve: 2022 02.18.)
- The Young Turks (2016): Who's More Dangerous: Trump or Cruz? https://www.youtube.com/watch?v=l8gZLeA_0Q0 (letöltve: 2022. 10. 27.)
- TODAY (2015): Donald Trump: My Father Gave Me 'A Small Loan' Of \$1 Million To Start Out | TODAY <https://youtu.be/TXEOFHf1q9A> (letöltve: 2022.10.28.)
- Turner, C. (2020): How Education Secretary Betsy DeVos Will Be Remembered <https://www.npr.org/2020/11/19/936225974/the-legacy-of-education-secretary-betsy-devos> (letöltve: 2023.10.06.)
- US Department of State (2017): Joint Comprehensive Plan of Action <https://2009-2017.state.gov/e/eb/tfs/spi/iran/jcpoa/index.htm> (letöltve: 2022. 11. 06.)
- USA.gov (2022): Presidential Election Process <https://www.usa.gov/election> (letöltve: 2022. 11. 05.)
- valasztas.hu (2017): Kinek van választójoga? <https://www.valasztas.hu/kinek-van-valasztojoga-> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- Wallstreetmojo.com (2023): Reaganomics <https://www.wallstreetmojo.com/reaganomics/> (letöltve: 2023.10.05.)
- Weber, P. (2016): The real reason Bernie Sanders failed <http://theweek.com/articles/628746/real-reason-bernie-sanders-failed> (letöltve: 2022. 10. 27.)

- Weigel, D. (2016): Gary Johnson, 2012 Libertarian presidential candidate, will run in 2016
<https://www.washingtonpost.com/news/post-politics/wp/2016/01/06/gary-johnson-2012-libertarian-presidential-candidate-will-run-in-2016/> (letöltve: 2022. 10. 27.)
- Wierson, A. (2022): Who was the biggest loser Tuesday? Trump
<https://www.nbcnews.com/think/opinion/trump-was-biggest-loser-2022-midterm-elections-rcna56345> (letöltve: 2023.10.06.)
- Williams, D. (2016): THINK FAITHLESS ELECTORS WILL CHANGE THE OUTCOME OF THE 2016 PRESIDENTIAL ELECTION? THINK AGAIN.
<https://backstoryradio.org/blog/think-faithless-electors-will-change-the-outcome-of-the-2016-presidential-election-think-again/> (letöltve: 2023.10.05.)
- Wood, A. (2018): All Donald Trump success quotes from "The Apprentice" (Seasons 1-5)
<https://www.youtube.com/watch?v=lzKUJ3a4rwU> (letöltve: 2022. 11. 05.)
- Yen, H. – Woodward C. (2020): AP FACT CHECK: Trump skews history by saying he fired Mattis
<https://apnews.com/article/94a611e48bcb373f55547d6dd14ea6d4> (letöltve: 2023.10.05.)
- Zamanian, B. (2007): The Effect of the Gramm Leach Bliley Act on the Financial Services Industry
https://digitalcommons.bryant.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1000&context=honors_finance (letöltve: 2023.10.05.)